

T.C.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**MAHALLE MUHTARLIKLARININ MAHALLE SORUNLARININ
ÇÖZÜMÜNDEKİ ROLÜ: AKSARAY ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEMİH ASARKAYA

DANIŞMAN

PROF. DR. YUSUF ŞAHİN

AKSARAY, 2015

T.C.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**MAHALLE MUHTARLIKLARININ MAHALLE SORUNLARININ
ÇÖZÜMÜNDEKİ ROLÜ: AKSARAY ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEMİH ASARKAYA

DANIŞMAN

PROF. DR. YUSUF ŞAHİN

AKSARAY, 2015

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı tüm akademik kurallara ve sosyal bilimler araştırmalarının etik ilkelerine uygun olarak gerçekleştirdiğimi ve sunduğumu; bu kurallar ve ilkelere aykırı hiçbir yol ve yardıma başvurmaksızın bizzat hazırladığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu; çalışmamın kullandığım veriler üzerinde her türlü oynamadan ve her türlü intihalden muaf olduğunu beyan ederim.

Tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanırsa ortaya çıkacak tüm ahlâkî ve hukukî sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Semih ASARKAYA

Tarih

03/06/2015

T.C.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KABUL ve ONAY BELGESİ

Enstitümüz 142221301 nolu öğrencisi Semih ASARKAYA'nın MAHALLE MUHTARLIKLARININ MAHALLE SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDEKİ ROLÜ: AKSARAY ÖRNEĞİ başlıklı lisansüstü tez çalışması, aşağıdaki jüri üyeleri tarafından Kamu Yönetimi Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS** tezi olarak **Oy Birliği** ile kabul edilmiştir.

Danışman : Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN

Aksaray Üniversitesi

Üye : Yrd. Doç. Dr. Oktay ALKUŞ

Aksaray Üniversitesi

Üye : Yrd. Doç. Dr. Funda ÇOBAN

Aksaray Üniversitesi

Üye :

Üye :

Tezin Savunulduğu Tarih: 19.06.2015

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun ~~09.07.2015~~ tarih ve ~~2015/24-3~~ sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

Semih ASARKAYA

Yrd. Doç. Dr. Sevilay Uslu DİVANOĞLU

ÖNSÖZ

Çalışmada mahalle muhtarlarının mahalledeki sorunların çözümünde nasıl bir rolü olduğu merkezinde mahalle muhtarlarının karar alma süreçlerine hangi şekillerde dâhil edilebileceği incelenmeye çalışmıştır. Bu amaçla Aksaray ilindeki mahalle muhtarları ile görüşülerek şuan ki yapıda hangi roller üstlendikleri ve bu rollerin neden artırılması gerektiğine değinilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında her türlü desteğini benden esirgemeyen, cesaretlendiren ve birikimleriyle bana yol gösteren değerli hocam ve danışmanım Sayın Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN'e teşekkürlerimi sunuyorum. Yüksek lisansa başladığım günden bugüne beni akademisyenlik hususunda teşvik eden ve bana bu mesleği sevdiren değerli hocam Sayın Doç. Dr. Nuray ERTÜRK KESKİN'e, çalışmamı hazırladığım süre boyunca fikirlerini her daim benimle paylaşan ve bu çalışmanın oluşmasında emeği olan Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'ndeki değerli çalışma arkadaşlarıma, bu süreçte sabırları ve sevgileriyle bana destek olan güzel aileme ve yıllardır her çalışmamda beni cesaretlendiren, bana başarıma azmi ve kararlılığı veren nişanlım Fatma PULURLUOĞLU'na teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Mahalle Muhtarlıklarının Mahalle Sorunlarının Çözümündeki Rolü: Aksaray Örneği

Semih ASARKAYA

Aksaray Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN

Kentlerin en küçük idari birimleri mahallelerdir. Türkiye’deki kentlerde mahallelerin yöneticisi ise muhtarlardır. Mahalle muhtarlıkları Osmanlı döneminde kurulmuş ve varlığını bugüne kadar sürdürmüştür. Zamanla görevleri ve işlevleri değişse de kendisine duyulan ihtiyaç değişmemiştir.

Çalışmamızda ilk olarak mahalle yönetiminin geçmişinden başlanılarak mahalle muhtarlıklarının kurulmasına kadar olan süreç incelenmiş, daha sonra mahalle muhtarlıklarının kuruluşundan bugüne kadar geçen zamanda ne gibi değişikliklere uğradıkları aktarılmıştır. Cumhuriyet döneminde önce kaldırılmış sonra yeniden kurulmuş olan mahalle muhtarlıklarının bugünkü halini alması için birçok yasal düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemelerden hareketle mahalle muhtarlıklarının yapısı anlaşılmaya çalışılmıştır. Uluslararası metinlerde yer alan mahalleler ile ilgili bölümlere değinilmiştir. Ayrıca günümüz toplumunda mahallenin önemi de açığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Bu nedenle mahalle muhtarlıklarının mahalledeki sorunların çözümünde nasıl bir rol üstlendiklerini görmek amacıyla bir alan araştırması da yapılmıştır.

Yapılan alan araştırması kapsamında Aksaray ilindeki toplam on muhtarla yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmış ve kaydedilen görüşmeler burada aktarılmıştır. Buna göre mahalle muhtarlarının mahalledeki sorunların çözümündeki rollerinin muhtarın kişiliğine göre değişme gösterdiği ancak genel anlamda sorunların çözümünde bir aktör oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak aktör olarak üstlendikleri bu rolü hayata geçirmelerinde kendi kişilikleri kadar ilişkide oldukları kurumlarında önemli bir yeri olduğu sonucuna da varılmıştır.

Anahtar Kelimeler:

1.Mahalle.

2.Mahalle Yönetimi.

3. Mahalle Muhtarlığı.

4. Hizmette Halka Yakınlık İlkesi (Subsidiarite).

Bilim Kodu:

ABSTRACT

Master of Science

Neighbourhood Mukhtar's Role On Neighbourhood's Issue (examples of Aksaray).

Semih ASARKAYA

Aksaray University

Graduate School of Institute of Social Sciences

Department of Public Administration

Supervisor: Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN

Neighborhoods are the smallest governmental units of the cities. Mukhtars are the governors of the neighborhoods in Turkey. These units were established in Ottoman Empire period and they continued their existence since then. Although their tasks and functions had changed in time, the need for neighborhood mukhtars remained.

This study begins with the process concerning the history of neighborhood government prior to the establishment of neighborhood mukhtars and followed by the observation of the changes they underwent since their establishment. These governmental units, which were abolished in the first years of Turkish Republic and then reestablished, were subjected to lots of legal regulations to turn them into existing state. The chapters concerning neighborhoods in international texts were touched on. Also, the importance of the neighborhood in modern society was tried to be elucidated. Due to this reason, an area survey was realized so as to see what kind of role neighborhood mukhtars undertake in the resolution of the problems.

Within the scope of the area survey, semi-structured in-depth interviews with ten mukhtars in Aksaray were made and recordings were narrated in the text. It is concluded that roles of mukhtars in the resolution of problems change according to the personal qualities of the mukhtars, yet, mukhtars are the actors in the resolution of the problems in general sense. It is also apparent that the institutions mukhtars get in contact are as important as their personal qualities in the process of making actual the role they undertake as actors.

Year 2015, 79 Pages

Key Words:

1. Neighborhood.
2. Neighborhood Government.
3. Neighborhood Mukhtar.
4. Subsidiarity.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	vi
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

MAHALLE YÖNETİMİNİN TARİHİ ve MUHTARLIK KURUMU

1.1.Mahalle ve Muhtarlık Kurumu Öncesi Mahalle Yönetimi	4
1.1.1. İlk Mahalle ve İslam Dönemi Mahallesi	4
1.1.2. Selçuklu Dönemi Mahallesi	5
1.1.3. Osmanlı Dönemi Mahallesi	6
1.1.3.1. Osmanlı Dönemi Mahalle Yapısı.....	6
1.1.3.2. Mahallelinin Katılımı	8
1.1.3.3. Osmanlı Mahallesi Yönetimi	10
1.2. Muhtarlık Teşkilatının Kurulması.....	13
1.2.1. Muhtarlık Teşkilatının Kuruluş Nedenleri	13
1.2.2. Muhtarlık Teşkilatının Kuruluşu.....	15
1.2.3. Muhtarlığın Dönüşümü	18
1.2.3.1. 1863 Düzenlemeleri	18
1.2.3.2. 1864 Vilayet Nizamnamesi ile Yapılan Düzenlemeler	19
1.2.3.3. 1871 Vilayet Nizamnamesi ile Getirilen Yenilikler.....	20
1.2.3.4. 1875-1876 Düzenlemeleri	21
1.2.3.5. Muhtarlıkların Hukuki Dayanağının Kaldırılması	22
1.3. Cumhuriyet Dönemi Mahalle Muhtarlıkları	23
1.3.1. Mahalle Muhtarlıklarının Tamamen Ortadan Kaldırılmasından Önceki Süreç	23
1.3.2. Mahalle Muhtarlıklarının Tamamen Ortadan Kaldırılması	24
1.3.3. Mahalle Muhtarlıkları Yeniden Kurulana Kadar Yaşanan Süreç	26
1.3.4. Mahalle Muhtarlıklarının Yeniden Kurulması.....	26
1.3.5. 1944'ten Günümüze Mahalle Muhtarlıklarında Yapılan Değişiklikler	31
1.3.6. Uluslararası Metinlerde Mahalle ve Mahalle Yönetimi	34

BÖLÜM II

AKSARAY MAHALLE MUHTARLARIYLA YAPILAN BİR ALAN ARAŞTIRMASI

2.1. Aksaray Mahallelerine İlişkin Genel Bilgiler	37
2.2. Araştırma Hakkında Genel Bilgiler	37
2.3. Bulgular ve Değerlendirme.....	38
2.3.1. Muhtara Yöneltilen Sorunlar ve Niteliği.....	39
2.3.1.1. Mahallelinin Yardım İsteddiği Konular	39
2.3.1.2. Mahallelinin Maddi Durumunun Farklılığının Muhtardan Taleplerine Etkileri	41
2.3.1.3. Mahallelinin Eğitim Durumunun Farklılığının Muhtardan Taleplerine Etkileri	42
2.3.1.4. Mahallelinin Cinsiyetinin Muhtardan Taleplerine Etkileri	43
2.3.1.5. Mahallelinin Yaşının Muhtardan Taleplerine Etkileri	44
2.3.2. Muhtarın Görüştüğü Kurumlarla İlişkisi.....	46
2.3.2.1. Muhtarın Görüştüğü Kurumlar	46
2.3.2.2. Görüşülen Kurumların Muhtara Yaklaşımı	47
2.3.2.3. Muhtarın Görüştüğü Kurumlardan Elde Ettiği Sonuçlar	49
2.3.3. Muhtarın Yetkilerinin Yeterliliği ve Yapılması İstenilen Değişiklikler	50
2.3.3.1. Muhtarın Yetkilerinin Yeterliliği	50
2.3.3.2. Muhtarın Yetkilerinde Yapılması İstenilen Değişiklikler	51
SONUÇ.....	57
KAYNAKÇA.....	63
EKLER.....	69
EK-1. Belediye Teşkilatı Olan Yerlerde Lağvedilen Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Vazifelerinin Hangi Dairelerce İfa Edileceğine Dair Nizamname.....	69
EK-2. Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun	73
EK-3. Türkiye Muhtarlar Derneği Muhtarlar Federasyonu İlgililerden Talepleri	76
EK-4. Aksaray İli Mahalle Muhtarlıklarıyla Yapılan Alan Araştırmasında Muhtarlara Sorulan Sorular.....	78

GİRİŞ

Mahalle, anlamını giderek daha fazla tarihte bulmaya başlayan, günümüz değerlerinden ayrıksı görünen yapısıyla da, kendisine bugün alan bulmakta zorlanan bir mekândır. Mahalle ile kastedilenin genellikle geçmişte kalmış bir fotoğraf olduğu düşünülmektedir. Oysa geçmişteki o mahalle tanımını karşılamasa da bugünün mahallesi hayli büyük bir öneme sahiptir. Bu önemi mahalleye atfederken altını dolduracağımız özellikler ise katılımdan hizmette halka yakınlığa kadar birçok bağlamda çeşitlenir. Bu bağlamların ortak özellikleri ise kentin bu en küçük mekânı olanı mahalleye verdiği değerdir. Bu değer mahalleyi günümüzde de önemli kılmaktadır.

Hizmette halka yakınlık bağlamında bakıldığında kentlerde seçilen ve halka en yakın olan birim mahalle muhtarlıklarıdır. Cumhuriyetten yaklaşık yüz yıl önce kurulan mahalle muhtarlıkları günümüzde halen varlığını sürdürmektedir. Aslına bakılırsa mahalle yönetimi, mahalle muhtarlıklarından daha önce de var olan bir kavram olmuştur. İslam döneminden itibaren mahallelere birer yönetici atanmış veya mahalle halkı tarafından seçilmiştir. Reis, şeyh, iğdiş, kethüda, imam, muhtar gibi farklı zamanlarda farklı isim ve görevlerle vücut bulan mahalle yöneticiliği uzun yıllardır var olan bir kurumdur.

Çalışmanın amacı, böyle köklü geçmişi olan bir kurumun, mahalledeki sorunların çözümünde günümüzde nasıl bir rol üstlendiğini araştırmaktır. Her ne kadar gelişen teknoloji ve yıllar içerisinde yapılan birçok hukuki düzenlemenin etkisiyle günden güne mahalle muhtarlıklarının işlevini kaybettiği kanaati oluşmuşsa da, gerek uluslararası metinler gerekse kadim mahalle geleneği bize mahallenin önemini göstermektedir. Çalışmada da görüleceği gibi kendisinden önce gelen formları ile birlikte muhtar mahallenin kilit aktörüdür. Bu çalışmanın temel varsayımı daha önce varlığına son verilen ancak yeniden kurulan mahalle muhtarlıklarının varlıklarının önemli olduğu ve mahallede oluşan sorunların çözümünde bir rol üstlendiğidir. Bu kapsamda çalışmanın bir diğer temel tezi de gerek muhtarların tarihsel olarak gelen kimlikleri, gerekse uluslararası metinlerde mahalleye ve mahalleliye atfedilen önem bağlamında, mahalle muhtarlıklarının varlığının güçlü ve etkili bir biçimde devam ettirmesinin gerektiğidir.

Bu varsayımdan hareketle ortaya konulan çalışmanın kapsamı ülkemizdeki mahalle muhtarlıklarının köklerini oluşturan Türk-İslam mahallesinden günümüze mahalle yönetimlerinin incelenmesi ve bugünkü yapının, incelenen örnekler üzerinden bir fotoğrafının çekilmesidir. Çalışmada incelenmek üzere Aksaray ili seçilmiştir. Aksaray ilinde gerek nüfus büyüklükleri ve gerekse de maddi durum yönünden birbirinden farklı oldukları düşünülen on mahalle belirlenmiş ve mahallelerin muhtarıyla yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Çalışmanın yönteminde ise öncelikle literatür taraması ile muhtarlık kurumu öncesi mahalle yönetiminin ve muhtarlık kurumu ile oluşan mahalle yönetiminin yapısının kaynaklardan öğrenilmesi ve aktarılması yoluna gidilmiştir. Bu çerçevede ulaşılan kaynaklar incelenmiş ve kronolojik olarak mahalle yönetimi ve muhtarlık kurumu isimli birinci bölümümüzde kullanılmıştır. Ayrıca birinci bölümün üçüncü kısmında sık sık Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) görüşmelerinden ve kanunlardan yararlanılmıştır. Bu yöntem ile muhtarlıklar konusunda ulusal düzlemde hayat bulan fikirler ve tartışılan hususların görülmesi amaçlanmış; çalışmanın söz konusu kısımlarında TBMM ön planda tutulmuştur. Bu kısımdan sonra ise muhtarlıkların işlevlerinin daha iyi görülebilmesi amaçlandığından muhtarlarla yüz yüze yarı yapılandırılmış bir görüşme yapılması düşünülmüştür. Bu sayede ayrıntıyla incelenen bu kurumu fiiliyatta temsil eden kimselerin fikir ve tecrübelerinden yararlanılarak, çalışmanın temel varsayımının geçerliliği muhtarlar üzerinden tartışılmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın birinci bölümü üç alt başlığa ayrılarak oluşturulmuştur. Mahalle Yönetiminin Tarihi ve Muhtarlık Kurumu isimli ilk bölümümüzün üç alt başlığa ayrılarak oluşturulmasının nedeni incelediğimiz dönemleri daha iyi aktarabilmektir. Bu nedenle ilk kısım muhtarlık teşkilatının kurulmasından önceki dönemi kapsamakta ve 1829 yılına kadar Türk-İslam devletlerinde (Selçuklu ve Osmanlı özelinde) mahalle yönetimini incelemektedir. Burada dönemin mahallelerine de değinilmiş sosyal yapıdan az da olsa bahsedilmeye çalışılmıştır. İkinci kısımda ise muhtarlığın kuruluşundan Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar geçen süreye odaklanılmıştır. Bu süreç içerisinde muhtarlık kurumuna neden ihtiyaç duyulduğundan, nasıl kurulduğuna ve Cumhuriyet dönemine kadar nasıl bir dönüşüm geçirdiğine değinilmiştir. Birinci bölümün son kısmında ise cumhuriyetle birlikte muhtarlığın günümüzdeki hale nasıl geldiği ve yaşadığı yasal değişimler incelenmiştir. Günümüzde muhtarlığın bulunduğu yasal

zemine ve muhtarların görevlerine değinilmiş ve çalışmanın teorik bölümü sonlandırılmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise öncelikle Aksaray mahalleleri ve yaptığımız alan araştırması hakkında kısa bir bilgi verilmiştir. Daha sonra görüşmelerden elde edilen bulgular paylaşılmıştır. Bulgularımız sorulan soruların niteliklerine göre gruplandırılarak çalışmaya o şekilde aktarılmıştır. Yani bir soruya görüşülen mahalle muhtarlarının verdikleri cevaplar aktarılmış sonra bir diğer soruya geçilmiştir. Bu metodun kullanılma nedeni sorulan soruya alınan cevabın mahalleden mahalleye nasıl bir değişiklik gösterdiğinin daha net bir biçimde ortaya koymaktır. Ayrıca bulgular ile birlikte değerlendirmeler yapılmış ve muhtarların verdikleri cevaplar incelenmiştir.

BÖLÜM I

MAHALLE YÖNETİMİNİN TARİHİ ve MUHTARLIK KURUMU

Mahalle yönetiminin tarihine girmeden önce mahalle kavramı hakkında bilgi vermek faydalı olacaktır. Çalışmaya öncelikle İslam dönemi mahallesi ile başlanacak daha sonra Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinin mahalle yapısı incelenecektir. Son olarak ise Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan itibaren mahalle yönetiminin nasıl şekil aldığı görülmeye çalışılacaktır.

1.1.Mahalle ve Muhtarlık Kurumu Öncesi Mahalle Yönetimi

Mahalle tanımının yıllar içerisinde birçok değişikliğe uğradığını söyleyebiliriz. Bu nedenle günümüzdeki mahalle tanımını çalışmanın sonraki aşamalarına bırakmanın daha sağlıklı olacağını düşünmekteyiz. Tarihsel süreci anlatmaya çalışacağımız bu bölümde daha çok geçmiş dönem mahalle tanımları kullanılacaktır.

1.1.1. İlk Mahalle ve İslam Dönemi Mahallesi

İslam şehri yapısal olarak Batı şehirlerinden farklılıklar içermektedir. Bu farklılıklardan birisi de çalışmamızın temelini teşkil eden mahallelerdir. Şehirlerin mahallelere bölünmesi İslam kenti için karakteristik bir özellik olmuştur (Kuban, 1968: 54). Günümüzde Türkiye’de gerek metropolitan kentsel alanlarda gerekse orta ve küçük ölçekli kentlerde mahallenin toplumsal hayatın içinde bir işleve tekabül ettiğini ifade etmek mümkündür. Bu işleve istinaden günümüz Türkiye kentlerinin İslam Kentlerinden mahalle kültürü bağlamında izler taşıdığı söylenebilir. Bu nedenle çalışmamızın başlangıcı olarak İslam Mahallesi seçilmiştir.

“İslam tarihinde Mekke’deki ilk yerleşmenin Hz. Peygamber’in dedelerinden Kusay b. Kilab tarafından Kâbe çevresinde gerçekleştirildiği ve şehirde Kureyşü’l-bittah ve Kureyşü’z-zevahir adlı iki mahallenin kurulduğu kaydedilir” (Yel ve Küçükaşçı, 2003: 323).

Daha sonraları zamanla yaygınlaşan ve sayısı artan mahallelerin, İslam dönemi için farklı kabilelerin şehrin farklı bölgelerine yerleştirilmeleri ile birlikte farklı bir boyut kazandıkları söylenebilir. Bu boyut, mahallenin yalnızca bir fiziki birim olmanın ötesinde aynı zamanda sosyal bir kimlik kazanması olarak da görülmektedir (Yel ve Küçükaşçı, 2003: 324).

Emevi ve Abbasi dönemlerinde ise mahalleler, “reis” ve “şeyh” adı verilen kimseler tarafından yönetilmiştir. Reisleri valiler görevlendirir, şeyhleri ise hükümet tayin etmiyorsa da tanırırdı. Yönetim, bu kişiler sayesinde mahallede bulunan kabileyi denetim altına alarak kontrol eder, kabileleri ise birbirine karşı dengede tutardı (Şahin ve Işık, 2011: 224). Mahalle bu sayede idari bakımdan da bir anlam ifade etmeye başlamış ve çalışmamızın ana unsuru olan muhtarlıkların kökleri filizlenmeye başlamıştır.

Osmanlı Dönemi üzerinde yadsınamaz etkisi olduğu bilinen İslam kültüründe, mahalle kavramının yer aldığı görülmektedir. Bu dönem için kesin bir mahalle tanımı yapmak ise zordur ancak mahalle olgusunun kabilelerle birlikte anıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca bahsedildiği gibi mahallelerin yöneticilerinin olması da mahalleye bu dönemde dahi fiziki ve sosyal boyutunun yanında bir de idari boyut kazandırmaktadır. Bu çok yönlü mahalle tasavvuru yalnızca Osmanlı dönemi mahallesi için geçerli değildir. İslam döneminden itibaren mahallelerin bu şekilde bir yapısı olduğu bilinmektedir. Mahalle ile birlikte mahalle yönetiminin de köklerinin yer aldığı İslam mahallesinin Türk kültürüne etkisinin büyük olduğu daha sonra inceleyeceğimiz iki büyük Türk-İslam devletinde mahalle ve mahalle yöneticisi kavramlarının devam etmesinden de anlaşılmaktadır.

1.1.2. Selçuklu Dönemi Mahallesi

Selçuklu kentlerinin Hristiyan-Bizans kültür mirasının üzerine kurulduğu; Türk-İslam toplumunun geleneksel yaşama biçimine uygun ve ihtiyaçlarına göre yeniden yapılandırılmış olduğu ifade edilebilir. Bu bağlamda Selçuklu kenti, dönemin sosyal, kültürel, siyasal ve yönetsel koşulları ile Anadolu’nun özgün coğrafi koşullarının biçimlendirdiği bir kent modelidir (Özcan, 2006: 170).

İşte bu kentlerin mahallelerine geldiğimizde öncelikle yerleşim açısından dinin çok belirleyici bir unsur olduğu görülmektedir. Anadolu’nun fethinin yeni olduğu bu dönemde mahallelerin genel ağırlığının Müslüman ve Hristiyan olarak bir ayırım sergilediği ancak bunun yanında zamanla her iki dine mensup insanların ortak yaşadığı mahalleler de ortaya çıkmıştır (Akşit, 2014: 76). Bu yapı Osmanlı mahallesiyle de benzerlik göstermektedir. İleride daha ayrıntılı değineceğimiz bu husus Osmanlı mahallelerindeki genel ayırımı da yansıtmaktadır.

Mahallelerin oluşumu açısından Osmanlı dönemi ile Selçuklu dönemi arasında benzerlik gösteren bir diğer husus ise her Müslüman mahallesinin bir mescit etrafında kurulmuş olmasıdır. Bu durum ise mahalle yönetimi konusunda “imamları” kendiliğinden söz sahibi konumuna getirmekteydi (Hızlı, 2014: 43). Aynı şekilde bu durumun Osmanlı’da da benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Bizce bu dönem mahalle yönetimi ile ilgili söylenebilecek en önemli hususlardan birisi imamların yanında görev yapan ve yine mahalle yöneticisi konumunda bulunan iğdiş’lerdir.

Mahallede oturanların yönetimle ilişkilerinde kendilerini temsil eden ve Selçuklular döneminde “iğdiş” adı verilen temsilcinin olduğu ve bu kişinin seçimle göreve geldiği bilinmektedir. Ayrıca iğdişlerin daha sonra Osmanlı döneminde mahallenin yönetiminden sorumlu olan imamlar gibi vergilerin dağıtımı ve toplanmasında da önemli görevler üstlendikleri düşünülmektedir (Çadırcı, 2011: 46).

Demirci’ye göre iğdişlerin Büyük Selçuklular devrindeki şehir reislerine benzeyen bir yapısı olduğu Osmanlı döneminde ise önce mahalle kethüdasına daha sonra ise yukarıda bahsedildiği gibi imamlara benzetildiği bilinmektedir (http://www.academia.edu/9432445/Anadolu_Sel%C3%A7uklular%C4%B1nda_%C5%99ehirlerin_Y%C3%B6netimi, 03.03.2015). Ayrıca iğdişlerin liderleri Şehir Divanına esnafın, bir diğer ifadeyle halkın temsilcisi olarak katılmaktaydılar (Baykara, 1997: 687). İslam mahallesinin yöneticisi olan reis ve şeyhlerin yerini Selçuklular döneminde alan iğdişler anlaşıldığı kadarıyla imamlar gibi dini bir referansı olmayan kimselerdi. Buradan hareketle iğdişlerin mahalle yöneticisi konumlarının dini görevlerden sıyrıldığı düşünülürse, mahalle muhtarları ile aralarında bu bağlamda bir benzetme yapmak da mümkün olabilmektedir.

1.1.3. Osmanlı Dönemi Mahallesi

Osmanlı dönemi mahallesi, muhtarlık kurumunun ortaya çıkışında önemli bir rol üstlenmesinden ötürü bu başlık altında ayrıntılı bir biçimde ele alınılacaktır.

1.1.3.1. Osmanlı Dönemi Mahalle Yapısı

Osmanlı Mahallesinin en çok kullanılan ve bir ezber haline gelmiş tanımı şu şekildedir:

“Osmanlı şehrinde mahalle, birbirini tanıyan, bir ölçüde birbirinin davranışlarından sorumlu, sosyal dayanışma içinde olan kişilerin meydana getirdiği topluluğun yaşadığı yerdir. Bir başka deyişle aynı mescitte birlikte ibadet eden cemaatin aileleriyle birlikte yaşadıkları kesimdir.” (Ergenç, 1984: 69).

Ayrıca Şerif Mardin de Osmanlı mahallesini şöyle açıklamaktadır:

“Çoğu zaman bir dereceye kadar keyfi olarak çizilen sınırlarıyla birlikte, mahalle, idari bir birimden çok daha fazla bir şeydir; o külhanbeylerinin ve sadık köpeklerinin koruduğu sınırlarıyla kesif bir gemeinschaft’tır ve sıradan bir Osmanlı vatandaşının normal ömrünün çoğu içinde biçimlendirdiği bir çevredir.” (Mardin, 2008: 70 aktaran Açık, 2014: 2).

Genel olarak bakıldığında mahallenin coğrafi olarak sınırını çizmek için mahallelinin birbirleriyle olan ilişkilerine bakmak faydalı olacaktır çünkü arasında komşuluk ve sorumluluk olmayan insanların aynı mahallede yaşadığından söz edilemez. Ayrıca cemaat dolayısıyla da cami ve imam kavramlarının da mahalle tanımı için çok önemli oldukları görülmektedir. Şöyle ki, caminin veya mescidin o mahalle için ne kadar önemli olduğu sonucuna mahallelerinin isimlerine bakarak da ulaşabiliriz. Örneğin, İstanbul’da doğan yeni mahalle ve semt adlarına bakıldığında menşei bakımından birkaç gruba ayırmak mümkün olacaktır. Bunların çok büyük bir bölümü merkezinde yer alan bir cami, bir mescit veya bazı durumlarda diğer herhangi bir hayır binasının ismini veya o binayı yaptıran kişilerin adlarını almışlardır (Eyice, 1965: 200). Kaldı ki İstanbul için geçerli olan bu durum aynı şekilde Anadolu’da da geçerlidir. Anadolu’nun pek çok şehrinde mahalleler cami ya da mescitlerin etrafına bina edilmiş ve adlarını da bu dini kurumlardan almışlardır. Mahallelerin bir cami ya da mescit etrafında kurulması Türk-İslam şehirleşme geleneğinin bir yansımasıdır (Metin, 2009: 46).

Öte yandan Osmanlı döneminde cami ile mescide yüklenen farklı anlamlar da vardır. Her mahalle bir mescide sahipken, camiye sahip olmayan mahalleler de vardır. Üstelik bu durum bir büyüklük belirtisidir. Şöyle ki şehri anlatan bir deyiş *“bazar durur, cuma kılınur”* demektedir. Cuma namazları cemaatle ve camilerde kılındığından cuma namazı kılınan bölgenin çevresine göre bir merkez olduğunu söylemek doğru olacaktır (Erdoğan, 2005: 250).

Osmanlı mahallelerinin yukarıda bahsedilen fiziki boyutunun yanında sosyal boyutuna değinmek gerekirse, genellikle dini bir yapının etrafında oluştuğundan mahallelerde aynı dine mensup kişilerin oturması bütünü açıklamasa bile çoğunluğu açıklayabilmektedir. Eryılmaz’a göre mahallenin en ön planda olan özelliklerinden birisi de aynı inanç ve geleneklere sahip insanların bir arada oturdukları mekân olmasıdır. Ancak yukarıda değindiğimiz gibi bu durumun mahalleyi tek başına açıkladığını söyleyemeyiz; çünkü farklı dinlere ve mezheplere bağlı insanların da birlikte yaşadıkları mahallelerin bulunduğu bilinmektedir (Eryılmaz, 1988: 496). Bunun yanında aynı mesleği icra eden zanaatkârların veya aynı ırktan olanların bir arada yaşama isteği ile oluşan mahallelerden de söz etmek mümkündür (Bayartan, 2005: 97).

Ancak bu durumun bir sınıf ve statü farklılığı oluşturduğunu söylemek de yanlış olacaktır:

“Bir paşanın konağının karşısında, basit bir evkaf kâtibinin aşiboyalı küçük evi, ilmiye ricalinden bir efendinin kâşanesinin yanında mahalle suyolcusunun kulübesi bulunurdu. Bütün bu insanlar birbirleriyle her gün karşılaşır, etiket farklılıklarına rağmen muhatap olurlardı” (Ortaylı, 2011: 107).

Osmanlı mahalle yapısına dair söyleyebileceğimiz son kavram da zincirleme kefalettir. Zincirleme kefalet bir mahallede yaşayan insanların birbirlerine kefil olmaları anlamına gelmekteydi. Ayrıca daha ileride anlatacağımız mahalle yöneticisi durumunda olan imamların da mahalleliye kefil olması şeklinde yürümekte olan sistemle can ve mal güvenliğinin sağlanması, ahlâkî değerlerin korunup kollanması amaçlanmaktaydı (Alada, 2008: 151). Bunun yanında zincirleme kefalet kavramı adli bakımdan da önem teşkil etmekteydi.

1.1.3.2. Mahallelinin Katılımı

Osmanlı mahallesinde yaşayan insanlar zincirleme kefalet sisteminin bir sonucu olarak bazı haklara sahiplerdi. Bunlar, mahallede uygunsuz davranışlarda bulunulduğuna inanılan insanları mahalleden uzaklaştırmaktan, adli davalara ve hatta yöneticilerini değiştirmeye kadar varabilmektedir. Aşağıdaki örneklerle bu durum daha açık bir biçimde görülmektedir.

“Süleyman Kethüda’nın adamı Sadık, Kızılca Mahallesi’nden Hasan bin Hüseyin’in karısı Zeliha binti Yusuf’un evine yabancılardan ve levend taifesinden

kimselerin girip çıktığından dolayı bu durumun mahalle ahalisinden tahkikini talep etmiştir. Mahalle halkı, Zeliha'nın yaramaz olduğu, kötü fiillerden uzak durmadığı ve bu yüzden mahallede böyle birisini istemediklerini beyan etmişlerdir. Mahkemede hazır bulunan Zeliha'nın kocası Hasan karısını üç talak boşadığını ifade etmiştir” (Gaziantep Şer'iyye Sicilleri: 8/83 aktaran Çakır, 2012: 43).

Aktarılan bu olay da mahallelinin mahallede ikamet etmesini istemedikleri bir kimseyi mahallelinin tanıklığı ile ihraç ettirebildiğini göstermektedir. Burada değinilmeyen birçok örnekte ise mahallelinin ihracına onay vermedikleri bir kimsenin mahalleliye rağmen ihracı söz konusu değildir (Açık, 2014: 17).

“10 Şevval 1067 (22 Temmuz 1657) tarihli bir belgede, Mumcu Halil Mahallesinden el-Hac Ali Çelebi bin Süleyman, aynı mahalleden Mehmet Bey bin Abdullah, eşi Atiyye ve damadı Yusuf bin Osman Çavuş'un ihanet ve fesat kastıyla evine gelip, eşine ve gelinine taşla saldırdıkları, kölelerini yaraladıkları iddiasıyla davacı olmuş, davalıların durumu inkâr etmeleri üzerine şahitlerle davasını ispat etmiştir. Ayrıca mahkemeden, davalıların keyfiyetinin mahalleliden sorulmasını talep etmesi üzerine, mahalleli bunların fitne ve fesada mübaşeret ettikleri, eşinin de evlerine na-mahrem aldığı, hamamda ve çarşıda kadınlara rahat vermediğinden bahisle, Mehmed'in ve eşinin şehirden ihracının gerekliliğini beyan etmiştir” (66 Numaralı Kayseri Kadı Sicili, 62 aktaran Tok, 2005: 164-165).

Burada bahsi geçen olayda ise adli bir olayda mahkeme karar almadan önce mahallelinin fikrine danışma ihtiyacı hissetmiştir. Mahallelinin o kimse için olumlu veya olumsuz referans vermesinin davanın akıbeti açısından ne denli önemli olduğu görülmektedir.

“ Üçkozlar Mescid-i Şerifinde günlük bir akçe ile imam olan Hüseyin'i ‘... su-i halini cemaati umumen ikaz idüp ...’ şeklindeki ifadeleri ile Hüseyin'e mahalle halkının ikazda bulunduğu ve görevinden alınmasını sağlayarak yerine el-Hac Mehmet'in getirildiği görülmektedir” (Bursa Şer'iyye Sicilleri, 285 22a aktaran Düzbakar, 2003: 106).

Üçüncü ve son örnekte ise mahallelinin imamlarından memnun olmayarak onu değiştirmek istemeleri ve değiştirmeleri konu edilmektedir. Bu örnekte mahallelinin

imam da dâhil olmak üzere mahalle üzerinde ne kadar büyük bir etkisi olduğu görülmektedir.

1.1.3.3. Osmanlı Mahallesi Yönetimi

Osmanlı şehirlerinin ve kasabalarının başında “kadı” ve “naip”lere karşılık, mahallelerin yönetimi imamların üzerindeydi. İmamlar, Padişah’ın beratıyla dini bilgileri yeterli, güvenilirliği olan ve halk tarafından sevilen kimseler içerisinde atanırlar, gördükleri vazife karşılığında ise “vazife” adı verilen bir ücret alırlardı. Gündelik olarak hesaplanan bu ücret, genellikle vakıflar aracılığıyla ödenmekteydi (Güneş, 2009: 115).

Adı Avarız Akçesi Vakfı olan ve her mahallede bulunan bu vakıflar, mahalle sakinlerinin ortak ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla kurulmuşlardır. Sermayesi, mahallenin hali vakti uygun olanlar arasında eşit olarak toplanan paralar ile hayır işlemek niyetiyle daha varlıklı sakinlerin nakit ve taşınmaz mallarını vakfetmeleri sonucu oluşmaktaydı. Gördükleri hizmetlere gelince;

“Mahallenin cami, mescid, mekteb, çeşme, köprü vb. kamusal yapılarının bakım, onarım ve ihtiyaçları için sarf edilir. İkinci olarak, mahallede yönetim ve hizmet görevlilerinin ücretleri ödenir. Merkezi idare tarafından beklenmedik zamanlarda mahalle halkından avarız vergisi talep edilmesi ve özellikle 17.yüzyıl’ dan sonra sık sık “salgun” şeklinde söz konusu uygulamanın sürdürülmesi, sakinleri, Avarız Akçesi Vakıfları’ndan bu yönde yararlanmaya itmiştir. Özellikle fakir halkın vergi ödeyemeyecek güçte olanların payı sandıktan karşılanmıştır” (Alada, 2008: 174).

İmamların seçilme usullerine gelecek olursak şeriatı bilmeleri ve dine ait bilgilerde yetkin kimseler olmaları gerektiğine yukarıda değinmiştik, mamafih bu bilgileri öğreten ve uygulatan kişiler olmaları da seçilmeleri hususunda öncelik sağlamaktadır. İlmiye sınıfına mensup olmalarının yanında kamu hizmetlerinden de muaftırlar (Ortaylı, 1985: 101).

İmamların görev yerleri cami olarak belirtilmekte ve asli işleri ezan okumak, namaz kıldırmak ve çocuklara dini bilgileri verip Kuran okumayı öğretmek olarak belirlenmiştir. Padişah tarafından verilen beratla göreve geldikleri bilinmektedirler. Mahallelinin kadıya önerdikleri kimselerden seçilmeleri mümkün olabildiği gibi atanma

yoluyla da göreve gelebilirler. Bir diğer dikkat çekici nokta ise genelde imamlığın babadan oğula geçmesidir (Çadırcı, 2011: 48-49).

İmamların cami ve dinle ilgili görevlerinin dışında mahalle yönetimine ait görevleri olduğunu da söylemiştik. Hızlı, bu görevleri şöyle anlatır:

- Mahalleyi ilgilendiren her türlü belediye hizmetine öncülük etmek,
- Mahallenin huzur ve asayişini denetlemek,
- Mahallenin suyu, okulun tamiri, çeşmesi, cami ve mescitlerin bakım ve onarımı, sokakların temizlik ve bakımı,
- Mahalle ile ilgili her hususta kadiya bilgi vermek,
- Nüfus kayıtları, doğum, ölüm ve boşanma gibi işlemleri yerine getirmek,
- Mahalleye salınan vergilerin mahalleli arasında taksimini yapmak, tahsil etmek ve vergisini ödemeyenleri tespit etmek,
- Tüm mahalleliye kefil olmak ve bir taşınma durumunda taşınan mahalleliye ilmühaber belgesi hazırlamak,
- Mahalleye taşınan kimseleri kontrol etmek (Hızlı, 2014: 45).

Kısaca özetlenen bu görevler içerisinde devletin en önem verdiklerinden birisi de kuşkusuz ilmühaber belgesi hazırlama görevidir. Artan göçler ile birlikte bu görev daha da önem kazanmıştır. Şöyle ki, bu belge kişiye özel hazırlanır ve belgede kişinin kimlik bilgilerinin yanında fiziksel özelliklerinden de bahsedilirdi. Burada amaç belgeyi başkasının kullanmasına engel olmaktır. Bunun yanında belgeyi alan kişinin gittiği yeni mahallesinde imam bu belgeye bakarak kişi hakkında fikir sahibi olur ve ona kefil olup olmayacağına karar verirdi. Muhtarlığın kurulmasında daha geniş ele alacağımız bu konu imamların mahalle yönetiminden alınmasında önem arz etmektedir (Kıvrım, 2009: 234-235).

Bunların yanında imamın görevlerini sayarken mahalleye salınan vergilerin paylaşımı ve tahsilinden de bahsetmiştik. Buradan da hareketle şöyle bir sonuca ulaşabiliriz ki, Osmanlı döneminde vergiler devlet tarafından öncelikli olarak mahallelere göre pay edilmekteydi (Faroqhi, 2008: 205). Yani her mahallenin ödeyeceği tutar belliydi. Bunların taksimini, tahsilini ve ödenmeyen durumlarda ise durumu kadiya bildirme görevini yürüten imamların mahallelinin durumunu en yakından bilen kişi oldukları varsayılmaktaydı. Çünkü burada yapılan vergi taksimi hayli önemli bir

konuydu, vergisini ödemeyen kimsenin mahalleden ihracı dahi gündeme gelebiliyordu. Bunun nedeni ise mahallede bir komşunun ödemediği vergi çoğunlukla mahalledeki avarız akçesi vakfından yani mahalle bütçesinden karşılandığı için insanlar mahallelerinde vergilerini ödemeyen kimselerin bulunmasını istemiyorlardı (Alada, 2012b: 2).

Olağanüstü durumlarda mahallelerde imamlara yardımcı olmaları için kethüda ve yiğitbaşının bulunduğu bilinmektedir (Doğru, 1995: 107). Ayrıca mahalle kethüdasının Osmanlı Döneminde imamlardan önce mahallenin yöneticileri olduğu söylenebilir. Osmanlı'nın ilk döneminde uygulanan bu sistem pek fazla yaygınlık kazanamamış ve buna bağlı olarak zamanla terk edilmiştir. Bunun en büyük nedeni imamların zamanla daha ön plana çıkmalarıdır. Daha önce değindiğimiz gibi mahalle kavramının cami ve mescitle açıklanmasının bunda etkisi olduğunu söyleyebiliriz (Çadircı, 2011: 47-48).

Son olarak mahalle yöneticisi olan imamların görevlerinin nasıl sona erdiği konusuna gelecek olursak, bunlardan en önemlisi mahallelinin itirazıdır. Mahalleli memnun olmadığı takdirde imamı kadıya şikâyet edebilir ve değiştirebilirdi (Pekman, 2007: 40). Mahallenin katılımı başlığında verilen bir örnekte bu durumu somut olarak açıklamaktadır.

Elbette ki imamın mahalle yöneticisi olma durumu Müslüman mahalleler için geçerlidir. Osmanlı mahallelerindeki temel ayrımın din temelli olduğundan söz etmiştik. Halkı Müslüman olmayan mahallelerin yöneticisi ise kocabaşılarıdır. Kocabaşılar, Hristiyan tebaanın önde gelen sivil insanlarıydı ve bulundukları mahallede sözü geçen insanlar arasından seçilirlerdi. Görevleri imamlarla benzerlik göstermekle birlikte esasen tek farklılıkları din görevlisi olmamalarıydı. Hristiyan din görevlileri de kocabaşıların yardımcısı olarak görev yaparlardı (Beydilli, 2002: 181 aktaran Güneş, 2009: 13).

Hagop Baronyan'ın İstanbul Mahallelerinde Bir Gezinti isimli eserinde 19. yüzyıldaki İstanbul'un gayrimüslim ahalisinin bir fotoğrafı çekilmektedir. Buna göre mahallelerin merkezlerinin kilise olması, din görevlilerinin mahallede önde gelen insanlar olmaları, mahallelerde kurulan vakıflar ve bu vakıfların işlevleri gibi birçok

bakımdan Müslüman mahalleler ile gayrimüslim mahalleler arasında benzerlikler bulunduğu sonucuna kesin bir şekilde ulaşılabilir (Baronyan, 2014: 64).

1.2. Muhtarlık Teşkilatının Kurulması

Muhtarlık Teşkilatının kuruluşunu birçok açıdan ele almak mümkündür. Ancak sorulması gereken ilk soru böyle bir teşkilata neden ihtiyaç duyulduğudur. Kronolojik olarak muhtarlık kurumunun seyrini anlatmaya geçmeden önce bu soruya verilecek yanıtın önemli olduğunu düşünmekteyiz.

1.2.1. Muhtarlık Teşkilatının Kuruluş Nedenleri

Osmanlı Devleti'nde imamlar mahalle yöneticisi olarak uzun yıllar görev yapmışlardır. Ancak 1829 yılı bu itibariyle yeterli görülmemiş, görevleri yeni kurulan muhtarlıklara devredilmiştir. İşte bu devir sürecinde bunun nedeni olarak gösterebileceğimiz bazı hususlar vardır.

Öncelikle 19. yüzyıl Osmanlı Devleti için hayli karışık ve sancılı bir dönem olmuştur. Bir yandan iç isyanlar ve toprak kayıpları diğer yandan ekonomik ve idari sistemin tıkanması insanları başka çareler aramaya itmiştir. Bu durumun bir sonucu olarak da büyük kentlere göçler başlamıştır. Arazisini bırakan insanlar İstanbul, Bursa, Edirne gibi illere göç etmeye başlamışlardır. Bir tarım ülkesi olan ve toprağın hayli değerli olduğu bir toplumda toprağın ve tarımın terk edilmesinin ağır sonuçlarının olabileceği açıktır. Bunun önüne geçmek isteyen merkezi yönetim ise kırdan kente göçü zorlaştırmak istemiştir. Bu bağlamda da imamların göç etmek isteyenlere verdikleri ilmühaber belgesinin önemi kat be kat artmıştır (Özkaya, 1974: 449).

Diğer bir açıdan bakıldığında ise göç edilen şehirlerde oluşan iş ve barınma sorunlarının yanında gelinen bölgelerde de bir takım problemlerin olduğu söylenebilir. Devletin bozulan maliyesini düzeltmek amacıyla halka yeni vergilerin yüklenmesinin yanında, göç veren mahallelerde nüfusun azalmasıyla birlikte mahalleliye düşen vergi miktarında bir artış olacağı açıktır (Arıkboğa, 1998: 94). Bu durumun göçleri tetikleyici bir unsur olduğunu söylemek de bir o kadar doğru bir tespit olacaktır.

Kırdan kente gelen insanların büyük kentler ve özellikle İstanbul için bir güvenlik problemi oluşturduğundan bahsedilebilir. İşte bu noktada ise sahneye bir başka aktör olan yeniçeriler çıkmaktadır. 1362 yılında kurulan ve Osmanlı Padişahlarının

hassa kuvveti olan yeniçeriler, daimi bir ordu hüviyetinde ve hazineden maaş alan askerler idiler. 1826 yılında II. Mahmut tarafından ocağın kapatılmasına kadar (Vaka-i Hayriye) olan süreçte savaşlardaki görevlerinin yanında aynı zamanda şehirler için zabıta ve güvenlik faaliyetleri de yürütmektedirler (Daşcıoğlu, 2005).

İstanbul'da zaman zaman taşkınlıkları ve isyanları bu görevleriyle çelişen bir manzara sergiliyor olsa da asayişin sağlanmasında çok önemli bir konumu tutan eden bu güruhun oluşturduğu boşluk, bir güvenlik zafiyeti yaratmıştır. Bu güvenlik zafiyetinin aşılması ve mali-mülki görevlerin de yerine getirilmesi için yeni bir kamu görevlisinin gerekli olduğu düşünülmektedir (Ortaylı, 1995: 281).

Yukarıda değinilen dönemin şartları birçok kaynakta muhtarlığın kuruluşunun nedenleri olarak gösterilmektedir. Osman Nuri Ergin ise bu nedenlerin dışında başka bir husustan daha bahsetmiştir:

“İmamlar mahallelerinde birer münferit hâkim, birer müstebit amir idiler. Halkı istedikleri gibi idare ve istismar ederlerdi. Ve çok kere zulüm ve şiddet gösterirlerdi. Tanzimat'a doğru imamların zulmünden ve istibdadından halkı kurtarmak ve istişare ile iş gördürmek için yanlarına birer, ikişer muhtar verildi ve muhtarlar da yalnız bırakılmadı, biraz sonra bunların yanına üç, beş kişilik ihtiyar heyetleri katıldı. Muhtar ve ihtiyar heyetlerini ahali seçerdi” (Ergin, 1936: 120-121).

Ancak ileride daha ayrıntılı ele alacağımız bölümde ilk kurulduğu dönemde muhtarların İstanbul'da halkın seçimiyle işbaşına gelmesi durumunu sadece Ergin savunacak, diğer kaynaklar seçilmeden ziyade atanma usulü üzerinde duracaktır. Bu noktadan hareketle yine sadece Ergin'in öne sürdüğü yukarıda aktardığımız bilgiyi doğrulayan başka herhangi bir kaynağa ulaşamamıştır.

Bütün bunlara ilaveten II. Mahmut döneminin uygulamalarına baktığımızda reform kelimesini kullanmanın çok yerinde olduğu görülecektir. Bir askeri örgütü lağvedip (Yeniçeri Ocağı) yerine yeni bir örgüt (Asakir-i Mansure-i Muhammediye) kurmak hayli masraflı bir girişimdir. Bu masrafları karşılamak için devletin öteden beri kronik hale gelmiş sorunu olan vergi toplama konusunda da adımlar atılmıştır. Bunun için de modern bir bürokrasi örgütüne ihtiyaç duyulmuştur (Zürcher, 2004: 67). İmamların üzerinde olan vergi toplama işleminin yeni kurulmuş olan muhtarlara

verilmesi de, muhtarlıkları II. Mahmut döneminde oluşturulmaya çalışılan bu bürokrasi örgütünün bir parçası olarak görmemize yol açabilir. Merkez eliyle kurulan bu bürokrasi örgütü ise, doğası gereği merkezileşme güdüsü ile yapılmış bir reform çalışması idi. Kontrolün merkeze kaydırılması ve çok güçlü bir konumda olan ulemanın iktidarının sınırlandırılması hedeflenmiştir (Lewis, 2000: 390).

Halil İncılık ise muhtarlığın kuruluşunu farklı bir bakış açısından ele almıştır. Yerel yönetimlerin laikleştirilmesi şeklinde konuya yaklaşan İncılık, muhtarlık teşkilatının kurulmasını bu konuda atılmış ilk adım olarak görmektedir (İncılık, 1978: 234 aktaran Alada, 2008: 183).

1.2.2. Muhtarlık Teşkilatının Kuruluşu

Muhtarlık teşkilatı ile ilgili kapsamları çalışmaları bulunan Musa Çadircı muhtarlığın kuruluşunu şöyle aktarmaktadır:

“Lütfi Tarihi’nden edindiğimiz bilgilere göre, Türkiye’de muhtarlık adı altında ilk defa 1829 yılında Bilad-ı Selase (Galata, Üsküdar, Eyüp) mahallelerinde bu teşkilat kurulmuştur” (Çadircı, 2007: 13-14).

İmamların yerine mahalle yönetimine getirilen muhtarlar mahalleliye kefil olurlar, imamlar ise muhtarlara kefil olurlardı. Bu uygulama ile imamların görevleri muhtarlara devredilse de itibarları bir ölçüde korunmaya çalışılmıştır (Alada, 2012b: 3).

Muhtarların görevlerine gelecek olursak şöyle bir görevlendirmeden bahsedebiliriz:

- İlmühaber vermek,
- Geçici olarak gelenlerin mürur tezkirelerini kontrol etmek,
- Mahalleye yerleşmek için gelenlerin kimliğini saptamak ve kefil olan mahalleliyle birlikte defterlere kaydetmek,
- Mahallelinin vergi ile ilgili konularında mahalleliye yardımcı olmak,
- Vergilerin toplanmasında aktif olarak görev almak,
- Evlenme işlerini halletmek,
- Askerlik işlerinin halletmek,
- Doğan, ölen, kaybolan ve göçenlerin kayıtlarını tutmak,
- Genel olarak halk-hükümet ilişkilerinin sağlamak,

- Mahalleye yeni gelen güvenilir kimselere kefil olmak,
- Seyahat edecek olanlara mühürlü pusula hazırlamak,
- Mahalleye sakıncalı kimselerin yerleşmesini önlemek (Ortaylı, 2011: 109).

Görevleri itibariyle imamlarla benzer bir teşekkül olan muhtarlık kurumu yapısı itibariyle bir farklılık barındırmaktaydı. 1829 öncesi dönemde imamlar daha önceden açıkladığımız bazı istisnai durumlar haricinde, ki bu durumlar “yiğitbaşı” ve “kethüda”nın varlıklarıdır, imamlar tek sorumlu olarak görev yapmaktaydılar. Ancak yeni oluşturulan muhtarlıklar ikili bir yapı olarak kurulmuşlardır. Şöyle ki, teşkilat ilk kurulduğunda muhtar-ı evvel ve muhtar-ı sani olmak üzere iki muhtar ile çalışmaktaydı (Yaman, 1940: 69 aktaran Arıkboğa, 1998: 100).

Muhtarlık teşkilatının ilk oluşturulduğu dönem itibariyle baktığımızda muhtarların göreve geliş şekilleri ihtilaflı bir konu olarak görünmektedir. Bu konu üzerinde yazan kimselerden Osman Nuri Ergin bundan önce başka bir sebeple aktardığımız yazısında muhtarların seçimle iş başına geldiklerini söylemekteydi. Yine Ergin’in aktardığı Lütfi Tarihi’nde ise: “1829’da Dersaadet ve Bilad-ı Selase ahali zükuru septi sicil edilerek mürur ve ubur için tatbiki icabeden usulün tamamı icrası zımında her mahalleye evvel ve sani olarak ikişer muhtar tayin kılınmıştı.” denilerek muhtarların seçimle değil atanma yoluyla işbaşına geldikleri anlatılmaktadır (Ergin, 1936: 121).

Bu konuya değinen Çadircı ise, becerikli, güvenilir ve iyi huylu oldukları bilinen kimselerden olan namzetlerden seçimle evvel ve sani muhtarların belirlenmesinin ilke olduğunu aktarmaktadır. Ayrıca, oy çokluğu ile seçilenlerin isimleri mahkeme defterine kayıt edilmekte ve şuan ki nüfus müdürüne tekabül eden defter nazırına bildirilmekte idi. Ancak burada bahsedilen usulün Anadolu’da uygulandığı İstanbul’da muhtarların seçimle değil atama yoluyla işbaşına geldikleri bilinmektedir. Aşağıda anlatılacak olan Anadolu’daki mahalle muhtarlıklarının İstanbul’daki benzerlerinden en büyük farkının göreve geliş usulleri olduğu sanılmaktadır (Çadircı, 2011: 52).

İstanbul mahallelerinde uygulanmaya başlanılan muhtarlık sisteminin Anadolu’da uygulanması ise birkaç yıl sonra olabilmektedir. Anadolu’daki ilk uygulama

İstanbul'un aksine merkezi hükümetin bir tercihten çok bireysel alınan bir karar doğrultusunda olmuştur:

“Takvim-i Vekayi'nin 1833 tarihli ve 73. sayısında İstanbul'un dışında Kastamonu mahallelerinde ve Kastamonu Sancağı'na bağlı kazalarda muhtarlık teşkilatının kuruluşu ile ilgili haber mahiyetinde verilen bilgilere göre, Kastamonu Sancağı'na bağlı Taşköprü Ayanı Hacı Ömer, kaza halkına zulmetmekte, çeşitli adlarla halktan fazla vergi toplamaktadır. Ayandan memnun olmayan Taşköprü halkı, ileri gelenleri vasıtasıyla Kastamonu Mutesellimi Dergâh-i Ali Kapucubaşlarından Dede Mustafa Ağa'ya şikâyetle bulunmuş, muhasebesinin görülmesini ve yerine yeni bir ayanın seçilmesini istemişlerdir. Bu şikâyet üzerine Mutesellim, Ayanı Huzur-i Şer-i Şerif'e davet etmiş ise de Ayan, davete uymadığı gibi etrafına topladığı kimselerle isyan etmiştir. Bunun üzerine Mutesellim de kuvvete başvurmuş, üzerine asker göndermiş, Ayan ve adamlarından bazıları öldürülmüştür. Böylece halk, Ayanın zulmünden kurtarılmıştır. Mutesellim bu olaydan sonra yeni bir ayan seçme yoluna gitmemiş, İstanbul mahallelerinde uygulanmakta olan muhtarlık usulünü Kastamonu Sancağı'nda da tesis etmiştir. Her mahallede halkın takdirini kazanmış, iş beceren ve söz söyleyebilen kimselerden seçim yoluyla muhtar-ı evvel ve muhtar-ı sani adı ile iki muhtar seçirmiştir. Bütün mahalle halkını toplayarak, muhtarlara mahalle imamını kefil etmiş, mahalle halkına da muhtarlar kefil olmuşlardır. Ayrıca mahallenin ileri gelenleri de birbirine kefil edilmişlerdir. II. Mahmut durumdan haberdar edilince çok memnun olmuş, bu nizamın diğer vilayet ve kaza ve kura mahallelerinde de uygulanması için emir ve ferman çıkarmıştır” (Takvim-i Vekayi, defa 73 aktaran Çadircı, 15).

II. Mahmut'un ayanlarla yapılan Sened-i İttifak'tan rahatsızlık duyduğu bilinmekteydi. İlerleyen yıllarda özellikle Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması olayında ihtiyaç duyduğu ayanlarla işbirliğine girişmiş ancak bu durum ehven-i şer olarak nitelendirilebilecek bir yakınlaşma oluşturmuştur. Nitekim Vaka-i Hayriye vuku bulduktan sonra ayanlara karşı amansız bir mücadeleye girişmiştir. Çeşitli sebeplerle ayanların gücü kırılmaya çalışılmıştır. Ayanların topraklarının daraltılması, yanlarındaki kişilerin uzaklaştırılması gibi yöntemlerle ayanlar sindirilmek istenmiştir. Böylece merkezin gücü artırılmaya çalışılmıştır. İş bu durumda Anadolu'da kurulan muhtarlıklar da ayanların yerlerini almaya başlamış ve bu politikayı tamamlayan bir yenilik olarak ortaya çıkmıştır (Akşin, 2008: 100-101).

Muhtarlık kurumunun kuruluşunu anlattığımız bu kısımda bahsedilen mahallelerin hemen hemen hepsi Müslüman mahalleleri veyahut Müslümanların nispeten kalabalık olduğu mahallelerdir. Müslüman olmayan tebaanın yaşadığı mahallelerde muhtarlık kurumu kurulmamış, 1864 Vilayet Nizamnamesine kadar yönetici olarak kocabaşılar görev yapmaya devam etmişlerdir (Oğuz, 1986: 20).

1.2.3. Muhtarlığın Dönüşümü

1829'da kurulan muhtarlık teşkilatı Osmanlı Dönemi içerisinde yapısal olarak birçok değişiklik yaşamıştır. Bu kısımda bu değişiklikler incelenerek bu yapının günümüze gelene kadar nasıl bir dönüşüm geçirdiği incelenmeye çalışılacaktır.

1.2.3.1. 1863 Düzenlemeleri

02 Haziran 1863 tarihli Tasvir-i Efkar gazetesinde yer alan “Muhtaran İntihabı Hakkında Talimat” ile “İntihab-ı A'za Hakkında Talimat”larda muhtar ve aza seçimleriyle ilgili bilgiler yer almaktadır. Söz konusu düzenlemeler uzun ömürlü olamamış, 1864 yılında yürürlüğe giren Vilayet Nizamnamesiyle muhtarlığa yeni düzenlemeler getirilmiştir. Bu yeni düzenlemeler ile 1863 değişiklikleri uygulama imkânı bulamamıştır (Arıkboğa, 1998: 105).

Yapılan düzenlemelere bakacak olursak eyalet merkezleri, sancaklar ve kaza merkezleri ve köyler için üç statü oluşturulmuş ve muhtarlık seçimine dair esaslar belirlenmiştir. Bu çalışma yalnızca mahalle muhtarlarını kapsadığı için köyleri açıklayan son statüye değinilmeyecektir. Eyalet merkezlerinde vali, hâkim, muhasebeci, müftü ve bölgenin ileri gelenlerinden bir veya iki kişinin yanı sıra metropolitler bir araya gelerek her iki yüz hane için hayatı boyunca hiç cinayet işlememiş, halkın gözünde dürüstlüğü ve örnek ahlâkıyla öne çıkmış kimselerden “bir adam intihab” olunacaktı. Kentlerde her iki yüz haneye bir muhtar olacaktı. Sancaklarda ise mutasarrıf veya hâkim, müftü, mal memuru ve ileri gelenlerden bir veya iki kişi ile gayrimüslim din görevlileri biraraya gelerek her yüz hane için bir muhtar belirleyeceklerdi (Çadırcı, 2011: 53-54).

Bu düzenlemelerle muhtarların sürekli olarak görevde kalmalarının önüne geçilmesi, iki yılda bir değiştirilmelerinin sağlanması ve aradan üç yıl geçmeden aynı kimselerin tekrar muhtar seçilememesi de kurala bağlanmış oluyordu. Aza seçimiyle ilgili olarak ise, yine muhtarlarla aynı özellikler aranmış ve cinayet işlememek, halkın

gözünde iyi ahlâklı ve dürüstlüğü ile tanınan kimselerden olmak şartları aranmıştır. Eyalet merkezlerinde muhtarların bir araya gelmesi yoluyla aza seçiminin yapılacağı belirtilmiştir. Eyalet ve sancak azalarının her yıl üçte birinin ayrılması ve aynı kurallarla yerine başkasının seçilmesi sağlanacak, ayrıca üç yıl dolduğunda tüm azalar değiştirilecekti (Ercoskun, 2012: 136-137).

1.2.3.2. 1864 Vilayet Nizamnamesi ile Yapılan Düzenlemeler

1863 düzenlemelerinin uygulama imkânı bulamaması hasebiyle 1864 Vilayet Nizamnamesi, Tanzimat'ın ilanından sonra taşrada yapılmış olan ilk kapsamlı düzenlemedir. Nizamname Fransız yönetim teşkilatı esas alınarak hazırlanmıştır. En önemli özelliği yönetsel bölünme olarak tanımlanabilecek bu düzenleme ile vilayet, sancak, kaza ve köy yönetimi ayrıntılarıyla belirtilmiştir. En büyük yönetim birimi eyaletlerden vilayetlere dönüştürülmüştür (Gençoğlu, 2011: 35).

Esasen 1864 Vilayet Nizamnamesinde mahalle muhtarlıklarıyla doğrudan ilgili bir madde bulunmamaktadır. Ancak Nizamnamenin 5. Maddesinde geçen “Kasaba ve şehirlerde la-akall elli hane bir mahalle itibar olunup her mahalle bir karye (köy) hükmünde bulunacaktır” ibaresi ile mahalle muhtarlıkları ile ilgili bir hüküm getirilmemiş olsa dahi nizamnamenin köy ile ilgili hükümleri mahalleyi de kapsadığından, mahalle muhtarlıkları açısından birtakım dönüşümlerin gerçekleştiğini söylemek mümkündür (Tural, 2004a: 110).

Köylerde yani dolayısıyla mahallelerdeki muhtar sayısında bu Nizamname ile değişikliğe gidilmiştir. Daha önceleri yukarıda değindiğimiz gibi mahalle muhtarlıkları muhtar-ı evvel ve muhtar-ı sani olmak üzere iki muhtardan oluşmaktaydı. Söz konusu düzenleme ile bu sayı için yirmi hane sınırı belirlenmiştir. Yirmi haneden az olan yerleşimlerde muhtar sayısı bir olarak belirlenmiştir. Muhtarların yine seçim yoluyla belirleneceğine değinilirken aynı zamanda bu kimselerin muhtar olarak onaylanmaları kaza başkanının onayına bırakılmıştır ve muhtarların devletin kırsal alandaki temsilcileri olduklarının altı çizilmiştir (Tural, 2004b: 101).

1864 Vilayet Nizamnamesi'nin belki de muhtarlık teşkilatı açısından en önemli değişikliği ihtiyar meclislerinin kurulmasıdır. Günümüzde de ihtiyar heyeti adı altında uygulanmakta olan bu yapı ilk kez 1864 yılında kurulmuştur. Her cemaat için ayrı bir meclis kurulmasına izin veren Nizamname, cemaatlerin ruhani liderlerini de bu

meclislerin doğal üyesi olarak görmektedir. Görev süresi bir yıl olan bu meclislerin belirli durumlarda muhtarları görevden alma yetkileri de bulunmaktadır. Vergilerin paylaşımı, köy temizliğinin sağlanması, zirai verimliliğin artırılması gibi görevler tevdi edilen ihtiyar meclislerine ait en dikkat çekici görev, kaza mahkemelerine ulaşmadan bazı küçük davaları çözme yetkisinin de verilmiş olmasıdır (Torun, 2012: 93).

Son olarak köy yani dolayısıyla mahalle için getirilen seçim yöntemlerine baktığımızda, öncelikle her yıl seçim yapılması öngörülmektedir. Bu seçimlere seçmen olarak katılabilmek için on sekiz yaşını doldurmuş olmak, Osmanlı tebaasından olmak ve yıllık elli kuruş vergi vermek şartları aranmaktadır. Muhtar ve ihtiyar meclisi adayı olabilmek için ise Osmanlı tebaasından olmak şartı aynı şekilde devam etmekte iken, seçilme yaşı otuza yükseltilirken, vergi miktarı ise yüz kuruşa çıkarılmaktadır (Kılıç, 2005: 107).

1.2.3.3. 1871 Vilayet Nizamnamesi ile Getirilen Yenilikler

1871 Nizamnamesi mahalle yönetimi ile ilgili olarak 1864 Nizamname'sini esas almış ve köklü değişiklikler getirmemiştir. Beş yüz kişiden fazla nüfuslu köylerden kaza ve köy arasında ilk kez nahiye birimi düzenlenmiştir ancak bu düzenlemenin mahallelerde uygulaması olmamıştır. Ayrıca vilayetlerde beledi örgütlenmelerin kurulması da söz konusu nizamname ile olmuştur (Reyhan, 2000: 101).

Mahalle yönetimini ilgilendiren en temel değişiklik muhtarların görevlerinin net bir şekilde belirlenmesidir (Tural, 2005: 79). Aslında karye (köy) yönetimi için yapılan bu değişiklikler, bir önceki nizamname ile belirtilen mahallelerin köy statüsünde olması (1864 Vilayet Nizamnamesi md. 5) nedeniyle mahalleler için de geçerlidir. Getirilen yenilikler çerçevesinde muhtarların görevlerine bakacak olursak:

- *“Kendilerine nahiye müdürlerince gönderilen her türlü resmi evrakın köy ahalisine duyurulması,*
- *Devlet tarafından köye salınan vergilerin ihtiyar meclisleri ile beraber köy halkına pay edilmesi,*
- *Bölgenin huzuru için gerekli olan korucu ve bekçi seçiminin ihtiyar meclisi ile birlikte yapılması ve bu kimselere iş hususunda bilgi verilmesi,*
- *Köyde meydana gelen küçük suçlar ile ilgili nahiye müdürlerine haber verilmesi,*

- *Doğum ve ölüm gibi olaylardan nahiye müdürünün haberdar edilmesi.”*
(1871 Vilayet Nizamnamesi md. 10 aktaran Seyitdanlioğlu, 1996a: 103).

Muhtarlarla birlikte yaptıkları görevler dışında ihtiyar meclislerine verilen en önemli görev adli husustadır. Şöyle ki, 1864 Vilayet Nizamnamesi ile verilen küçük adli olaylara bakılması görevi 1871 Nizamnamesi ile de devam etmiştir. Keza aynı şekilde her sınıfın (dinlerin) kendi meclisini kurma ve kendi meselelerine bakma görevleri de aynı şekilde devam etmiştir (1871 Vilayet Nizamnamesi’nden aktaran Seyitdanlioğlu, 1996b: 96).

Söz konusu düzenlemeler dışında doğrudan muhtarlar ile ilgili olmayan ancak muhtarları ilgilendiren bir takım düzenlemeler yapılmıştır. Bunlar nahiye müdürlerine verilen şu görevlerdir:

- *“Muhtar ve ihtiyar meclisi ile ilgili olarak, köy halkından gelecek olan başta vergilerin dağıtımı ve toplanmasıyla ilgili olmak üzere her türlü şikâyeti değerlendirmek ve kaymakamı durumdan haberdar etmek,*
- *Muhtar ve ihtiyar meclislerini, seçimler dâhil her hususta denetim altında bulundurmak.”* (1871 Vilayet Nizamnamesi md. 56 aktaran Tural, 2005: 78)

1.2.3.4. 1875-1876 Düzenlemeleri

1875 yılında mahkemeler ve meclis üyelerinin hükümetlerin siyasal etkisinden arındırılmış bir şekilde seçilmeleri için bir talimat yayımlanmıştır. Genel anlamda mahalle ile ilgili çok fazla hüküm bulunmasa da 4. madde mahalleleri ilgilendiren bir maddedir:

“Her kazanın dâhilinde bulunan karye ve mahallelerin kaç adedi la-akall iki yüz haneyi cem’ ider ise o kadarı bir heyet-i intihabiye itibar edilecektir. Bu heyetlerin her birinden ve merkez kazanın mahallatından vakt-i intihabda ikişer intihabcı tayin kılınarak anlar merkez-i kazada bi’l-ictima kendü kazalarının meclis-i davası ile idare meclisi için aded-i muayyeninin iki misli kadar aza intihab idecekler ve işbu intihab olunan adamların nısfı mutasarrıf-ı liva marifetiyle bi’t-tefrik meclis-i idare ve davanın aza ve mümeyyizliğine tayin olunacaklardır.” (İntihab-ı Azaya Dair Talimat-ı Umumiyye md. 4 aktaran Reyhan, 2002b: 130)

Bu maddede her kazada bulunan köy ve mahallelerde iki yüz hane tarafından bir seçim heyeti oluşturulması istenmiştir. Bu heyetler ve kazanın mahallelerinden seçim zamanları seçilen iki kişinin kaza merkezinde toplanmaları ve kendi kazalarının meclis-i davası ile idare meclisleri için belirlenenden iki misli fazla üye seçmelerini belirtmiştir. Bu seçilen üyelerin yarısını ayırma görevi ise liva mutasarrıfına bırakılarak meclis-i davanın ve idare meclisinin üyelerine son halinin verilmesi istenmiştir.

1876 İdare-i Nevahi Nizamnamesi'nde ise muhtarlarla ilgili olan yalnızca 18. maddedir. Bu maddede muhtarların her yıl seçimlerinin yapılacağı ve nereden seçilecekleri belirlenmektedir (Reyhan, 2002a, 109).

1.2.3.5. Muhtarlıkların Hukuki Dayanağının Kaldırılması

1913 yılında yürürlüğe konan İdare-yi Umumiye-yi Vilayet Kanununda yer alan bir madde mahalle muhtarlıklarının hukuki dayanağı açısından hayli önem arz etmektedir. Şöyle ki:

“7 Cemaziyülâhır 1281 tarihli vilayet ve 29 Şevval 1287 tarihli İdare-yi Umumiye-yi Vilayet Nizamnameleri ahkâmı mefsuhtur.” (İdare-yi Umumiye-yi Vilayet Kanunu md.148'den aktaran Tek ve Ünal, 2009: 101)

Söz konusu maddenin anlamı, 1864 ve 1871 Vilayet Nizamnamelerinin hükümlerinin ortadan kaldırılmasıdır. Bu metinler mahalleyi köy statüsünde kabul ederek bir yerel yönetim birimi olarak görmüşlerdir. Köyün bu nizamnamelerle organları, görevleri ve yetkileri belirtilerek bir yerel yönetim birimi olduğu bildiriyor ve mahalleler de köy hükmündedir denilerek mahalle de aynı kimlikte kabul ediliyordu. 1913 yılında yapılan bu düzenleme ile önceki nizamnamelerin hükümsüz bırakılması, köy ve mahallelerin hukuki dayanaklarını ortadan kaldırmaktaydı. Binaenaleyh köy hususunda yeni düzenlemeler yapılmış ancak mahalle ile ilgili bir düzenleme yapılmamıştır. Böylece mahalle muhtarlıkları hukuki statülerini kaybetmişlerdir (Kavruk, 2004: 180).

Hukuki dayanağını kaybeden mahalle muhtarlıkları bu düzenlemenin aksine fiili durumlarını devam ettirmişlerdir. Üstelik bu süreç yirmi yıl gibi bir zaman dilimini kapsamakta ve Cumhuriyet döneminin ilk on senesini de içerisine almaktadır. Hukuken ortadan kaldırılan mahalle muhtarlıklarının hiçbir şekilde yasal bir dayanakları olmadan görevlerine devam etmelerine hükümetlerce göz yumulmasının nedeninin, bu kurumun

mahallede merkezi yönetime ait olan görevleri yerine getirmesindeki başarısı olduğu düşünülmektedir. Tabii olarak hükümetlerin göz yummaları mahalle muhtarlıklarının devamında yegâne sebep değildir. Mahalle halkının da bu kuruma sahip çıkması mahalle bilincinin canlılığının ve muhtarlıkların yerel kimliklerinin devam ettiğinin açık bir göstergesidir (Arıkboğa, 1998: 109).

1.3. Cumhuriyet Dönemi Mahalle Muhtarlıkları

Mahalle muhtarlıklarının 1913 yılında hukuken ortadan kaldırıldıktan sonra Osmanlı Devleti hükümetleri döneminde on yıl ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti döneminde de ilk on yıl herhangi bir yasal güvence olmadan görev yaptıklarına değinmiştik. Bu başlık altında ise önce bu sürece daha sonra bu sürecin sonunda yapılan düzenlemelere ve muhtarlık kurumunun cumhuriyet döneminde nasıl şekillendiğine değinilecektir.

1.3.1. Mahalle Muhtarlıklarının Tamamen Ortadan Kaldırılmasından Önceki Süreç

Muhtarlık kurumunun 1933 yılına kadar olan dönemde bir göz yumma politikası nedeniyle fiilen varlığını devam ettirdiğini söylemiştik. Bu durumun nedenlerini de daha önceki başlıklarda açıklanmaya çalışıldı. Bu fiili duruma verilecek bir örneğin konuyu açıklama hususunda faydalı olabileceğini düşünmekteyiz.

“Memaliki Osmaniye’de sakin bilumum nüfusu zükur on sekiz yaşından altmış yaşına kadar tarik bedeli nakdisiyle mükelleftir. Ancak maluliyetini barapor ispat eden fıkara ile silâh altında bulunan efradı askeriye ve amelei mükellefe celp ve ceminde ve tahakkuk muamelesinde hizmetleri sepkedecek olan karye ve mahalle imam ve muhtarları bu mükellefiyetten müstesnadır.” (Tarik bedeli nakdisi hakkında kanun md.1, 7 Mart 1337)

“Her köy veya mahalle muhtarları, her ayın on beşine kadar, geçen ay zarfında kendi köylerinde vefat edenleri mensup oldukları varidat idaresine tahriren bildirmeye mecburdur.” (Veraset ve İntikal vergisi hakkındaki kanunun bazı maddelerinin tadiline ve bazılarının ilgasına dair kanun md. 32, 4 Temmuz 1931)

Burada verdiğimiz ilk kanun 1921 ikinci kanun ise 1931 yılında çıkarılmıştır. TBMM tarafından çıkarılan bu iki kanunun ilkinde, mahalle muhtarlarına ait bir

ayrıcalık anlatılmaktayken; ikinci kanunda, mahalle muhtarlarına atfedilen bir görev anlatılmaktadır. Herhangi bir hukuki dayanakları olmayan mahalle muhtarlarına kanunla görev atfedilmesi söz konusu yıllardaki varlıklarına ve bu durumun meclis tarafından da benimsendiğine örnek oluşturmaktadır.

1.3.2. Mahalle Muhtarlıklarının Tamamen Ortadan Kaldırılması

Hukuken kaldırılan ancak fiilen varlığını yirmi yıl daha devam ettiren mahalle muhtarlıkları 10 Haziran 1933 yılında tamamen ortadan kaldırılmıştır (Arıkboğa, 2000: 168). Ortadan kaldırılış gerekçelerine baktığımızda ise, bugün bile hâlâ kafa karışıklığına neden olan muhtarlıkların yerel yönetim birimi mi, yoksa merkezi yönetim birimi mi oldukları sorusunun söz konusu dönem için de geçerli olduğu sonucuna varabiliriz.

10 Haziran 1933 tarihinde meclise Dâhiliye Encümeni imzasıyla gönderilen “Belediye teşkilatı olan yerlerdeki muhtarlıklarla ihtiyar heyetlerinin kaldırılması hakkında I/603 numaralı kanun layihası ve Dâhiliye encümeni mazbatası” başlıklı yazıda bahsi geçen nedenler şunlardır:

“Şehir ve kasabalarımızda oturanların mahalli mahiyette müşterek ve medeni ihtiyaçlarını tanzim ve tesviye vazifesi 1580 numaralı kanunla belediyelere verildiği, muhtar ve ihtiyar heyetlerinin yaptığı işlerin de mahiyet itibariyle belediye vazifelerinden başka bir şey olmadığı dermeyer edilerek işbu vazifelerin daha salim ve mazbut bir surette ifasını temin için hiçbir memlekette mevcudiyetleri kalmamış olan muhtar ve ihtiyar heyetlerinin belediye teşkilatı olan yerlerde kaldırılması zaruri olduğu ifade olunmuş... esasen komün teşkilatını yapmış olan bütün memleketlerde bu teşekküller kaldırılmıştır.”
(Belediye teşkilatı olan yerlerdeki muhtarlıklarla ihtiyar heyetlerinin kaldırılması hakkında I/603 numaralı kanun layihası ve Dâhiliye encümeni mazbatası, 10 Haziran 1933)

Mazbatanın isminden ve gönderilen metinden de anlaşılabileceği gibi muhtarlıkların kaldırılmasındaki en temel sebep belediyelerin varlığı olarak görünmektedir. Ayrıca bu tarz bir teşkilatın farklı ülkelerde bulunmadığından da bahsedilerek gereksizliğine vurgu yapılmıştır. Söz konusu gerekçeleri meclis mantıklı bulmuş olacak ki tutanaklarda bu hususla ilgili herhangi bir itiraza rastlanmamış ve muhtarlıklar kaldırılmıştır.

Meclis tutanaklarına baktığımızda konuyla ilgili gelen tek itirazın Kocaeli Mebusu Selahattin Bey'den geldiği görülmektedir. Ancak bu itiraz muhtarlıkların kaldırılmasına yapılan bir itiraz değildir. Şöyle ki:

“Efendim bu ikinci maddede yapılan nizamnamede... şimdiye kadar muhtarlar kanun hükmü kuvvetinde olan eski nizamname ve talimatnamelerle ilmühaberlerden ücret alırlardı. Bu ücretlerin şimdide alınması lazımdır... bendeniz yapılacak nizamnamede hiç olmazsa Dahiliye vekaletine salahiyyet verilmesini teklif ediyorum.” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1933: 160-161)

Selahattin Bey'in itirazı ilmühaber verme yetkisinin verileceği kurumların bu belgelerin karşılığında ücret alması hükmünün de kanuna eklenmesi yönündedir. Ancak Balıkesir mebusu İbrahim Bey bu hususa karşı çıkmış ve eski uygulamalarda fukara kimselerden bu ücretin alınmadığını böyle bir ekleme yapmanın bu kişileri mağdur edeceğini söylemiştir. Daha sonra yapılan oylamada Selahattin Bey'in teklifi reddedilmiş ve kanuna böyle bir ekleme yapılmamıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 1933: 160-161).

10 Haziran 1933'te mecliste kabul edilen Belediye Teşkilatı Olan Yerlerde Muhtar ve İhtiyar Heyetlerinin Lağvı Hakkında Kanun 19 Haziran 1933'te Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Resmi Gazetede yayımlanan metin şu şekildedir:

“Madde 1- Belediye Teşkilatı olan yerlerde Mahalle muhtarlıkları ve ihtiyar heyetleri lağvedilmiştir.

Madde 2- Muhtelif kanunlarla ve nizamname ve talimatnamelerle bu muhtarlıklara ve ihtiyar heyetlerine verilmiş olan vazife ve salahiyyetler yapılacak bir nizamname ile belediyelere, zabıtaya ve aidiyetine göre diğer devaire devredilmiştir.

Madde 3- Bu kanuna muhalif olan diğer kanun hükümleri mülga'dır.

Madde 4- Bu kanun 1 ikincikanun 1934 tarihinden muteberdir.

Madde 5- Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.”

(<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2431.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2431.pdf>, 24.03.2015)

1.3.3. Mahalle Muhtarlıkları Yeniden Kurulana Kadar Yaşanan Süreç

Çalışmanın bu kısmında 1933 yılında tamamen ortadan kaldırılan mahalle muhtarlıklarının görevlerinin nasıl paylaşıldığına bakılacaktır. Muhtarlıklardan sonra kurulan yapıya bakılarak, anlamlandırılmaya çalışılacaktır.

Muhtarlığın ortadan kaldırılması ile ilgili olarak o dönemdeki gazetelerde herhangi bir eleştiri, toplumsal bir tepki yahut onay gibi yorumlar çıkmamıştır. Sadece haber olarak birinci sayfalardan duyurulmuş ve yasal düzenlemeden bahsedilmiştir. Yalnızca Milliyet gazetesinde bir muhtarlık bürosundaki çalışmaları gösteren bir fotoğraf ile birlikte “Halk İşleri Nasıl Görülecek?” sorusu sorulmuştur (Alada, 2012a: 6-7).

Mahalle muhtarlıkları kaldırılırken çıkarılan kanunun, yeni dönemde muhtarlıklara ait görevlerin hangi kurumlara devredileceğini belirlediğine değinmiştik. Daha sonrasında ise çıkarılan 37 maddelik bir nizamname ile muhtarlıklara ait görevlerin diğer kurumlar arasında taksimi yapılmıştır. “Önceleri tek bir heyet tarafından görülmekte olan 28 türlü işten 13’ü belediyeye, 8’i mahalleden seçilen kimselere (bu kimseleri doğrudan belediye seçiyordu), 3’ü polise, 3’ü jandarmaya ver geri kalanlar da diğer resmi makamlara, bekçilere hatta bütün halka verilmişti.” (Ergin, 1932: 94 aktaran Arıkboğa, 1998: 116-117)

Osman Nuri Ergin’in sözünü ettiği nizamnameyi incelediğimizde daha önceleri muhtarlığa ait olan görevler, belediye meclislerince her mahalleden seçilen iki kişi, belediye, polis amirliği, jandarma kumandanlığı, zabıta, hükümet baytarı ve tüm mahalleli arasında bölüştürülmüştür. Görevler genel olarak belediyelere ve belediye meclislerinin seçtiği mahalleliden iki kişiye bırakılmıştır bunun dışında asayişle ilgili konular polis ve jandarmaya devredilmiştir, kalan birkaç görev ise az önce saydığımız kişi ve kurumlara devredilmiştir. Ayrıntılı bilgi için Ek-1’e bakınız.

1.3.4. Mahalle Muhtarlıklarının Yeniden Kurulması

Mahalle muhtarlıklarının ortadan kaldırılmasıyla kurulan yeni düzenden istenen verim sağlanamamıştır. İşlerin büyük kısmının tevdi edildiği belediyeler ile birlikte zabıta, polis, jandarma ve mahalle mümessilleri (mahalleden seçilen kimseler) muhtarlıklara ait görevleri istenildiği ölçüde başarıyla gerçekleştirememiştir. Bu sonuca ulaşmamızı sağlayan en büyük gösterge 21.05.1943 tarihinde meclise muhtarlıkların

yeniden kurulmasıyla ilgili verilen mazbatadaki mucip sebepler kısmıdır ve şöyle denilmektedir:

“Bilhassa büyükşehirlerde bu vazifeleri yapmak için belediyelerce tayin edilen ve mümessil adıyla de söylenen halk işleri memurlarının ve zabitanın bu hususta azami mesai sarf etmelerine rağmen arzu edilen bir derecede yapmakta müşküllere uğradığı görülmektedir. Bilhassa nizamnamenin bir mahallenin sakinlerine bıraktığı vazifelerin muntazam yerine getirildiği anlaşılmaktadır.

Bu sebeple ilga edilen muhtarlık teşkilatının vücuda getirdiği idare boşluğunu bu teşkilatın yeniden ihyası suretiyle doldurmak bu dokuz senelik tecrübeden sonra zaruri görülmüş ve bu kanun layihası bu sebeple tanzim olunmuştur.” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1943: 48-1).

Mazbatada kanun layihası hazırlanırken dâhiliye encümeninde muhtarlıkların kurulması hususunda herhangi bir karşıt fikir olduğundan bahsedilmemektedir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1943: 48). Bu nedenle muhtarlıkların yeniden kurulmasına neden olarak gösterilen “yeni durumun işlevsizliği” olarak adlandırabileceğimiz gerekçenin o dönem için geçerli olduğu sonucuna ulaşabiliriz.

Mazbatada dile getirilen ve encümenin tartıştığı konu ise mahallelerin belediyelerin bir parçası olması nedeniyle muhtarlıkların onlara bağlı bir teşkilat olarak kurulması ve seçiminde belediye meclis azaları tarafından yapılması düşüncesidir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1943: 48-2). Bu düşünce köklerini anayasadan almaktadır zira 1924 Anayasası 90. Maddesinde tüzel kişilik atfedilen yerleşim birimlerini sayarken içerisine mahalleyi dâhil etmemiştir (<http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.htm>, 14.04.2015). Ancak bu düşünce taraftar bulamış ve kanun layihası seçimi mahalleliye bırakmıştır. Hali hazırdaki mahalle mümessillerinin belediyelerce seçilmesi ve bu düzenin faydasının görülmemesi göz önüne alındığında; seçimin mahallede yaşayan kimseler tarafından yapılmasının daha isabetli olacağı vurgulanmıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 1943: 48-3).

Mecliste muhtarlıklarla ilgili görüşmeler sürerken 28.06.1943 tarihli görüşmede Maliye Encümen Reisi Atıf Bayındır Bey kanunun mali bir boyutu olduğunu ve layihanın maliye encümenine havalesinin gerektiğini söylemiş ve

teklifi meclis tarafından kabul edilerek encümene havale edilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1943: 41-2).

Atıf Bayındır Bey'in itiraz ettiği ve layihanın havalesini istemesine neden olan madde ise ikinci maddedir. Madde *“Muhtarlar iş sahiplerinden muayyen bir ücret alırlar...”* (Şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri teşkili hakkında kanun layihası md. 2) şeklinde başlamaktadır ve mali konuları içermektedir.

Kanun layihasına gelen ve önemli olduğunu düşündüğümüz bir diğer itiraz ise Galip Pekel Beyden gelmiştir. Kendisi kanunun bu şekliyle istenilen faydayı sağlayamayacağını öne sürmüş ve mahallenin köy statüsünde bir yerel yönetim birimi olarak ele alınmasını ve köy muhtarı salâhiyetinde bir mahalle muhtarlığı kurulmasını önermiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1944: 19-55). Ancak bu fikir taraftar bulamamış ve mahallelerin belediyelerin altında yer alması ve tüzel kişiliğinin olmaması gerektiği vurgulanmıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 1944: 19).

Bu süreçte mecliste meydana gelen bazı tartışma konularını aktardık. Bunların haricinde genel anlamda baktığımızda tartışmalara neden olan en önemli konu muhtarların yaptıkları işlerden dolayı alacakları ücretlerin muhtarlıklara mı yoksa belediyelere mi aktarılacağı konusudur. Kanun layihası bu konuya değinmemiş, sonradan müdahil olan maliye encümeni ücretlerin belediyeye aktarılmasını uygun görmüştür (TBMM Zabıt Ceridesi, 1943: 48) ancak layiha mecliste kanunlaşırken ücretlerin muhtarlara ait olması ve muhtarların muhtarlıklara ait her türlü ihtiyaçlarını bu ücretlerden karşılaması gerektiği belirtilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1944: 40-34).

15 Nisan 1944'te Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun” ile birlikte on bir yıllık bir aradan sonra mahalle muhtarlıkları yeniden kurulmuştur (Palabıyık ve Atak, 2000: 15).

Resmi Gazete’de yayımlanan kanun ile birlikte muhtarlıkların yapısına bakmanın faydalı olacağı kanaatindeyiz. Belediye Kanunun 8. maddesine göre kurulacak olan mahallelerde muhtarlıklar kurulmuştur. Ayrıca birkaç mahalleye

bir muhtarın bakması veya bir mahallede birden fazla muhtarın olması kararları ise belediye meclislerine bırakılmıştır (4541 Numaralı Kanun md. 1).

Muhtarlıkların yapısına baktığımızda ise muhtar ve ihtiyar heyetinden oluşan bir teşekkül kurulmuştur. Muhtar tek kişi iken, ihtiyar heyeti dört azadan oluşmuştur. Ayrıca ihtiyar heyetinin dört yedek azası vardır (4541 Numaralı Kanun md. 2).

Muhtar ve ihtiyar heyetini mahalle halkı seçmektedir. Seçilenlerin görev süresi dört yıl olarak belirlenmiştir (4541 Numaralı Kanun md. 5). Seçimin en büyük mülkiye memurunun veya onun atayacağı kişinin nezaretinde yapılması gerektiği belirtilmiştir (4541 Numaralı Kanun md. 6).

Seçimlerde oy verebilmek için şu şartları sağlamak gereklidir;

- *“Türk olmak,*
- *En az altı aydır o mahallede ikamet ediyor olmak,*
- *On sekiz yaşını bitirmiş olmak,*
- *Hırsızlık, kaçakçılık, dolandırıcılık, sahtekârlık ve sahte evrakı bilerek kullanmak, emniyeti suiistimal gibi yüz kızartıcı suçlardan biriyle veya ağır hapis cezasıyla mahkûm veyahut amme hizmetinden mahrum edilmemiş olmak,*
- *Erat, subaylar, askeri memurlar ve polisler mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerinde reye iştirak edemezler.” (4541 Numaralı Kanun md. 7).*

Seçimlerde seçilme şartları şunlardır;

- *“Türk olmak,*
- *En az bir yıldır o mahallede ikamet ediyor olmak,*
- *25 yaşını bitirmiş olmak,*
- *Hırsızlık, kaçakçılık, dolandırıcılık, sahtekârlık ve sahte evrakı bilerek kullanmak, emniyeti suiistimal gibi yüz kızartıcı suçlardan biriyle veya ağır hapis cezasıyla mahkûm veyahut amme hizmetinden mahrum edilmemiş olmak,*
- *Türkçe okuryazar olmak,*

- *Mebuslar, Vilayet Meclisi azaları, erat, subaylar, hâkimler ve memurlar muhtar ve ihtiyar heyeti üyeliğine seçilemezler.”(4541 Numaralı Kanun md. 8).*

Anne, baba, büyükanne, büyükbaba, evlat, kardeş ve bu derecedeki akrabalar mahalle muhtar ve ihtiyar heyetinde birleşemezler (4541 Numaralı Kanun md. 10). Mahalle muhtarı ve ihtiyar heyeti asil ve yedek üyelerinin seçilmeleri, vilayet merkezine bağlı yerlerde valinin ve kaza dâhilindeki yerlerde kaymakamın tasdiki ile kesinleşir (4541 Numaralı Kanun md. 16). Ayrıca mahalle muhtar ve ihtiyar heyetlerinin görevlerinde ihmal gösterdikleri durumlarda mahallin en büyük mülki amiri olarak vali veya kaymakam kendilerine yazılı bir ihtarda bulunurlar. (4541 Numaralı Kanun md. 10).

Mahalle muhtar ve ihtiyar heyetinin görevleri 4541 Numaralı Kanun’un üçüncü maddesinde belirtilmiştir. Kanuna göre mahalle muhtar ve ihtiyar heyetine görev verilen başlıklar şu şekildedir:

- Nüfus Kanununa göre,
- Askerlik Kanununa göre,
- Şose ve Köprüler Kanununa göre,
- Hukuk Usulü Kanununa göre,
- Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre,
- Hayvan Sirkatinin Men’i Hakkındaki Kanununa göre,
- Veraset ve İntikal Vergisi Kanununa göre,
- Tahsili Emval Kanununa göre,
- Muzur Hayvanların İtlafı Hakkındaki Kanununa göre,
- Belediye Kanununa göre,
- Kadastro ve Tapu Tahriri Kanununa göre görevleri sayılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bakınız Ek-2.

Şehir ve Kasabalardaki Mahalle Muhtar ve İhtiyar Kurulları Tüzüğü ismiyle 4541 numaralı kanunun nasıl yürütüleceğini belirten nizamname çıkarılmıştır. Bu Nizamname ile muhtarlara kendilerine çalışma yeri olarak belirli bir yer ayırmak, bu yeri mahalleliye ilan etmek, burada günün belirli saatlerinde bulunmak ve bu yeri mahallin en büyük mülki amirine bildirmek ile çalışma yerinin girişine muhtarlığın

ismini taşıyan bir levha koymak zorunlulukları getirilmiştir. Ayrıca, ihtiyar heyetinin asıl üyeleri haftada en az iki kez olmak koşuluyla muhtarın çalışma yerinde toplanmak zorundadırlar.

1.3.5. 1944'ten Günümüze Mahalle Muhtarlıklarında Yapılan Değişiklikler

Mahalle muhtarlıklarının, nasıl bir yapıyla Türkiye Cumhuriyeti devleti idari hayatında yeniden yer aldığını bir önceki başlıkta anlatmıştık. Bu başlık altında ise bu yapının yeniden kuruluşundan itibaren bugüne gelişinde geçirdiği bir kısım değişikliklere değineceğiz.

Yapılan ilk önemli değişiklik 7 Mayıs 1947' de yapılmıştır. 4541 numaralı Kanunun beşinci maddesiyle muhtar ve ihtiyar heyetinin seçiminin mahalle halkı tarafından yapılması usulü benimsenmişti. 5046 numaralı Kanun ile yapılan değişiklik ile mahalle muhtarlarını, mahalle halkının doğrudan seçmesi usulüne son verilmiştir. Mahalle halkının ihtiyar heyeti asil ve yedek üyelerini seçmesi ve muhtarın da seçilen bu ihtiyar heyeti asil ve yedek üyelerince kendi arasından seçilmesi sistemi uygulamaya konulmuştur (5046 numaralı Kanun md. 1).

Ancak yapılan bu değişiklikte istenilen faydalara ulaşılamamış olacak ki 1963 yılında yapılan yeni bir değişiklik ile bu sisteme de son verilmiştir. Yapılan değişiklik ile mahalle muhtar ve ihtiyar heyetlerinin ayrı ayrı seçilmesi usulü benimsenmiş (287 numaralı Kanun md. 5) ve 1944 yılındaki haline dönmüştür.

Mahalle muhtar ve ihtiyar heyetlerinin seçilme süreleri de üzerinde sık sık değişiklik yapılan konulardan birisi olmuştur. Şöyle ki, yapılan ilk değişiklik 1950 yılında yapılmış ve seçim süresi iki yıl olarak belirlenmiştir (5671 numaralı Kanun ek md. 1). Daha sonra 1956 yılında yapılan ikinci değişiklik ile seçim süresi yeniden ilk haline döndürülerek dört yıl olarak belirlenmiştir (6384 numaralı Kanun ek md. 1). Son yapılan değişiklik ise 1984 yılındadır. Mahalle muhtarlıkları ve ihtiyar heyeti seçimleri mahalli idareler seçimleri ile birleştirilerek seçimlerin beş yılda bir yapılması usulü benimsenmiş ve bugünkü halini almıştır (2972 numaralı Kanun md. 8).

Mahalle muhtarlıklarının kuruluşunda muhtarların gelirleri yalnızca yapacakları işlerden alacakları harçlar olarak belirlenmişti ve bu harçlar, muhtarlıkların her türlü giderlerinin de karşılanacağı tek gelir kalemiydiler (4541 numaralı Kanun md. 20- 21). Ancak bu durum özellikle nüfusun yoğun olmadığı yerlerde muhtarların maddi

açından sıkıntıya düşmelerine ve giderlerine karşılayamamalarına neden olmuştur. Bu nedenle muhtarlara ek bir gelir sağlanması konusu gündeme gelmiş ve Türkiye Muhtarlar Federasyonunun da katkılarıyla 1977 yılında muhtarların gelirlerine yeni bir kalem daha eklenmiştir (Aytaç, 2009: 137). Bu ekleme muhtarlara devlet tarafından belirli bir ödenek verilmesidir (2108 numaralı Kanun md. 2). Ancak aynı Kanunda yapılan bir diğer değişiklik ile muhtarların yaptıkları işler karşılığında aldıkları harçlardan doğan gelirleri kısıtlanmış ve yalnızca %25'inin kendilerine aktarılması öngörülmüştür (2108 numaralı Kanun md. 2). Ayrıca muhtarların özlük hakları iyileştirilerek Bağ-Kur kapsamına alınmaları kararlaştırılmıştır (2108 numaralı Kanun md. 4).

Mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerinin mahalli idare seçimleri ile birleştirildiğine ve bu birleşme ile birlikte seçim süresinin nasıl değiştiğine yukarıda değinmiştik. Şimdi ise 1984 yılında yapılan bu düzenleme ile seçim usulleri bakımından nasıl değişiklikler olduğuna bakacağız. Öncelikle seçimlerde adaylık usulü yoktur (2972 numaralı Kanun md. 31). Mahalle ihtiyar heyetine sekiz üye seçilir ve oyların sayılması neticesinde en fazla oyu olan dört üye asıl, geri kalanlar ise yedek üye olurlar (2972 numaralı Kanun md. 30/b). Seçilme şartlarında ise daha önce bir yıldır o mahallede ikamet ediyor olmak üzere belirlenen koşul altı ay olarak değiştirilmiştir, bunun dışında 25 yaş ve okuryazar olmak şartı aynen devam etmektedir (2986 numaralı Kanun md. 3). Muhtarlığın herhangi bir sebeple boşalması halinde ise ihtiyar heyetinin birinci üyesi durumu yazılı olarak seçim kuruluna ve mahallin en büyük mülki amirine bildirmekle yükümlüdür. Boşalan muhtarlıklar için her yıl haziran ayının ilk Pazar günleri de seçim yapılır (2972 numaralı Kanun md. 33).

2005 yılında çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu ile belediye sınırları içerisinde mahalle kurulması için en az 500 kişilik nüfus zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca mahalle kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, bölünmesi, adlarıyla sınırlarının tespit edilmesi ve değiştirilmesi, belediye meclislerinin kararıyla ve kaymakamın görüşü üzerine valinin onaylaması ile mümkündür (5393 numaralı Kanun md. 9). Yine 5393 sayılı Kanuna göre muhtarlara oy hakkı olmamak kaydıyla kendi görev faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonlarına katılma ve görüş bildirme hakkı verilmiştir (5393 numaralı Kanun md. 24). Aynı Kanuna 2012 yılında eklenen ve bu çalışmanın hazırlanmasına neden olan bir cümle ile muhtara şöyle bir görev yüklenmiştir:

“Muhtar, mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek, mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek, belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerini yürütmek, mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek, diğer kurumlarla işbirliği yapmak ve kanunlarda verilen diğer görevleri yapmakla yükümlüdür.” (5393 numaralı Kanun md. 9 Ek Cümle: 12.11.2012-6360/15. md)

5393 sayılı Belediye Kanunu ile kurulan ve kanundaki tanımı aşağıdaki biçimde olan Kent Konseylerine kentin birçok kesimi gibi mahalle muhtarları da dâhil edilmişlerdir.

“Kent Konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır.” (5393 numaralı Kanun md. 76)

Kent Konseylerinde muhtarların varlığı önemlidir. Günümüzde büyük oranda işlevsel olduğunu söyleyemesek de kent konseyleri o kentteki farklı kesimleri biraraya getiren en geniş katılımlı mekanizmadır. Sendikalardan üniversitelere, sivil toplum örgütlerinden meslek kuruluşlarına, siyasi partilerden mahalle muhtarlarına kadar birçok kesimi içerisinde barındıran Kent Konseyleri’nin kentlerdeki karar alma süreçlerine daha aktif olarak katılımı sağlanabilirse kentlerin daha geniş tabanlı bir ortamda yönetilmesi mümkün olacaktır.

2012 yılında yapılan son değişiklik ile birlikte muhtar ve ihtiyar heyeti üyelerinin isimlerinin birlikte yer aldığı oy pusulası kullanılması istenilmiştir (6360 numaralı Kanun md. 30). Burada yapılan değişiklikte oy pusulası olarak belirtilen, muhtar olmak isteyenlerin isimlerinin yazılı olduğu bir kâğıttır çünkü mahalle muhtarlığı seçimlerinde Yüksek Seçim Kurulu tarafından basılan bir oy pusulası bulunmamaktadır.

Tablo: Mahalle Yönetimi Tarihçesi (Arıkboğa, 1999: 109).

DÖNEMLER	ORGANLAR
MAHALLE MUHTARLIKLARI KURULMADAN ÖNCE MAHALLE YÖNETİMİ	
Selçuklular Dönemi	İğdiş + İmam
Osmanlı İlk Dönemi	İmam + Kethüda
MAHALLE MUHTARLIKLARI KURULDUKTAN SONRA MAHALLE YÖNETİMİ	
1829-1864	Muhtar-ı evvel + Muhtar-ı sani + İmam
1864-1913	Muhtar + İhtiyar Meclisi
1913-1933	
1933-1944	
1944- Günümüz	Muhtar + İhtiyar Heyeti

1.3.6. Uluslararası Metinlerde Mahalle ve Mahalle Yönetimi

Ulusal düzlemde muhtarlığa dair değindiklerimizin yanı sıra bazı uluslararası belgelerde de mahalleye atfedilen düzenlemeler mevcuttur. Bu düzenlemeler, mahalle muhtarı üzerinden somutlaştırarak incelemek, gerek yerel demokrasi gerekse hizmette halka yakınlık konularının anlaşılması bakımından değerli olacaktır.

1985 yılında Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (AYYÖŞ), yerel düzeyde vatandaşların kamu yönetimine katılımının sağlanması ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi amacıyla imzaya açılmıştır. Türkiye ise anlaşmayı 1988 yılında bazı maddelerine çekince koyarak imzalamıştır. AYYÖŞ 3. Maddesinde: Kamu sorumlulukları genellikle ve tercihen vatandaşa en yakın olan makamlar tarafından kullanılacaktır. Sorumluluğun bir başka makama verilmesinde, görevin kapsam ve niteliği ile yetkinlik ve ekonomi gerekleri göz önünde bulundurulmalıdır denilmektedir. Daha önce de değindiğimiz gibi Türkiye kentlerinde vatandaşlara en yakın olan makamlar mahalle muhtarlıklarıdır. Bu açıdan mahalle muhtarlıklarının böyle bir vazife yüklenmesi ya da en azından hizmet sunumunda sorumluluklar üstlenmesi yerinde olacaktır.

Yine AYYÖŞ'ün 6. maddesindeki bu paragraf Türkiye'nin çekince koyduğu bir paragraftır: Yerel makamları doğrudan ilgilendiren tüm konulara ilişkin planlama ve karar alma süreçleri içinde, kendileriyle olanaklar ölçüsünde zamanında ve uygun

biçimde danışılacaktır denilmektedir. Yine bu maddeye de mahalle ölçeğinde baktığımızda muhtarlıklarla iletişimde olmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Daha önce de değindiğimiz gibi Belediye Kanunu'na 2012 yılında eklenen bir cümlede muhtarlıkların, halk ile belediyenin ve halk ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarının arasında bir köprü vazifesi görmesi gerektiğinden bahsedilmektedir.

Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa Konseyi Avrupa Yerel Yönetimler Konferansı'nda 1992 yılında kabul edilmiştir. Diğer anlaşmalardan farklı olarak yalnızca yerel yönetimlerin imzasına açılmıştır; ancak Türkiye'de Şartı imzalayan bir yerel yönetim birimi bulunmamaktadır. Avrupa Kentsel Şartı, kentlerin yaşam kalitesinin yükseltilebilmesi için karar verme mekanizmalarının merkezden çevreye yayılması yani kentlerdeki karar alma süreçlerine yerel halkın katılımını öngörmektedir. Bu bağlamda dayanışma ve işbirliği kavramlarının altı çizilmiştir (Pektaş ve Akın, 2010: 28).

Yine Avrupa Kentsel Şartı 12. maddesinde “Toplum geleceğini etkileyecek her türlü önemli projede halka danışma gereğinden” bahsetmektedir. Ayrıca bu bağlamda Alada'nın verdiği 90'lı yıllardaki bir mahalle meclisi örneği değerlidir. Şöyle ki, tüm mahallelinin katılımıyla oluşan mahalle meclislerinde sorunlar tartışılarak kararlar alınıyor ve uygulanıyordu. Ayrıca belediye başkanı ve meclis üyeleri de hazır bulunmaktaydılar (Alada, 2000: 165). Bir doğrudan demokrasi örneği sayabileceğimiz bu olayda mahalleli kararlara ortak olabilmıştır.

Avrupa Kentsel Şartı-2 Yeni Bir Kentlilik için Manifesto 2007 yılında Avrupa Konseyi tarafından imzaya açılmıştır. Manifesto'da “halkın doğrudan katılımını sağlayan her türlü düzenlemeyi teşvik ediyoruz” denilmektedir. Ayrıca, “kamu yönetimi sorumlularının kent halkı ile sürekli bir yakınlık kaygısı taşıması gerektiğinden” bahsedilmektedir. Son olarak ise “bizim dayanışma kavramımız, kentlerimizin ve kasabalarımızın mahallelerinde başlar, ancak onların kapısında son bulmaz.” denilerek, mahallenin kentin ve kasabanın temel birimi olduğuna atıfta bulunmaktadır.

Gerek saydığımız uluslararası metinler gerekse ulusal belgelerimizde mahalleye önemli bir sorumluluk atfedilmektedir. Bu sorumluluk tüm mahalleliye atfedilse de kısa vadede bu sorumluluğun mahalle muhtarı üzerinden hayata geçirilmesi daha mümkün gözükmemektedir. İşte bu nedenle mahalle muhtarının, mahallede nasıl bir

işlevi olduğu Belediye Kanunun ona yüklediği halka kurumlar arasında köprü vazifesi görme yetkisi ne ölçüde kullanabildiğini görmek ve daha işlevsel bir muhtarlık kurumu için nelerin yapılabileceğine değinmek adına ikinci bölümümüzde muhtarlarla yapılan bir alan araştırmasına yer verilmiştir.

BÖLÜM II

AKSARAY MAHALLE MUHTARLARIYLA YAPILAN BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Mahalle muhtarlığı kurumunun geçmişine ve günümüzdeki yapısına gelene kadar olan süreçteki değişimlerini aktarmaya çalışmıştık. Bu bölümde ise öncelikle alan araştırmasının yapıldığı Aksaray ilindeki mahalleler ve yapılan görüşmeler hakkında kısa bir bilgi verilerek araştırmanın bulguları ve değerlendirmeleri aktarılacaktır.

2.1. Aksaray Mahallelerine İlişkin Genel Bilgiler

Aksaray ili toplam nüfusu 2014 yılında TÜİK verilerine göre 384.252 kişidir. Bu kişilerden 245.122'si il ve ilçe merkezlerinde, 139.130'u ise belde ve köylerde yaşamaktadır. İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan nüfusun 195.990 kişisi Aksaray il merkezinde yaşamaktadır (<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>, 20.05.2015).

Aksaray il merkezinde kırk sekiz mahalle bulunmaktadır. Merkeze bağlı beldelerde otuz beş mahalle, Ağaçören ilçesinde beş mahalle, Eskiil ilçesinde on beş mahalle, Gülağaç ilçesinde yirmi mahalle, Güzelyurt ilçesinde on bir mahalle, Ortaköy ilçesinde on bir mahalle, Sarıyahşi ilçesinde ise yedi mahalle bulunmaktadır. Toplamda Aksaray'da 152 mahalle bulunmaktadır (<http://www.aksaray.gov.tr/mahalle-muhtar>, 20.05.2015).

Yine TÜİK verilerine göre Aksaray il merkezinde yer alan kırk sekiz mahalle içerisinde nüfusu en büyük olan 13.745 kişi ile Büyük Bölcek Mahallesi'dir. En az nüfusa sahip olan mahalle ise 131 nüfuslu Minarecik Mahallesi'dir (<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>, 20.05.2015).

2.2. Araştırma Hakkında Genel Bilgiler

Çalışmada yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Buna göre seçilen örneklemelere üç ana başlık altında yirmi bir soru sorulmuş ve cevapları not alınarak kaydedilmiştir. Görüşmelerde bireysel görüşme metodu hedeflenmiş her bir muhtarla ayrı ayrı görüşülmüştür. Yüz yüze görüşmelerin yanı sıra bazı muhtarlarla e-mail yoluyla ve telefon yoluyla da görüşmeler yapılmıştır. Görüşme

esnasında muhtarlara çalışmanın konusu hakkında bilgi verilmiş ve alınan notların çalışmada kullanılacağı belirtilmiştir. Görüşmelerin süresi 15 dakika ile 2 saat arasında değişmiş ve yüz yüze yapılan tüm görüşmeler görüşülen mahalle muhtarlarının ofislerinde yapılmıştır. Görüşülen muhtarların tamamı erkektir ve yaşları 38 ile 56 arasında değişmektedir.

Aksaray ilini kapsayan çalışma için nüfus büyüklükleri ve maddi durumları farklı olarak Aksaray'da on mahalle muhtarı seçilerek muhtarlarla görüşülmüştür. Muhtarların bağlı bulundukları merkezler dışında mahallelerinin nüfuslarının farklılıklar göstermesi ve maddi bakımından birbirlerinden farklı olan mahallelerin seçilmesine özen gösterilmiştir. Görüşülen muhtarların içerisinde beş dönemdir muhtarlık yapan muhtarlar olduğu gibi yeni seçilen ve henüz bir yıldır görev yapan muhtarlar da bulunmaktadır.

Aksaray ilinde görüşülen muhtarların tamamı Aksaray il merkezindeki mahallelerden seçilmiştir. Sırasıyla önce 2.539 nüfuslu Pamucak Mahallesi Muhtarıyla, 13.034 nüfuslu Küçük Bölcek Mahallesi Muhtarıyla, 2.079 nüfuslu Yeni Sanayi Mahallesi Muhtarıyla, 13.580 nüfuslu Taşpazar Mahallesi Muhtarıyla, 13.745 nüfuslu Büyük Bölcek Mahallesi Muhtarıyla 2.463 nüfuslu Bahçeli Mahallesi Muhtarıyla, 710 nüfuslu Dere Mahallesi Muhtarıyla, 11.637 nüfuslu Ereğlikapı Mahallesi Muhtarıyla, 13.462 nüfuslu Fatih Mahallesi Muhtarıyla ve son olarak da 5.692 nüfuslu Kılıçaslan Mahallesi Muhtarıyla görüşülmüştür.

Bu görüşmeler ile Aksaray il merkezindeki nüfusun yarısına yakın bir kısmının seçtikleri mahalle muhtarları ile görüşülmüştür. Ayrıca nüfusu en yüksek olan altı mahalleden beşi ve nüfusu üç binden az olan dört mahallenin muhtarlarıyla görüşülmüştür.

2.3. Bulgular ve Değerlendirme

Bu başlık altında muhtarlarla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara ve bu bulgular neticesindeki değerlendirmelere yer verilecektir. Görüşülen muhtarlara sorulan sorular üç kategoriye bölünmüş ve bulgular çalışmaya da bu kategoriler aracılığıyla aktarılmıştır.

2.3.1. Muhtara Yöneltilen Sorunlar ve Niteliği

Görüşmelerimizdeki sorularımızın ilk bölümünü mahallelinin muhtara yansıttığı sorunlar ve bu sorunların niteliği oluşturmaktadır. Nitelik ile mahallelinin çeşitli farklılıklarının muhtardan olan beklentilerini değiştirip değiştirmediği kast edilmektedir.

2.3.1.1. Mahallelinin Yardım İsteddiği Konular

Habitat II Ulusal Eylem Raporu'nda yerel yönetimlerin kapasitelerini geliştirmek, halkla daha iyi ilişkiler kurmalarını sağlamak, halkın yönetime katılımını artırmak, halkla ilişkilerini artırmak ve bilgi alışverişini geliştirmek amacıyla mahallenin bir ilk basamak olarak belirlenmesinin ve daha işlevsel bir yapıya kavuşmasının gerekli olduğu ifade edilmektedir (Habitat II Ulusal Eylem Raporu, 1996: 142). Belediye Kanunu da mahalle muhtarlarına halkla belediyeler arasındaki ilişkilerin daha iyi hâle getirilmesi görevini yüklemişti (5393 sayılı Belediye Kanunu md. 9). Mahalle muhtarlarının bu önemine istinaden yapılan görüşmelerde muhtarlara sorulan ilk soru, mahallelinin hangi konularda muhtardan yardım istediğine yönelik olmuştur. Böylece bu görevi yüklenen muhtarlar ile mahalleli arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılacağı düşünülmüştür.

Muhtarların verdikleri cevaplardan yola çıkarak on muhtar yirmi iki farklı konudan bahsetmiştir. Herhangi bir önceliğe tâbi tutmadan muhtarlardan yardım istenilen konuları şu şekilde sıralayabiliriz: Yol yapımı, yol düzenlemesi, park yapımı ve düzenlenmesi, çöp konteynırlarının yerleştirilmesi, tatlı su çeşmeleri yapılması, ulaşım, cenazelerin duyurulması, barınma yardımı, gıda yardımı, evcil hayvan beslenilmemesi isteği, otopark, araçların yola park edilmesi, Mernis sistemi, nüfus ilmühaberi, yeşil alan, spor salonu, aile sağlığı merkezi, kirlilik şikâyetleri, elektrik, odun-kömür yardımı, bilgi sorma tebligat alma, çevre düzenlemesi, sinek-böcek türü haşeratlar konusunda ilaçlama isteği, madde bağımlıları konusu, fuhuş konusunda duyulan rahatsızlıklar ve at arabası ile ilgili şikâyetler. Genel olarak aktardığımız şekilde olsa da özel olarak birkaç muhtarın verdikleri cevapları birebir olarak aktarmak da faydalı olacaktır:

“Yol yapımı, yolların düzenlenmesi, parkların düzenlenmesi ve çöp konteynırlarının yerleştirilmesi en çok yardım istenilen konular.” (Pamucak Mahallesi Muhtarı)

“Mahalleli bizden yol yapımı ve düzenlenmesi, su için çeşmeler yapılması, ulaşımın sağlanması birde cenazelerin duyurulması yani hoparlörlerle duyuru yapılması gibi konularda yardım isteğinde bulunuyor.” (Küçük Bölcek Mahallesi Muhtarı)

“Çevre düzenlemesi, çöp, asfalt, park, koku sinek, balici, madde bağımlısı, fuhuş konularının çözümlenmesinde vatandaşlar bize başvuruyor.” (Dere Mahallesi Muhtarı)

Muhtarların bu sorunlardan altını en çok çizdiği konular, yani birden fazla muhtarın saydığı sorunlar sırasıyla şu şekildedir: yol yapımı (8 muhtar), parkların yapımı ve düzenlenmesi (6 muhtar), tatlı su çeşmeleri yapılması (4 muhtar), gıda yardımı (4 muhtar), ulaşım (2 muhtar), yolların düzenlenmesi (2 muhtar), odun-kömür yardımı (2 muhtar), bilgi sorma (2 muhtar).

En fazla konuda yardım istenildiğini söyleyen muhtar Büyük Bölcek Mahallesi Muhtarı iken, en az konuda yardım istenildiğini söyleyen muhtar ise Taşpazar Mahallesi Muhtarıdır. Büyük Bölcek Mahallesi Muhtarı sekiz farklı konuda mahalleliye yardımcı olmaya çalışırken, Taşpazar Mahallesi Muhtarının görüşmelerde verdiği konu sayısı ise üçtür.

Muhtarlardan yardım istenilen yirmi iki konunun büyük kısmı belediyelerin görev alanına giren konulardan oluşmaktadır. Bunun dışında valilikler, su ve kanalizasyon idareleri, elektrik idareleri, emniyet güçleri gibi kurumları da ilgilendiren istekler bulunmaktadır. Ancak sadece muhtarlardan en çok yardım istenilen konulara baktığımızda muhtarlıkların en çok görüşmeleri gereken kurumların belediyeler ve valilik-kaymakamlıklar olduğu görülmektedir.

Yirmi iki tür sorundan genelini; mahallelinin olmasını, yapılmasını istediği olumlu konular oluştururken üç konu olumsuz nitelikteki taleplerdir. Şöyle ki, evcil hayvan beslenilmemesinin istenmesi, kirlilikten edilen şikâyetler ve yollara park edilen araçlar konusunda istenilen yardımlar diğer konulardan nitelik olarak farklılaşmaktadır.

Bunun dışında bilgi almak ve tebligatları almak gibi olumlu veya olumsuz bir istenci belirtmeyen konular da bulunmaktadır.

Muhtarlara gelen sorunlarla ilgili söyleyebileceğimiz bir hususta bilgi sorma konusunda olacaktır. Kendisine bilgi sorulduğunu görüşmelerde beyan eden muhtar sayısı iki iken, böyle bir konudan bahsetmeyen iki muhtara yapılan görüşme esnasında mahalleli tarafından bilgi alma amaçlı ziyaretler gerçekleşmiştir. Daha önce aktardığımız bu bilgiler muhtarlar açıkça dile getirmese de mahallede bir kanaat önderi, bir bilirkişi konumunda bir rollerinin de olduğunu göstermektedir.

2.3.1.2. Mahallelinin Maddi Durumunun Farklılığının Muhtardan Taleplerine Etkileri

Bu başlık altında ise muhtarlara yönelttiğimiz “Mahallelinin maddi durumu sizce istenilen yardımın niteliğini değiştiriyor mu?” ve “Eğer değiştiriyorsa maddi durumları farklı olan kimselerin isteklerinin nasıl farklılaştığını örneklerle açıklayabilir misiniz?” sorularına verdikleri cevaplara değinilecektir.

Görüşülen on muhtardan sekiz tanesi (Yeni Sanayi Mahallesi Muhtarı, Pamucak Mahallesi Muhtarı, Küçük Bölcek Mahallesi Muhtarı, Dere Mahallesi Muhtarı, Ereğlikapı Mahallesi Muhtarı, Bahçeli Mahallesi Muhtarı, Fatih Mahallesi Muhtarı ve Kılıçaslan Mahallesi Muhtarı) maddi durumun hiçbir farklılık göstermediğini söylemiştir. Bir muhtar ise (Taşpazar Mahallesi Muhtarı) maddi durumların değişmesinin ufak farklılıklar oluşturduğundan bahsetmektedir. Muhtar ise (Büyük Bölcek Mahallesi Muhtarı) maddi durumun muhtardan beklentileri ve istekleri değiştirdiğini söylemiştir. Şöyle ki:

“Sadece şöyle farklılaşıyor fakirler sosyal yardım için gelirler ama zenginler sosyal yardım istemezler.” (Taşpazar Mahallesi Muhtarı)

“Durumu iyi olmayanlar sosyal yardımlar için gelirler gıda olur kömür olur, durumu iyi olanlar onları istemezler der sokak lambası yanmıyor, park yok, yollar bozuk, böyle şeyler ister zenginler.” (Büyük Bölcek Mahallesi Muhtarı)

“Maddi durum bizde çok etkilemiyor çünkü mahallenin geneli fakir o yüzden istekleri hep aynı şeyler söylediğim gibi en önemlisi ulaşım biz aramadan, istemeden gelmiyor minibüsler oda bir saat sonra.” (Yeni Sanayi Mahallesi Muhtarı)

Muhtarların maddi durum farklılığının muhtardan beklentileri değiştirip değiştirmediği konusunda büyük ölçüde fikir birliğinde oldukları görülüyor olsa da görüşmeler bütüncül olarak değerlendirildiğinde muhtarlarla aynı sonuca ulaşmak mümkün olmamaktadır. Şöyle ki, muhtarlar maddi durumların herhangi bir farklılık oluşturmadığını söyleseler dahi ilk soruda verdikleri cevaplardan bir farklılık olduğu sonuca ulaşabiliriz. Ayrıca ilk sorumuzla birlikte incelendiğinde muhtarlara başvuru konularının büyük bir bölümünün maddi durumları yeterli olmayan kimseler tarafından iletildiği sonucuna varabiliriz. Maddi durumları iyi olan kimselerin çoğunlukla muhtarlara sorunları için gitmediği bu nedenle de muhtarların genelde maddi durumları iyi olmayan kimselerle muhatap oldukları görülmektedir.

Sosyo-ekonomik durum farklılıkları Arıkboğa'ya göre önemli bir farklılık getirmektedir. Şöyle ki maddi olarak belirli bir düzeyde olan ve üst birimlerle görüşebilen kimseler muhtara gereksinim duymamakta ve kendi problemlerini kendileri çözme eğiliminde olmaktadır (Arıkboğa, 2000: 174). Görüştüğümüz muhtarlar maddi farklılıkların kesin anlamda bir değişiklik meydana getirdiğini söylemeseler de görüşmelerden anlaşıldığı kadarıyla maddi durumları yüksek kimselerle çok fazla muhatap olmamaktadırlar. Bu durum da Arıkboğa'nın tezinin doğruluğuna yorulabilecek bir vakıdır.

2.3.1.3. Mahallelinin Eğitim Durumunun Farklılığının Muhtardan Taleplerine Etkileri

Bu başlık altında muhtarlara sorulan “Mahallelinin eğitim durumu sizce istenilen yardımın niteliğini değiştiriyor mu?” ve “Eğer değiştiriyorsa, eğitim durumları farklı olan kimselerin isteklerinin nasıl farklılaştığını örneklerle açıklayabilir misiniz?” sorularına verdikleri cevaplara değinilecektir.

Eğitim durumunun muhtarlardan isteklerde bir farklılık oluşturup oluşturmadığı yönündeki sorumuza yalnızca bir muhtar (Büyük Bölcek Mahallesi Muhtarı) bir farklılık oluşturduğu cevabını vermiştir. Verdiği cevap doğrultusunda eğitimi yüksek insanların muhtarları aradan çıkardıkları, doğrudan problemin çözüleceği kuruma başvurduklarını söylemiştir. Ancak görüşülen diğer muhtarlardan hiçbirisi eğitim durumundaki değişimin mahallelinin muhtardan yardım istediği konuları değiştirdiğini söylememiştir.

“Eğitim durumu nasıl etkiliyor biliyor musun? Şöyle söyleyeyim eğitimi düşük olan her işi için bize gelir hep yardım isterler. Ama eğitimi yüksek olan öyle sık sık gelmez, hiç gelmez hatta. Gider belediyeye kendi işini halleder. Geleyim muhtara anlatayım olmaz; kendi başının çaresine bakar okumuşlar.” (Büyük Bölcek Mahallesi Muhtarı)

“Eğitim durumu istekler üzerinde bir farklılık göstermez diye düşünüyorum.” (Pamucak Mahallesi Muhtarı)

“Eğitim durumu da bir farklılık oluşturmaz yani neden oluştursun ki? Eğitim bizi çok ilgilendiren bir şey değil, o milli eğitimin görevi.” (Küçük Bölcek Mahallesi Muhtarı)

2.3.1.4. Mahallelinin Cinsiyetinin Muhtardan Taleplerine Etkileri

Bu başlık altında muhtarlara sorulan “Mahallelinin cinsiyet farklılığı sizce istenilen yardımın niteliğini değiştiriyor mu?” ve “Eğer değiştiriyorsa, cinsiyetleri farklı olan kimselerin isteklerinin nasıl farklılaştığını örneklerle açıklayabilir misiniz?” sorularına verdikleri cevaplara değinilecektir.

Görüşülen on muhtara sorulan, erkeklerin ve kadınların muhtardan yardım istediği konular değişiklik gösteriyor mu, sorusuna yalnızca iki muhtar (Taşpazar Mahallesi Muhtarı, Dere Mahallesi Muhtarı) hiçbir farklılık olmadığı cevabını vermiştir. Altı muhtar ise (Küçük Bölcek Mahallesi Muhtarı, Fatih Mahallesi Muhtarı, Ereğlikapı Mahallesi Muhtarı, Büyük Bölcek Mahallesi Muhtarı, Yeni Sanayi Mahallesi Muhtarı, Bahçeli Mahallesi Muhtarı) erkek ve kadınlar arasındaki en temel farklılığın kadınların erkeklere nazaran daha fazla taleplerde bulunmaları ve kadınlarla daha fazla muhatap olmaları şeklinde olduğunu belirtmişlerdir. Bunun dışında saydıkları tek farklılık kadınların, genelde çocukları için, park konusunda daha fazla istekte bulunduklarıdır. İki muhtar ise (Kılıçaslan Mahallesi Muhtarı, Pamucak Mahallesi Muhtarı) erkek ve kadınların muhtardan olan beklenti ve isteklerinin nitelik açısından da farklı olduğunu örneklerle açıklamışlardır.

Kadınlardan gelen talepler dendiğinde neredeyse Aksaray’da görüşülen bütün muhtarlar ilk olarak park konusuna değinmişlerdir. Daha sonra muhtarların büyük bir bölümü kadınlarla daha fazla muhatap olduklarını söylemişlerdir. Buna gerekçe olarak ise kadınların evleriyle ve çocuklarıyla daha fazla ilgili olmalarını göstermişlerdir.

“Erkeklerle kadınlar arasında farklılık vardır. Şöyle var, erkekler çok gelmezler bize yardım konularında utanır, sıkılır söyleyemez. Ama kadınlar öyle değiller çocuğu için olur, bir şey olur gelir söyler derdini sıkıntısını. O yüzden de kadınlarla daha çok muhatap oluruz.” (Kılıçaslan Mahallesi Muhtarı)

“İsteklerde çok bir farklılık olmasa da en çok bayanlar gelir bize yani çoğunlukla bayanlarla görüşürüz mahalleliden.” (Büyük Bölcek Mahallesi Muhtarı)

“Erkeği de bayanı da aşağı yukarı aynı şeyler için gelirler bize.” (Dere Mahallesi Muhtarı)

“Evet, burada farklılık olur genelde hep bayanlar gelir bize onlar yardım isterler, bayanlar da genelde park isterler. Erkekler daha çok yol isterler yollar düzgün olsun isterler ama çok gelmezler yani bayanlar kadar.” (Yeni Sanayi Mahallesi Muhtarı)

Şafak’ın Nevşehir ili örnekleminde yaptığı araştırmaya göre temizlik, çevre düzenlemesi, alternatifli parkların yapılması, yolların ve kaldırımların yapılması, çocuk ve yaşlı bakım merkezlerinin çoğaltılması kadınların kentte gerçekleştirmek istedikleri eylemlerden bazılarıdır (Şafak, 2013: 174). Kadınlarla daha çok muhatap olduklarını söyleyen muhtarların kadınların isteklerine dair saydıkları ile Şafak’ın tespitleri benzerlik göstermektedir.

“Evet, bayanlarla daha çok muhatap oluyoruz doğal olarak çünkü erkekler işte olduğundan gün içinde en çok bayanlar geliyor, onlar da çocukları için park olsun istiyorlar, su için çeşme istiyorlar dediğim gibi erkekler ise daha çok cenazelerin duyurulması gibi işler için isteklerde bulunuyorlar.” (Küçük Bölcek Mahallesi Muhtarı)

“Bayanlar çocuklarıyla ilgilendiklerinden dolayı onlar için park yapılmasını istiyorlar mesela, ama erkeklerden böyle şeyler gelmiyor onlar daha çok yolların yapılmasını kaldırımların olmasını istiyorlar.” (Pamucak Mahallesi Muhtarı)

2.3.1.5. Mahallelinin Yaşının Muhtardan Taleplerine Etkileri

Bu başlık altında muhtarlara sorulan “Mahallelinin yaş durumu farklılığı sizce istenilen yardımın niteliğini değiştiriyor mu?” ve “Eğer değiştiriyorsa, yaşları farklı olan

kimselerin isteklerinin nasıl farklılaştığını örneklerle açıklayabilir misiniz?” sorularına verdikleri cevaplara değinilecektir.

Yaşların büyük ya da küçük olmasının bir değişiklik oluşturup oluşturmadığı sorusuna yedi muhtar bir farklılık oluşturmadığı yanıtını vermiştir. Üç muhtar söze gençlerin çok fazla gelmemesinden başlayarak daha fazla yaşlılar ile muhatap olduklarını söylemişlerdir.

“Yaş durumu neden bir farklılık oluştursun yaşlı da genç de aynı şeyleri istiyor yolu olsun, suyu aksın.” (Küçük Bölcek Mahallesi Muhtarı)

“Yaş durumu da fark eder yaşlılar da gelirler çok. Ulaşım en büyük sıkıntı adam hastaneye gidecek gelmiyor ki minibüs orada toprak var oraya oturuyor yaşlı amca. İnsan üzülüyor arıyoruz minibüs bir saate geliyor hasta, yaşlı adam toprakta oturmuş bekliyor. Orada bank olması lazım oturacak yer olması lazım ama nerde. Gençler de çok gelmezler ama gelince de park isterler genelde.” (Yeni Sanayi Mahallesi Muhtarı)

“Yaş durumu etkiliyor ama şöyle bir etki oluyor genelde yaşlılar gelirler bize ben yirmi beş yıllık muhtarım belki benim de yaşımla alakalı olabilir ama gençler çok uğramazlar muhtarlığa.” (Fatih Mahallesi Muhtarı)

“Gençler çok gelmez bize, ihtiyarlar gelir ama hani o caminin önünde oturan amcalar var ya hah onlar gelirler dert yanarlar devlet karılara maaş bağladı bize varmıyorlar muhtar, derler mahalle için bir şey demezler evlenmek isterler onu anlatırlar işte.” (Büyük Bölcek Mahallesi Muhtarı)

Büyük Bölcek Mahallesi Muhtarının bu cevabı ile muhtarlara müşterek ihtiyaçların dışında öznel nedenlerle de başvurulduğu görülmektedir. Bu durumda muhtarların mahallelerinde bir ağırlıkları olduğuna ve mahalleli tarafından gerek öznel gerekse nesnel konularda bir bilirkişi bir danışılacak insan konumunda olduğunu göstermektedir.

Avrupa Kentsel Şartı gençlerin toplum yaşamına katılımının sağlanmasını yerel yönetimlere bir ödev olarak vermiştir. Geleceğin kentlilerini erken yaşlarda kent yaşamına katmak gerektiğinden bahsetmektedir (Avrupa Kentsel Şartı İlkeler, 1992)

2.3.2. Muhtarın Görüştüğü Kurumlarla İlişkisi

Görüşmelerimizin ikinci bölümünde ise muhtarlara mahallelinin istekleri doğrultusunda hangi kurumlarla görüşüldüğü ve bu kurumlarla yapılan görüşmelerden nasıl sonuçlar elde ettikleri sorulmuş ve bu kurumlarla ilişkilerine odaklanılmıştır.

2.3.2.1. Muhtarın Görüştüğü Kurumlar

Muhtarlık günümüzde hizmet sunma biriminden ziyade hizmet sunan birimler ile vatandaş arasında bir aracı birim konumundadır. Muhtarın bu konumu onun hem vatandaşla hem de görüştüğü kurumlarla olan ilişkisinin önemini artırmaktadır. Vatandaştan aldığı bilgileri sağlıklı bir biçimde ilgili kurumlara ileten ve bu kurumların aldıkları kararlarda mahallelinin isteklerini ön planda tutmalarını sağlamak için söz konusu kurumlarla olumlu ilişkileri içerisinde bulunmalıdır. Bu önemden hareketle bu kısımda muhtarlara mahallelinin istekleri doğrultusunda hangi kurumlarla görüşmelerde bulundukları sorulmuş ve verdikleri cevaplar doğrultusunda şu verilere ulaşılmıştır:

Muhtarların görüştükleri kurumlarla ilgili sorumuza muhtarların verdikleri cevaplar şu şekildedir: belediyeler, emniyet güçleri, valilik, il milli eğitim müdürlükleri, su-kanalizasyon idareleri, elektrik dağıtım şirketleri, doğalgaz dağıtım şirketleri, okul müdürlükleri, vakıflar ve dernekler.

Muhtarların en çok görüştükleri kurum belediyelerdir. Belediyeler olarak kastedilen yapılan araştırma özelinde Aksaray Belediyesidir. İkinci olarak en çok görüşülen kurumlar altı muhtarın ortak cevabı olan valiliklerdir. Muhtarlıkların valiliklere bağlı olması ve izin gibi konularda valiliklerle görüşülmesinin yanı sıra sosyal yardımlaşma gibi konularda da valilikler muhatap alınmaktadır. Çalışma Aksaray merkez ile sınırlı tutulduğundan ötürü kaymakamlık cevabı muhtarlardan gelmemiştir. Çalışma bir büyükşehirde veya Aksaray'ın ilçelerinde yapılmış olsaydı valiliklerin yerine kaymakamlıkların cevaplarda yer aldığı görülecekti.

“İşlerimiz genelde sosyal yardımlar olduğu için valilikle sosyal yardımlaşmayla görüşüyoruz. Bunun dışında belediyeyle de görüşmekteyiz.” (Kılıçaslan Mahallesi Muhtarı)

“Doğal olarak en çok belediyelerle görüşüyoruz, onun dışında hırsızlık gibi uyuşturucu gibi suç içeren konular için polislerle, fakirlik ilmühaberi fakirlik

yardımları gibi konularda valiliklerle eğitim konularında da milli eğitimle görüşüyoruz.” (Küçük Bölcek Mahallesi Muhtarı)

Yine dört muhtarın görüşüklerini söylediği bir diğer kurum da elektrik dağıtım şirketleridir. Bunun dışında üç muhtar emniyet güçleri ile görüşüklerini söylemiştir. İl milli eğitim müdürlüğü, su-kanalizasyon idaresi, doğalgaz idaresi, okul müdürlükleri, vakıf ve dernekleri ise bir muhtardan fazlası belirtmemiştir.

“Mahallelinin istekleri genellikle yol, çöp konteynırı, park hizmetleri gibi konularda olduğundan en çok görüştüğümüz kurum belediye oluyor, ancak belediyenin dışında elektrik ile ilgili de şikâyetler geldiğinden MEDAŞ ile de görüşmelerimiz oluyor.” (Pamucak Mahallesi Muhtarı)

“Valilikle sosyal yardımları görüşüyoruz, onun dışında belediyeyle görüşürüz, elektrik işleri içinde MEDAŞ’a gideriz.” (Büyük Bölcek Mahallesi Muhtarı)

“En çok belediyeyle görüşüyoruz TEDAŞ’la görüşürdük eskiden, o da kalmadı artık, insanlar kendileri gidiyorlar. Onun dışında okul müdürlükleriyle ve su idaresiyle görüşürüz.” (Ereğli Kapı Mahallesi Muhtarı)

Görüşmelerden muhtarların en çok görüşükleri kurum olan belediyelerle ilişkilerinin daha sağlıklı bir zemine oturması gerektiği anlaşılmaktadır. Bunun için muhtarlar ile belediyeler arasında düzenli görüşmeler sağlanması ve belediyelerde muhtarlıklarla ilgilenen birimlerin kurulmasının olumlu sonuçlar vereceği düşünülmektedir (Bulut ve Diğ, 2000: 189).

2.3.2.2. Görüşülen Kurumların Muhtara Yaklaşımı

Bu kısımda ise muhtarlara “Görüşmelerde bulunduğunuz kurumlardaki sorumluların size karşı bakışları ve davranışları nasıl?” ve “Söz konusu kurumlar ilettiğiniz problemleri dikkate alıyorlar mı?” sorularına verdikleri cevaplara değinilecektir.

Görüşülen kurumların muhtarlara davranışları hakkındaki sorumuza ise iki muhtar (Yeni Sanayi Mahallesi Muhtarı ve Fatih Mahallesi Muhtarı) olumsuz cevap vermiştir. Diğer sekiz muhtar görüşükleri kurumlarda kendilerine olan davranışlardan memnun olduklarını dile getirmişlerdir. Ancak muhtarların söylediklerinden şöyle bir

sonuç çıkmaktadır ki, görüşülen kurumlarla olan ilişkileri kurumsal bir tabana dayanmamaktadır. Şöyle ki, kurumların kendilerine davranışlarını olumlu bulan muhtarların yarısı buna dayanak olarak öznel sebepler dile getirmişlerdir. Örneğin bir muhtar belediyede çalıştığı ve çevresi, yakın dostları olduğu için işlerini yaptırabildiğini ve davranışların olumlu olduğunu söylerken diğer bir muhtar yirmi yılı aşkın süredir muhtar olduğundan dolayı iyi ilişkiler kurduğunu ve olumlu davranışın nedeninin bu durum olduğunu söylemektedir. Buradan şu sonuç çıkmaktadır: eğer kurumlarla böyle bir yakınlığınız yok ise mahalle muhtarı olarak nasıl bir davranışla karşı karşıya kalacağınız konusu tamamen görüştüğünüz kurumlardaki insanların insafına kalmış durumdadır.

“Davranışları olumlu buluyorum şimdi olumsuz diyemem Allah var yani. İlettiğimiz problemleri de dikkate alırlar ilgilenirler çoğunlukla da yardım ederler.” (Büyük Bölcek Mahallesi Muhtarı)

“Davranışlardan hiç memnun değiliz kırk sekiz muhtar var burada ben memnun olduklarını sanmıyorum hiç güler yüz yok, iyi davranış yok, oraya gitmek içimizden gelmiyor ama mecburiyet işte.” (Yeni Sanayi Mahallesi Muhtarı)

“En çok görüştüğümüz kurum belediye. Belediye bize karşı çok ilgili çok yakın davranıyor ama bu herkes için böyle değil tabi. Mesele biraz da diyalog meselesi. Ben belediyede çalışıyorum, o yüzden tanıdıklarım var, aramız iyi. Bu yüzden davranışlar da olumlu oluyor, adam muhtar oluyor hiç arayıp sormuyor gitmiyor belediyeye sonra işi düşünce gidiyor; yaptıramayınca söyleniyor, olmaz böyle şey sen gidip geleceksin sürekli görüşeceksin ki işini yaptırabilirsin.” (Küçük Bölcek Mahallesi Muhtarı)

“Sorunlarımızı ilettiğimizde halledeceğiz diyorlar ama sonuç alabiliyor musunuz dersin, hayır derim. İlgileniyorlar ama başka bir şey yok yani olumlu sonuç alamıyoruz söylediğim gibi at arabası konusunu çözdiremiyoruz, 25 yıldır muhtarım ben bir halledemedik.” (Fatih Mahallesi Muhtarı)

“Problemlerimiz dikkate alınmıyor görüşemiyoruz ki adam akıllı bir kere, başkanı bilmem ama özel kalemden korkuyoruz. Özel kalemin görevi nedir randevu varsa alır başkana iletir, seni görüştürür değil mi ama bu öyle değil. Geçen görüşmeye gittik, şehrin amigosu var, onu çağırtmış, korkuttu bizi. Mahalleli de vardı yanımda neden böyle yapıyorsunuz dedim bana çık dışarı

dedi, mahalleli gördü bunu bana diyorlar biz olmasak seni burada döveceklerdi muhtar sen haklıymışsın diye.” (Yeni Sanayi Mahallesi Muhtarı)

2.3.2.3. Muhtarın Görüştüğü Kurumlardan Elde Ettiği Sonuçlar

Bu kısımda muhtarlara “Görüşmelerde bulunduğunuz kurumlardan istediğiniz sonuçları elde edebiliyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevaplara değinilecektir.

Görüştikleri kurumlara ilettikleri sorunların çözülme durumunu sorduğumuzda yine muhtarlar büyük bir çoğunlukla işlerinin olumlu sonuçlandığını ve istedikleri sonuçları aldıklarını söylemişlerdir. Yalnızca iki muhtar aldığı geri dönüşten memnun değildir. Aldığı sonuçtan memnun olmayan muhtarlardan birisinin, kendisine gösterilen yaklaşımlardan da memnun olmayan tek muhtar olması muhtarlara karşı olan davranışların, ilettikleri problemlerin çözümünde doğrudan etkili olduğunu gösterebilir. Aldığı sonuçlardan memnun olmayan diğer muhtar ise davranışları olumlu bulmakta ancak söylenen ile yapılanın aynı doğrultuda olmadığını düşünmektedir.

İlettikleri isteklerin büyük çoğunluğunun dikkate alındığını ve çözüldüğünü söyleyen muhtarların yine büyük bir kısmı buna gerekçe olarak şu sebepleri saymışlardır: kıdemli olmak, istemeyi bilmek, iyi ilişkiler kurmak, muhtarın şahsi konumu ve bilgi birikimi. Yani görüşülen kurumların istekleri dikkate alması konusunda muhtarlara göre öncelik muhtar-görüşülen kurum ilişkisindedir.

“Sonuçlar gayet olumlu. Bir konu hakkında gittiğimizde çözmeye çalışıyor belediye.” (Bahçeli Mahallesi Muhtarı)

“Hiçbir türlü sonuç elde edemiyoruz, belediye girince işin içine partileşme giriyor, benim mahallem %92,5 Ak Partiye oy vermiş ama nerde kaç başkan değişti hizmet alamıyoruz yıllardır.” (Yeni Sanayi Mahallesi Muhtarı)

“Söylediğim gibi park işini hallettik; sağ olsunlar Haluk Başkan ilgileniyor ama bazı arkadaşların rahatsızlıkları var. İstiyorlar ki her şey hemen yapılsın, ancak Aksaray kırk sekiz mahalle öyle hemen her şey olmuyor. Bu başkan istiyor ki bir mahalleye girildi mi oradaki işler bitsin, öyle diğer mahalleye geçilsin bu nedenle zaman alıyor. Ama böyle olması daha doğru, işlerin yarım kalmaması.” (Pamucak Mahallesi Muhtarı)

“İyi ilişki olduğunda sonuç almakta kolaylaşıyor ne yalan söyleyeyim %80’ini halledebiliyorum ben ama söylediğim gibi bu her muhtar için aynı değil.”
(Küçük Bölcek Mahallesi Muhtarı)

2.3.3. Muhtarın Yetkilerinin Yeterliliği ve Yapılması İstenilen Değişiklikler

Bu başlık altında ise muhtarlara mahalledeki sorunların çözümünde yetkilerinin yeterli olup olmadığı, yetkilerinin neler olduğu ve nasıl değişiklikler yapılması gibi sorular sorulmuş ve yeterliliğine dair fikirler elde edilmeye çalışılmıştır.

2.3.3.1. Muhtarın Yetkilerinin Yeterliliği

Bu kısımda muhtarlara “Mahallelinin size karşı bakışı nasıl?” ve “Kendinizi ve yetkinizi mahalledeki sorunların çözümünde yeterli görüyor musunuz?” sorularına verdikleri cevaplara değinilecektir.

Muhtarlara sorduğumuz “mahallelinin size bakışı nasıl” sorusuna verdikleri cevaplardan öne çıkanları şu şekildedir: devletin sağ kolu olmaları, mahallelinin derdini dinleyen kimse olmaları, mahallenin elçisi olmaları. Genel anlamda muhtarlar kendilerini mahalleli ile devlet arasında bir yerde görmektedirler ve mahallelinin aracısı olduklarını düşünmektedirler. Ancak aşağıda aktardığımız yanıtların içerisinde “devletin sağ koluyuz” diyen muhtarın mahalleliye değil devlete daha yakın olduğunu düşünmek de yanlış olmayacaktır.

“Devletin sağ koluyuz biz bak cumhurbaşkanı görüşüyor muhtarlarla ben muhtarlar federasyonunda yönetim kurulundayım, muhtarlık önem kazanıyor vatandaş da anlıyor bu durumu.” (Büyük Bölcek Mahallesi Muhtarı)

“Bir gücümüz yaptığımız bir şey yok ki mahallelide bu durumu biliyor zaten.”
(Yeni Sanayi Mahallesi Muhtarı)

“Muhtarlık mahalle için çok önemli bir vatandaşın gelip cumhurbaşkanına, başbakana, valiye, belediye başkanına çıkma şansı yok. Ne yapıyor? Bize söylüyor, biz iletiyoruz, biz bu durumda elçiyiz; mahallelinin elçisiyiz. Mahalleli de bizi bu gözle görüyor. Hani denir ya muhtarlar halkın azı dışıdır diye, aynen öyle.” (Küçük Bölcek Mahallesi Muhtarı)

“Mahalledeki sorunların çözümünde yetkileriniz yeterli mi?” sorusuna muhtarların yedi tanesi yeterli cevabını vermiş, üç muhtar ise yetkilerinin yeterli

olmadığını söylemiştir. Yetkilerinin yeterli olduğunu düşünen muhtarların bir kısmı şimdiki durumda daha fazla yetkinin faydalı olmayacağını çünkü muhtarlığın yapısının bunu kaldıramayacağını düşündüklerini söylemişlerdir. Yine aynı muhtarlar yapısında yapılacak bir değişiklik ile yetkilerin artırılmasına sıcak bakabileceklerini söylemişlerdir.

“Muhtarın yetkileri gayet yeterli daha fazla bir yetkiye gerek olduğunu düşünmüyorum.” (Taşpazar Mahallesi Muhtarı)

“Sorunları çözmek için tabii ki yeterli değilim, nasıl yeterli olayım bir kere sürekli muhtarlıkta bulunmak gerek. Ben emekliyim, buradayım ama çalışan arkadaşlar var, onlar yerlerinde olamıyorlar. Ben bile olamıyorum zaman zaman. Bir iş için belediyeye gidiyorum on dakikalık iş, gitmek gelmek oluyor yarım saat, sonra gelen diyor muhtar yok bulamıyoruz yerinde.” (Pamucak Mahallesi Muhtarı)

“Bu durumda göremiyorum ama burada bize yapılan muameleden dolayı eğer bizi dinleseler yeterli olacağız. Yani yetkiler yeterli, yetki var ah keşke uygulansa.” (Yeni Sanayi Mahallesi Muhtarı)

“Yetkiler yetersiz kesinlikle daha fazla yetkisi olmalı muhtarın ve yaptırım gücü de olmalı, biz de milletvekili gibi milletin oyuyla seçildik değil mi ama bir gücümüz yok. Hatta şöyle söyleyeyim seçildik ama davulu bize verdiler tokmak bizde değil başkasında.” (Fatih Mahallesi Muhtarı)

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nda “Yerel makamları doğrudan ilgilendiren tüm konulara ilişkin planlama ve karar alma süreçleri içinde kendileriyle, olanaklar ölçüsünde zamanında ve uygun bir biçimde danışılacaktır.” maddesi vardır. Muhtarların yetkilerinde fiilen böyle bir durum olmadığı yapılan görüşmelerden ortaya çıkmaktadır. Bir sonraki kısımda yetkilerde yapılması istenilen değişiklikler bölümünde de bahsedileceği gibi, muhtara danışılma hadisesinin uluslararası boyutta bir karşılığının olduğu verdiğimiz söylenebilir.

2.3.3.2. Muhtarın Yetkilerinde Yapılması İstenilen Değişiklikler

Bu kısımda muhtarlara “Mahalle muhtarlarının mahalledeki sorunların çözümünde daha etkin yer almaları için yetkilerinde değişiklik yapılmalı mıdır?”, “Eğer değişiklik yapılmalıysa bunlar nasıl değişiklikler olmalıdır?” ve “Bu soruların dışında muhtarlıkların durumlarıyla ilgili fikirleriniz nelerdir?” soruları yöneltmiştir.

Muhtarların yapılmasını istedikleri değişikliklere bakacak olursak şöyle bir durum göze çarpmaktadır: Yetkilerimiz yeterli diyen yedi muhtardan dördü yetkilerinin artırılmasını istemişlerdir. Yani yetkilerinden memnun olmayan muhtar sayısı on muhtardan üçü değil, on muhtardan yedisidir. Buna göre yalnızca Büyük Bölcek Mahallesi, Bahçeli Mahallesi ve Dere Mahallesi muhtarları yetkilerimiz yeterlidir dedikten sonraki soruda yetkilerinde herhangi bir değişikliğe ihtiyaç olmadığını söylemişlerdir. Taşpazar Mahallesi, Kılıçaslan Mahallesi, Yeni Sanayi Mahallesi ve Ereğlikapı Mahallesi muhtarları ise yetkilerimiz yeterli diyerek cevap vermelerine rağmen yetkilerde nasıl değişiklik olmalı sorusuna sırasıyla mahalleye sunulan hizmetlerde mahalliye ve muhtara sorulmalıdır, muhtarların kurumlar üzerinde yaptırım gücü olmalıdır ve muhtarlar dinlenilsin ve söylediklerinin yapılma zorunluluğu olsun şeklinde cevap vermişlerdir. Yetkilerini yeterli görmeyen Pamucak Mahallesi, Küçük Bölcek Mahallesi ve Fatih Mahallesi muhtarları ise daha fazla dinlenilmek ve muhtara daha fazla konuda danışılması gerektiğini söylemişlerdir.

“Yetkiler de yeterli, bazı değişiklikler yapılabilir ama şimdi yetki deyince bizim yetkimiz ikametgâh vermek, fakirlik ilmühaberi vermek bunun dışında herhangi bir yetkimiz yok ama etkimiz var.” (Büyük Bölcek Mahallesi Muhtarı)

Teknolojinin gelişmesi mahalle muhtarlıklarını mahalleliye ihtiyacı olan evrakı verme konusunda olumsuz etkilemiştir. Vatandaşlar muhtarların daha önceden verdikleri birçok belgeyi artık e-devlet hizmetiyle veya başka kurumlar eliyle çok daha hızlı bir biçimde elde edebilmektedirler (Şahin, 2014: 100). Bu nedenle muhtarlar ile mahalleli arasındaki belge alma-verme ilişkisi zamanla azalmaya başlamıştır. Bunun yerine muhtarlar ile mahalleli ilişkisi mahalle sorunlarının çözümüne doğru kaymaya başlamıştır.

“Bir kere muhtarın dinlenmesi lazım, bunun içinde belediye başkanına zorunluluk gelmesi lazım, dinlemiyor ama. Bir yaptırımı yok ki. Bunun bizi vatandaş seçti, seni seçen vatandaş bizi de seçti. Senin bizi küçük görmemen lazım; vatandaş seçtiyse yetkisi de varsa, o zaman dinleyeceksin de işini de yapacaksın.” (Yeni Sanayi Mahallesi Muhtarı)

“Yetkiler yeterli değil kesinlikle daha fazla dinlenmesi lazım muhtarların. Belediye-muhtar, emniyet güçleri-muhtar ilişkilerinin artırılması lazım. Benim mahallemde tineri var, balıcı var, bunları ben biliyorum ama emniyetle

görüşmem gerek bu kişiler için. Sosyal yardımlaşma konusunda yetkili olmamız lazım, tamam gelene ihtiyacı varsa fakirlik ilmühaberi veriyoruz ama gelemeyen var, utanan var, sıkılan var onlara bir yardım yapılamıyor. Ben bunları biliyorum ama burada daha yetkili olmam gerek ki bu insanlara yardım edeyim.” (Küçük Bölcek Mahallesi Muhtarı)

Muhtarın mahalle sakinleriyle-belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşları arasında ilişkileri yürütmek vazifesi ona kanunen yüklenmiştir. Yani Küçük Bölcek Mahallesi Muhtarının dediği gibi bir elçi olma durumu söz konusudur. Bu elçilik konumu kanun tarafından mahalle muhtarlarına yüklenmiştir.

“Yapılacak bir şey olduğunda mahalleliye, muhtara sorulsa güzel olur daha da başka bir şeye gerek yok.” (Taşpazar Mahallesi Muhtarı)

“Köy muhtarına bak, bir tüzüğü var, bütçesi var, yaparım diyor yapıyor adam ama bizim o yönden bir şeyimiz yok. Köy muhtarı gibi olmalı mahalle muhtarları da. Belediye meclislerine gitmemiz lazım bizi orada dinlemeleri lazım, komisyonlar var belediyenin oralarda muhtarların olması lazım. Benim mahallemde 30.000 kişi yaşıyor ben bilirim kim nerede ne yapar ama meclis üyesi bilemez ki bunu. Bak sen geldin, beni buldun konuşuyoruz. Gitsen bir meclis üyesi bulmak istesen bulamazsın, konuşamazsın ki. Vergi daireleri var onlarla iletişimde olmamız lazım aramızda işbirliği olması lazım. Adam geliyor bilmem nereden, açıyor dükkân; ne kaydı var ne kuydu. Üç ay çalışıyor milleti dolandırıp gidiyor ben biliyorum bunu ama gücüm yok ki engel olayım. Trafik komisyonunda olmamız lazım bizim. Adam geliyor ağır vasıtayı mahallenin ortasına bırakıyor gidiyor. Beni arıyorlar muhtarım gel diye, gidiyoruz ama ne yapabilirsin hiçbir şey. Oysa benim ona ceza kesme yetkim olsa yapabilir mi yapamaz.” (Büyük Bölcek Mahallesi Muhtarı)

Büyük Bölcek Mahallesi Muhtarının dile getirdiği komisyonlarda muhtarların bulunması durumu kanunen sağlanmış bir durumdur. Birinci Bölümde, Belediye Kanunu’na göre ihtisas komisyonlarında muhtarların oy hakkı olmamak kaydıyla bulunmalarının mümkün olduğuna değinmiştik. Ancak görüşmelerde muhtarların söyleminde fiilen böyle bir durumun olmadığı sonucu çıkmaktadır.

“Önce kanunun yetki vermesi lazım, belediye bizi dinliyor ama yapmak zorunda değil söylediklerimizi. Yapmak zorunda olduğu sadece bize yer vermek, prefabrik yer yapacaklarmış istemedim. Ben burayı tuttum kalıyorum. Orası

kışın soğuk yazın sıcak olur dediler, istemedim ama isteyen alan arkadaşlar oldular oturuyorlar şimdi. Bunun dışında mahalleye bir şey yapılacağı zaman muhtara sorulması lazım. Mahallede olanı en iyi kim bilir? Muhtar bilir tabii ki. Başkanın her mahalleyi ayrı ayrı bilme şansı var mı, yok. Sonra ne dedik, her zaman muhtarlıklarda olamıyoruz. Ne olacak o zaman? Burada bir sekreter olsa versek bir buçuk milyar maaş durmaz mı burada durur tabi. Gelene gidene çay ikram eder kahve verir ağırlar burada, derdini dinler not alır. Belge istemişse belgesini verir neticede biz her zaman muhtarlıkta olamıyoruz. Bir de maaşı çok diyorlar, tamam zam geldi alıyoruz maaşı ama hangi birine yetecek. Buranın ısınması var, elektriği var, bilgisayarını ben cebimden aldım. Kâğıdı, yazıcısı var bunun interneti var hepsi para. Hadi ben emekliyim sigortam var. Olmayana bağ-kur bağlıyorlar ama onun da primini sen ödüyorsun, o da 400 lira gitti maaşın yarısı. İstersen para alabilirsin belgeden ama nasıl alacaksın adam fakirlik belgesi almaya gelmiş para mı isteyeceksin ondan. Adam bilmez ki masrafını kazandığına bakar herkesin dilinde muhtarlık maaşı ama prim ödemediğim halde masraflara zor yetiyor.” (Pamucak Mahallesi Muhtarı)

“Mahallede muhtarın ön planda olması lazım dediğim gibi başkan kırk sekiz mahalleyi nerden bilecek ama muhtar kendi mahallesini bilir, bilmesi gerekir. O zamanda her şey daha kolay olur.” (Pamucak Mahallesi Muhtarı)

Belediyelerde muhtarların daha aktif bir rol üstlenmesi gereği daha öncelerde de gündeme gelmiş bir konudur. Muhtarların belediye meclisi üyesi olması gerektiği böylece halkın yönetime daha etkin katılacağı belirtilmiştir. Belediye meclis üyeleri de seçimle işbaşına gelmektedir ancak bilinirliği azdır ve halkın sorunlarını muhtarlar kadar yakinen bilmesi mümkün değildir (Altın, 1993: 127).

“Mahalle muhtarının o mahalleyle ilgili görüşleri çok önemli, bu unutulmamalı. Sonra bizde partililik yok bana AK Parti’lisi de oy verdi CHP’lisi de MHP’lisi de oy verdi demek ki ben herkesin muhtarıyım. Belediye başkanının da böyle olması önemli partililik yapılmayacak hizmet eşitliği olacak her yere benim adamım senin adamın olayı olmayacak.” (Küçük Bölcek Mahallesi Muhtarı)

“Muhtar sabah gelir açar burayı, belge isteyen belge verir, çay içmeye gelen olur onlarla oturur, dışarıya çıksa herkesin bir derdi vardır zaten. Onları dinler mahallede. Bir yerde bir şey mi oldu, oraya gider. Bak bugün cenaze vardı, ona gitmiştik sen geldiğinde, oradaydım mahallede ne olsa içinde olmalıdır muhtar.” (Pamucak Mahallesi Muhtarı)

Değişiklik yapılması en çok istenilen konular, muhtarların ilgililer tarafından daha fazla dinlenilmesi, dinlendikten sonra söylediklerini uygulamaları için bir zorunluluk olması, yaptırım güçlerinin olması ve mahallelerini ilgilendiren konularda fikirlerinin alınması olmuştur. Daha önce değindiğimiz subsidiarite ilkesi hizmetlerin halka en yakın birimlerce verilmesini öngörüyordu. Ülkemizde halka en yakın birim olan mahalle muhtarlıklarının karar alım süreçlerine dâhil edilmesi tam anlamıyla bir subsidiarite uygulaması olmasa bile atılacak olumlu bir adımdır.

“Muhtarların daha iyi bir şekilde hizmet vermesi için nasıl değişiklikler yapılmalıdır?” sorumuza ise görüştüğümüz muhtarlar genel olarak aşağıdaki cevapları vermişlerdir:

- Köy muhtarı ile mahalle muhtarı aynı statüde olmalıdır,
- Belediye meclislerinde muhtarlar dinlenmelidir,
- Oluşturulan komisyonlarda muhtarlar dinlenmelidir,
- Mernis sistemi ile muhtarlıklar ortak çalışmalıdır,
- Mahalleler arasında hizmet eşitliği olmalıdır,
- Muhtarlığın giderleri (elektrik, su, internet, ısınma v.b.) devlet tarafından karşılanmalıdır,
- Muhtarlar yaptıkları hizmetler için mahalleliden bir ücret almamalı, bunun yerine katsayı ile maaşa yansımalıdır,
- Muhtarlıkların personeli olmalıdır,
- Sigorta primleri devlet tarafından ödenmelidir.

Bu saydığımız istekler arasında birden fazla muhtarın istediği başlıklar, muhtarlık giderlerinin devlet tarafından karşılanması ve muhtarlıklarda personel istihdam edilmesidir. Söz konusu personel ile ilgili olarak muhtarların talebinin bir sekreter olduğu ve kendi yokluklarında mahalleliyle ilgilenecek bir sekretere ihtiyaç duyduklarını söyleyebiliriz.

“Muhtarı arkasına alan, onu dinleyen belediye başkanı seçimi kazanır, hükümet seçimi kazanır, herkes kazanır, muhtar önemlidir.” (Küçük Bölcek Mahallesi Muhtarı)

“Muhtarlıkla ilgili önerim, şimdi şöyle bir şey var, bizi küçümsüyorlar. Belediye başkanı bizimle görünmek istemiyor. Ne dedi cumhurbaşkanı muhtarla

görüŖmeyen onu dinlemeyen vali ne iyi vali olur, ne belediye baŖkanı iyi baŖkan olur, ne hükümet baŖarılı olur. Böyle bakılması lazım. Ben mesela mahallemdeki her yöneticinin, kapıcının numarasını aldım bir olay mı oldu, tak arıyorum öğreniyorum. Hemen baŖkan beni arasa ben de ona iletirim böylece şehirde bağlantı kurulmuş olur.” (Büyük Bölcek Mahallesi Muhtarı)

“Belediye baŖkanı tarafsız olmalıdır seçildi mi herkesin baŖkanıdır. Herkesi dinlemeli ona göre davranmalıdır mahallede muhtarlar dinlensin istedikleri yapılsın iş kanunen olsun ama baŖkanın keyfine kalmasın. Şimdiki baŖkan iyi şükür ama ya dinlemese var mı bir yaptırımı yok o zaman sen istediğin kadar uğraş hiçbir şey elde edemezsin.” (Pamucak Mahallesi Muhtarı)

Bu isteklerin dışında Palabıyık ve Atak tarafından yapılan muhtarlar çalışmasında da muhtarların belediye meclislerinde söz sahibi olmak, yeni yasal düzenlemeler yapılması, ayrı bir bütçeye sahip olmak ve bir yerel yönetim biçimi olarak örgütlenmek istekleri bulunmaktadır (Palabıyık ve Atak, 2000: 198). Ayrıca muhtarların en büyük örgütlenmesi olan Türkiye Muhtarlar Federasyonu’nun internet sitesinde de taleplerimiz başlığı altında bir takım istekler sıralanmıştır. Bu istekler için bakınız Ek-3.

SONUÇ

Mahalle, İslam kentlerinin başat özelliklerinden birisidir. Farklı kabilelerin farklı mahallelere yerleştirilmesi ile coğrafi anlamının yanında sosyal olarak da mahallenin üzerine bir anlam yüklenmiştir. Emevi ve Abbasi dönemlerinde mahallelerde reis ve şeyh isimli mahalle yöneticilerinin bulunması mahallenin aynı zamanda bir idari birim olarak da anılmasının başlangıcı olmuştur. Bu etkinin ilerleyen dönemlerdeki Türk-İslam devletlerinde sürmesiyle birlikte mahalle mefhumu tarih açısından fiziki, sosyal ve idari bir mekân olarak kabul edilmiştir.

Selçuklu dönemi mahallesiyle Osmanlı dönemi mahallesi yapı itibariyle benzerlikler göstermektedir. Bu benzerliklerden ilki ve en en önemlisi mahallelerin Müslüman-gayrimüslim şeklinde oluşmuş olmasıdır. Farklı dinlere mensup kişilerin bir arada oturdukları mahalleler olmuş olsa da genel yerleşim aynı dinden olan kimselerin bir arada yerleşmeleri şeklinde olmuştur. Ayrıca Müslüman mahallelerinin merkezinde bir mescit veya cami bulunması da önemli benzerliklerdendir. Mahalle yöneticisi olarak Abbasi ve Emevi döneminde saydığımız reis ve şeyhlerin yerini de Selçuklu döneminde iğdişler almıştır.

Osmanlı dönemi mahallesi yine genellikle aynı dine mensup kişilerin yerleştikleri bir mekândır ve merkezinde cami veya mescit bulunmaktadır. Mahalleler genelde herhangi bir maddi durum ayrımı gözetmediğinden her sınıftan insan bir arada yaşamaktaydı. Ayrıca mahalleli olmak bir takım haklar da getiriyordu. Örneğin mahalleli istemediği bir komşusunu mahalleden sürdürebilme hakkına ve beğenmediği yöneticisini değiştirebilme hakkına sahipti. Zincirleme kefalet kavramı mahallelinin birbirleri üzerinde kefilliğini gerektirmekteydi ve bu kefillik neticesinde birbirleri üzerindeki hakları oluşmaktaydı.

Osmanlı döneminde ve İslam kentlerinde cami yalnızca bir ibadet mekânı değil aynı zamanda bir toplanma yeri ve bir kent meydanı işlevi bulunan bir yerdir. Bu işlevi camiye mahallenin merkezine almıştır. Doğal olarak bu durum imamı mahalle için önemli bir konuma getirmektedir. Camilerin yalnızca dini boyutu olmadığı gibi imamların da tek görevleri dini vazifeleri yerine getirmek değildir. Dini bilgileri yeterli, halk tarafından sevilen ve güvenilen kimseler arasından atanan imamların ücretleri mahalleli tarafından karşılanmaktaydı. Nasıl göreve geldikleri konusunda bir birlik yoktur. Babadan oğula geçebileceği gibi mahallelinin kadıya önermesi şeklinde de

olabilmekteydi. Mahallenin düzeni ve asayışı ile ilgili her konuda, vergi konularında, cami, mescit, çeşme, yol gibi konularda ve nüfus, ölüm, doğum, taşınma konularında görevler üstlenmiş durumdaydılar.

Osmanlı döneminde devlet vergileri bireylere değil mahallelere bölüştürmekteydi. İşte bu mahallelere bölüştürülerek salınan vergilerin mahalleli tarafından kimin ne kadar ödeyeceğine karar vermek imamın en önemli görevleri arasındaydı. Vergi mahalleye salındığından ödemeyen kimselerin yükünü mahalleli çekmekteydi ve bu durum mahalleye yerleşirken çok önemsenmekteydi. İmamların taşınma konularında yetkili oldukları söylemiştik. Bu yetki taşınacak kişiye ilmühaber vermeleridir. Bu ilmühaber olmadan hiçbir imam mahallesine yerleşilmesine izin vermemekteydi.

Osmanlı döneminde Müslüman olmayan mahallelerde ise imamın yerini kocabaşı alırdı. Seçilme şartları imamlarla benzer olan kocabaşılar ahali tarafından sevilen ve sayılan kimseler arasından seçilirdi. İmamlarla arasındaki tek fark kocabaşının din görevlisi olmamalarıdır.

Mahalle muhtarlıkları kurulana kadar olan mahalle yönetimi yukarıda açıklamaya çalıştığımız biçimdedir. Bu yapı hemen hemen mahalle muhtarlıkları kurulana kadar sürmüş ve mahalle muhtarlıkları ile birlikte yeni bir duruma geçilmiştir. 1829 yılında kurulan ilk muhtarlıkları açıklamaya geçmeden önce muhtarlıklara neden ihtiyaç duyuldu sorusuna verilecek cevap daha önemlidir. Bu soruya verilebilecek cevaplar, köylerden kentlere artan göç ile imamların ilmühaber vazifesinin zorlaşması, yeniçerilerin ortadan kaldırılması ile gelişen süreçte kentlerdeki asayiş sorunlarına önlem alınmak istenmesi, maddi darboğaz nedeniyle vergi toplama sisteminin önem kazanması ve yerel yönetimlerin laik hale getirilmesi olmaktadır.

İlk olarak 19. yüzyıl Osmanlı'sına baktığımızda bir maddi darboğazdan söz etmek şaşırtıcı olmayacaktır. Belki de birçok konuda tetikleyici güç olan ekonomi burada da rol oynamış ve köylerden kentlere göçler meydana gelmeye başlamıştır. Artan bu göç dalgası yukarıda değindiğimiz imamın ilmühaber verme yetkisini düşündüğümüzde imamlara fazladan bir iş yükü getirmekteydi. Dini vazifelerinin yanında mahalle yöneticisi olan imamlardan ziyade yalnızca mahalle işleriyle

ilgilenecek bir görevlinin bulunması tasarrufu muhtarlığın kuruluşu için ilk sebebi oluşturmaktadır.

Bir diğer sebep ise yine maddi darboğaz nedeniyle vergi toplama konusunun daha fazla önem kazanmasıdır. Yine yukarıda değindiğimiz gibi mahalleye salınan vergileri mahalleli arasında bölüştürmek ve toplamak imamların vazifesiydi. Daha hayati hale gelen vergi toplama konusunda yine yalnızca bu işlerle ilgilenebilecek bir görevli bulunması fikri muhtarlıkların oluşması açısından önemlidir.

1826 yılında Yeniçeri Ocağının kaldırılması ile kentlerde asayiş ve güvenlik sorunları meydana gelmiştir. Yeniçeriler kentlerde asayişi sağladıklarından onların ortadan kaldırılmasının böyle bir sonuç doğurması doğaldır. Bu asayiş sorununu çözmek için alınan önlemlerden birisi de muhtarlıkların kurulmasıdır. Hâlihazırda birçok kaynak ve araştırmacı muhtarlıkların kurulmasının en önemli nedeni olarak bu olayı gösterse de bizce bu olay yukarıda saydığımız diğer gerekçelerden çok daha fazla öneme sahip değildir.

Açıklamaya çalıştığımız bu nedenler neticesinde 1829 yılında Bilad-ı Selase'de (Galata, Üsküdar, Eyüp) mahalle muhtarlıkları oluşturulmuştur. Tek kişilik değil iki kişilik bir yapı düşünülmüş ve muhtar-ı evvel ve muhtar-ı sani olmak üzere iki muhtarlı bir sistem oluşturulmuştur. Yeni oluşturulan mahalle muhtarlıklarının görevleri imamların görevleri ile büyük oranda benzer bir haldeydi. Göreve nasıl geldikleri ise ihtilafli bir konudur. Seçimle işbaşına geldiklerini söyleyenler olduğu gibi atama yoluyla işbaşına geldiklerini söyleyenler de vardır. Ancak daha sonra değineceğimiz nizamnamelerde seçimden bahsedilmesi seçim yoluyla işbaşına gelmelerinin daha yüksek bir olasılık olduğunu düşündürmektedir.

İstanbul'da bu şekilde kurulan muhtarlıklar Anadolu'da bir mütesellim tarafından kurulmuştur. Kastamonu mütesellimi kendisine şikâyet edilen Taşköprü Ayanı'nı görevden almış ve yeni bir ayan seçmemiştir. Onun yerine İstanbul'da uygulanan muhtarlık sistemini Taşköprü'de kurmuştur. Daha sonra haberi alan II. Mahmut tarafından verilen emirle bu sistem tüm Osmanlı ülkesinde uygulanmaya başlanmıştır. Burada II. Mahmut'un ayanların gücünü kırmak için böyle bir yöntemi benimsediği sonucuna varmak mümkündür.

1829 yılında kurulan mahalle muhtarlıkları Cumhuriyet Dönemi'ne kadar birçok yasal dönüşüm yaşamıştır. Bunlardan ilki 1863 yılında yapılmıştır. Kentlerde her iki yüz hane için bir muhtar seçilmesi ve bu muhtarların iki yıl görevde kalmaları usulü benimsenmiştir. Ancak bu düzenlemeler uygulanmadan 1864 Vilayet Nizamnamesi yürürlüğe girmiştir.

1864 Vilayet Nizamnamesi muhtarlıklar açısından hayli öneme sahiptir. Aslen mahallelerle ilgili hiçbir düzenleme yapılmamış olsa da köylerle ilgili yapılan tüm düzenlemelerin mahalleler içinde geçerli olduğunu belirten bir madde ile mahalleler de nizamnamenin kapsamına alınmıştır. İkili muhtar sistemini nüfusu yirmi hanenin altında olan yerler için bir muhtara düşüren nizamnamenin en önemli kısmı ihtiyar meclisleridir. Günümüzde ihtiyar heyeti adı altında olan ve muhtarın yanında görev yapan bu birim ilk olarak 1864 yılında kurulmuştur.

1871 yılında yapılan nizamname ile de muhtarlık üzerinde bazı değişikliklere gidilmiştir. Bunlardan en hayati olanı muhtarların görevlerinin net bir biçimde belirlenmesidir. Daha sonra yapılan değişiklikler ise muhtarların seçim süresi ile ilgilidir. Son düzenleme ile bu süre bir yıl olarak belirlenmiştir.

1913 yılında yapılan bir kanun 1864 ve 1871 Vilayet Nizamnamelerini ortadan kaldırmıştır. Böylece tek yasal statüsü söz konusu nizamnameler olan mahalle muhtarlıklarıyla ilgili yasal bir dayanak kalmamıştır. Yapılan kanunda da muhtarlıklar ile ilgili bir hüküm olmaması nedeniyle 1913 yılında muhtarlıklara yasal olarak son verilmiştir denilmesi yanlış olmayacaktır. Ancak hukuki statülerini kaybeden mahalle muhtarları gerek mahallelinin isteği ve desteği ile gerekse idarenin göz yumması nedeniyle Osmanlı Devleti'nin son döneminde ve Cumhuriyet'in ilk on yılında bu şekliyle fiilen devam etmiştir.

Cumhuriyet döneminde bazı kanunlarda muhtarlara görevler verilmesi veya muhtarın adının geçiyor olması bu kurumun zımnen devam ettiğinin en önemli göstergesidir. Ancak 1933 yılına gelindiğinde yapılan düzenleme ile muhtarlıklar tamamen ortadan kaldırılmıştır. Buna neden olarak gösterilen en büyük gerekçe ise belediye teşkilatıdır. Cumhuriyet yönetimi belediye teşkilatlarının tamamen kurulmasının ardından mahalle muhtarlıklarının varlıklarını sürdürmesine gerek olmadığını düşünmüş ve bir kanunla muhtarlıkları tamamen kaldırmıştır.

Mahalle muhtarlıklarının ortadan kalkmasından sonra muhtarlıklara ait görevler; belediye, mahalleden seçilen iki mümessil, polis, zabıta, jandarma, bekçi ve tüm mahalliye verilmiştir. Ancak görünen o ki bu yapı istenilen başarıyı elde edememiş ve aksaklıklar meydana gelmiştir. Belediyelerin hizmetleri ile muhtarlıkların hizmetlerinin aynı olmaması bu başarısızlıktaki en önemli nedendir.

1944 yılında yapılan bir kanunla mahalle muhtarlıkları tekrar kurulmuştur. Görevleri hemen hemen kaldırılmadan önceki dönemlerle benzerlik arz etmektedir. Yapı itibariyle de bugünküne benzer bir yapıda muhtar ve ihtiyar heyeti biçiminde kurulmuştur.

Mahalle muhtarlıkları yeniden kuruluşundan bugüne kadar bazı değişiklikler geçirmişlerdir. Bu değişikliklerden bugüne gelen en önemlileri şunlardır: muhtarlara maaş bağlanması, muhtarlara sosyal güvence sağlanması, seçilme usulleri, beş yıllık görev süreleri, kent konseylerinde temsil edilmeleri. Belediye Kanunu'na 2012 yılında eklenen ve muhtarlara yüklenen halk ile kamu kurum ve kuruluşları arasında bir köprü olma ve ilişkileri sağlama görevi bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

Mahalle kavramı uluslararası metinlerde de sıklıkla yer alan ve önem atfedilen bir konudur. Gerek AYYÖŞ, gerekse Avrupa Kentsel Şartı-1 ve Avrupa Kentsel Şartı-2 metinleri olsun mahalleye genellikle katılım düzeyinde birçok atıfta bulunmaktadır. Buradan hareketle mahallenin ve Türkiye'de mahalle muhtarının rolü daha önemli hale gelmektedir.

Bu önemden hareketle yaptığımız alan araştırması Aksaray ili mahalle muhtarlıklarını kapsamaktadır. Muhtarlara sorulan sorular ve onların cevapları üzerinden bir sonuç alınmak istenmiştir.

Muhtarlara en çok altyapı hizmetleri, sosyal yardımlar, mahalle sorunları ve her türlü bilgi alma amacıyla başvurulmaktadır. Mahalledeki sorunlar için muhtarlar sorun çözücü olmasa da sorunların çözüldüğü süreç içerisinde bir aktör olarak görülmektedir ve mahalleliler tarafından sorunların çözümü sürecinde büyük oranda dışlanmamaktadır.

Mahalledeki maddi durum, cinsiyet, eğitim ve yaş gibi değişkenlerin muhtardan olan beklentileri muhtarlara göre bazı istisnalar dışında büyük oranda

değiştirmedeği görülmektedir. Ancak bizce buradaki asıl sebep yukarıda değindiğimiz muhtar çözümün bir aktörü olarak görüp görmemekle ilintilidir. Muhtarın çözümde bir rolü olduğunu düşünen kitleler için ki bu durum cinsiyet, yaş, maddi durum ve eğitim durumu bakımından çok değişmemektedir, muhtar önemli bir aktördür.

Muhtarlara yüklenen en önemli görev bizce kurumlarla halk arasındaki ilişkileri artırması ve iyi bir zemine oturtmasıdır. Bu nedenle muhtarların görüştükleri kurumlarla ilişkileri hayli önem taşımaktadır. Başta belediye ve valilik olmak üzere birçok kamu kurum ve kuruluşu ile iletişim halinde olan muhtarların bu kurumlarla ilişkileri yapılan görüşmeler özelinde bakıldığında istenilen seviyede değildir. Kurumsal bir yapı oluşmamıştır. İlişkiler daha çok bireysel düzeydedir. Muhtarlar görüştükleri kurumlardan olumlu sonuç alıp almamalarını da bu bireysel ilişkileri ile bağdaştırmaktadırlar. İlişkilerin bu zeminden kurtarılıp kurumsal bir tabana oturtulması gerekmektedir. Bunu sağlamak için mahalle ile ilgili yapılan her hizmette ve düzenlemede muhtarın görüşünü veya olurlarını almak zorunluluğu getirilebilir. Bu sayede ilişkiler bireysel boyuttan çıkabilir ve istenilen düzeye gelebilir. Ayrıca kentlerde halka en yakın seçilen kurum olan mahalle muhtarlıklarının karar alma süreçlerine katılımının sağlanması demokrasi bağlamında atılacak olumlu bir adımdır.

Muhtarların yetkilerinde değişiklik yapılması ise görüşülen muhtarların istediği ve olumladığı bir konudur. Ancak görüşmelerden gelen izlenimler yetkilerin iş yükü bağlamında artırılması değil söylediğimiz biçimde karar alma süreçlerine daha aktif katılımın sağlanması şeklinde artırılmasıdır. Bunun dışında yapılması istenilen değişiklik olarak bazı sosyal iyileştirmeler sağlanması ve personel istihdam edilmesi muhtarların ortak istekleridir.

Halka her anlamda en yakın olan ona en çok dokunan seçilmiş birim olan mahalle muhtarlıklarının mahalledeki sorunların çözümündeki rolleri hizmetleri sunan kurumların inisiyatifine bırakılmış durumdadır. Her sorunu en yakinen bilebilen ve çözebilecek konumda olan mahalle muhtarlarının yetkilerinin değil etkilerinin artırılmasına ihtiyaçları vardır. Muhtarların etkilerinin artması kent yönetiminde mahallelinin etkisinin artması anlamına gelecek ve kentlerin sahibi olan kentliler tarafından yönetilmesi konusunda var olan durumu daha iyi hale getirebilecektir.

KAYNAKÇA

- Açık, T. (2014). *Mahalle ve Camii: Osmanlı İmparatorluğu'nda Mahalle Tipleri Hakkında Trabzon Üzerinden Bir Değerlendirme*. Otam (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi), 35, 1-39.
- Akşin, S. (2008). *Türkiye Tarihi 3 (1600-1908)*, Metin Kurt (der.), İstanbul: Cem Yayınları., 77-191.
- Akşit, A. (2014). *Selçuklular Devrinde Kent İskânı ve Mahalleler*. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5 (1), 67-88.
- Alada, A. (2000). Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri, Güler, B.A., Sabuktay, A. (ed.) *Dönüşüme Açılan Kapı*. Ankara: TODAİE Yayınları, 147-166.
- Alada, A. (2008). *Osmanlı Şehrinde Mahalle*, İstanbul: Sümer Kitabevi.
- Alada, A. (2012a). *Erken Cumhuriyet Döneminde Bir Modernleşme Deneyimi: 'Belediye' 'Mahalle'yi İkame Edebildi mi?*. Çağdaş Yerel Yönetimler, 21 (1), 1-15.
- Alada, A. (2012b). *Kentsel Yönetime Katılımda Mahalle*. DOSYA-08: Yerel Yönetimlere Katılım, 64, 66-70.
- Altın, H. (1993). *Türkiye'de Mahalle Yönetiminin Etkinliği ve Yönetime Katılmadaki Rolü*, Dokuz Eylül Üniversitesi: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Arıkboğa, E. (1998). *Yerel Yönetimler, Katılım ve Mahalle Muhtarlığı*. Marmara Üniversitesi: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Arıkboğa, E. (2000). *Boşluk Doldurucu ve Aracı Kurum: Mahalle Muhtarlığı*, B.A. Güler, A. Sabuktay (haz.), *Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri*. Ankara: TODAİE Yyaem Yay., 167-176.
- Arıkboğa, E. (1999). *Yerel Yönetim Açısından Mahalle Muhtarlığına Bir Bakış*. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 8 (3), 103-125.
- Avrupa Kentsel Şartı İlkeler, <http://members.comu.edu.tr/hpalabiyik/makale/f9.pdf>.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı,
http://www.tbb.gov.tr/mevzuat/kanunlar/Avrupa_Yerel_Yonetimler_ozerklik_Sarti.pdf.

Aytaç, F. (2009). *Mahalle Muhtarının El Kitabı*, Ankara: Seçkin Yayınları.

Baronyan, H. (2014). *İstanbul Mahallelerinde Bir Gezinti*, İstanbul: Can Yayınları.

Bayartan, M. (2005). *Osmanlı Şehrinde Bir İdari Birim: Mahalle*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi, 13, 93-107.

Baykara, T. (1997). *Selçuklular Devrinde İğdişlik ve Kurumu*. Belleten, 60, 681-693.

Bulut, Y., Yıldırım, U., Şengül, R. (2000). Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri, Güler, B.A., Sabuktay, A. (ed.) *Mahalle Muhtarlarının Belediye Yönetimleri ile İlişkileri: Gaziantep ve Kahramanmaraş Örneği*. Ankara: TODAİE Yayınları, 177-191.

Çadircı, M. (2007). *Tanzimat Sürecinde Türkiye Ülke Yönetimi*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Çadircı, M. (2011). *Tanzimat Sürecinde Türkiye Anadolu Kentleri*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Çakır, İ.E. (2012). *XVI. Yüzyılda Ayntab'da Toplumsal Kontrol Aracı Olarak Mahalle Halkının Rolü*. Bilig (Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi), 63, 31-54.

Daşcıoğlu, K. (2005). *Yeniçeri Ocağı ve Bektaşî Zaviyelerinin Kapatılması*. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 34.

Düzbakar, Ö. (2003). *Osmanlı Döneminde Mahalle ve İşlevleri*. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Bölümü Sosyal Bilimler Dergisi, 5, 97-108.

Ercoşkun, T. (2012). *Osmanlı Devleti'nde Muhtarlık Kurumunun İşleyişine İlişkin Düzenlemeler ve Gözlemler*. Bilig (Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi), 60, 131-154.

Erdoğan, E. (2005). *Tahrir Defterlerine Göre Ankara Şehri Yerleşmeleri*. Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 6 (1), 249-262.

Ergenç, Ö. (1984). *Osmanlı Şehrindeki "Mahalle" nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine*. Osmanlı Araştırmaları, 4, 69-78.

Ergin, O.N. (1936). *Türkiye’de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı*, İstanbul: Cumhuriyet Gazete ve Matbaası.

Eryılmaz, B. (1988). *Türkiye’de Köy Ve Mahalle Muhtarlıkları’nın Ortaya Çıkışı Ve Gelişimi*. Türk İdare Dergisi, 480-510.

Eyice, S. (1965). *İstanbul’un Mahalle ve Semt Adları Hakkında Deneme*. Türkiyat Mecmuası, 14, 199-216.

Faroqhi, S. (2008). *Türkiye Tarihi 3 (1600-1908)*, Metin Kurt (der.), İstanbul: Cem Yayınları., 191-219.

Gençoğlu, M. (2011). *1864 ve 1871 Vilayet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma*. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2 (1), 29-50.

Güneş, M. (2009). *Osmanlı Devleti’nde Muhtarlık Teşkilatının Kuruluşu ve Gelişimi (1829-1864)*. Marmara Üniversitesi: Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Güneş, Y. (2009). *Mahalle Yönetimi*. Türk İdare Dergisi, 465, 113-131.

Hızlı, M. (2014). *Osmanlı Mahalle İmamlarının Performanslarına Dair*. Tesam Akademi Dergisi, 1, 41-51.

<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>.

http://www.academia.edu/9432445/Anadolu_Sel%C3%A7uklular%C4%B1nda_%C5%9Eehirlerin_Y%C3%B6netimi

<http://www.aksaray.gov.tr/mahalle-muhtar>.

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2431.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2431.pdf>.

Kavruk, H. (2004). *Köy ve Mahalle: Yerleşim ve Yönetim Birimi*, Ankara: Odak Yayınevi.

Kılıç, S. (2005). *1864 Vilayet Nizamnamesinin Tuna Vilayetinde Uygulanması ve Mithat Paşa*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, 24 (37), 99-111.

Kıvrım, İ. (2009). *Osmanlı Mahallesinde Gündelik Hayat (17. Yüzyılda Gaziantep Örneği)*. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8 (1), 231-255.

Kuban, D. (1968). *Anadolu - Türk Şehri: Tarihî Gelişmesi, Sosyal ve Fizikî Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler*. Vakıflar Dergisi, 7, 53-73.

Lewis, B. (2000). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Metin, R. (2009). *XVI. Yüzyılda Niğde ve Kırşehir Sancaklarında Mahalle Yapılanması*. Karadeniz Araştırmaları, 20, 45-58.

Oğuz, S. (1986). *Osmanlı Vilayet İdaresi ve Doğu Rumeli Vilayeti (1878-1885)*, Ankara: Cem Ofset Yayınları.

Ortaylı, İ. (1985). *Tanzimatdan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*, İstanbul: Hil Yayın.

Ortaylı, İ. (1995). *Tarikatlar ve Tanzimat Dönemi Osmanlı Yönetimi*. Otam (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi), 6, 281-287.

Ortaylı, İ. (2011). *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Özcan, K. (2006). *Anadolu-Türk Kent Tarihinden Bir Kesit: Selçuklu Döneminde Anadolu-Türk Kent Model(ler)i*. Bilig (Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi) , 38, 161-184.

Özkaya, Y. (1974). *XVIII İnci Yüzyılda Çıkarılan Adalet-nâmelere Göre Türkiye'nin İç Durumu*. Belleten, 38, 445-492.

Palabıyık, H., Atak, Ş. (2000). *21. Yüzyıla Gिरerken Mahalle Yönetimi*, Toprak, Z. (ed.), İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21 Yayını.

- Palabıyık, H., Atak, Ş. (2000). *Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri*, Güler, B.A., Sabuktay, A. (ed.) *İzmir Büyükşehir Bütününde Mahalle Yönetimi*. Ankara: TODAİE Yayınları, 193-201.
- Pekman, Y. (2007). *Türk Tiyatrosunda Bir 'Başrol' Olarak Mahalle*. Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölüm Dergisi, 10, 28-61.
- Pektaş, E.K., Akın, F. (2010). *Avrupa Kentsel Şartları Perspektifinde Bir Kentli Hakkı Olarak "Katılım Hakkı" ve Türkiye*. Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi, 12 (2), 23-49.
- Reyhan, C. (2000). *Yerel Yönetim Metinleri XXI: 1871 Tarihli Vilayet Genel İdaresindeki Değişikliğe Dair Geçici Kanun*. Çağdaş Yerel Yönetimler, 9(2), 100-114.
- Reyhan, C. (2002a). *Yerel Yönetim Metinleri XXIX: İdare-i Nevahi Nizamnamesidir*. Çağdaş Yerel Yönetimler, 11(2), 107-111.
- Reyhan, C. (2002b). *Yerel Yönetim Metinleri XXX: 1875 Tarihli Aza Seçimine Dair Genel Talimat*. Çağdaş Yerel Yönetimler, 11(3), 129-131.
- Seyitdanlıoğlu, M. (1996a). *Yerel Yönetim Metinleri (VI): 1871 Vilayet Nizamnamesi ve Getirdikleri*. Çağdaş Yerel Yönetimler, 5 (5), 89-103.
- Seyitdanlıoğlu, M. (1996b). *Yerel Yönetim Metinleri (VII): 1871 Vilayet Nizamnamesi ve Getirdikleri*. Çağdaş Yerel Yönetimler, 5 (6), 89-99.
- Şafak, G.N. (2013). *Kadın ve Kent İlişkisinde Yerel Yönetimler: Nevşehir İli Örneğinde Kadın Dostu Kentler*, Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Şahin, M., Işık, E. (2011). *Osmanlı'dan Cumhuriyete Mahalle Yönetimi*. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 30, 221-230.
- Şahin, Y. (2014). *Yerel Yönetimler*, Bursa: Ekin Yayınları.
- Tek, A., Ünal, Y. (2009). *İdare-yi Umumiye-yi Vilayet ve İdare-yi Hususiye-yi Vilayet Kanunları*. Tarih Okulu, 4, 77-101.

- Tok, Ö. (2005). *Kadı Sicilleri Işığında Osmanlı Şehrindeki Mahalleden İhraç Kararlarında Mahalle Ahalisinin Rolü (XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Kayseri Örneğı)*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18(1), 155-173.
- Torun, F. (2012). *Osmanlı Taşra İdaresinin Yeniden Yapılanma Süreci (1842-1876)*. Karadeniz Araştırmaları, 32, 81-97.
- Tural, E. (2004a). *1861 Hersek İsyanı 1863 Eyalet Teftişleri ve 1864 Vilayet Nizamnamesi*. Çağdaş Yerel Yönetimler, 13 (2), 93-123.
- Tural, E. (2004b). *Habsburg ve Osmanlı İmparatorluğu'nun En Uzun Asrı ve 1864-Tuna Vilayet Nizamnameleri*. Çağdaş Yerel Yönetimler, 13 (3), 83-113.
- Tural, E. (2005). *1864 ve 1871 Vilayet Nizamnameleri ve 1876 İdare-i Umumiyye-i Vilayat Talimatnamesi*. Çağdaş Yerel Yönetimler, 14 (1), 71-91.
- Yel, A.M., Küçükaşçı, M.S. (2003). Mahalle Bölümü. İslam Ansiklopedisi 27. Cilt, Ankara: İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Zürcher, E.J. (2004). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları.

EKLER

EK-1. Belediye Teşkilatı Olan Yerlerde Lağvedilen Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Vazifelerinin Hangi Dairelerce İfa Edileceğine Dair Nizamname

T.C. Resmî Gazete

Tesis tarihi: 7 Teşrinievvel 1336

İdare ve yazı işleri için Başvekkâlet Neşriyat Müdürlüğüne müracaat olunur.	23 KÂNUNUEVVEL 1933 CUMARTESİ	SAYI: 2585
---	----------------------------------	------------

KARARNAME

Kararname N: 15436

Belediye teşkilâtı olan yerlerde Muhtar ve İhtiyar heyetlerinin lağvi hakkındaki 2295 sayılı kanunun ikinci maddesine göre Dahiliye Vekilligine hazırlanıp Şûrayı Devletçe tadilen tanzim olunan «Belediye teşkilâtı olan yerlerde lağvedilen muhtar ve ihtiyar heyetleri vazifelerinin hangi dairelerce ifa olunacağına dair nizamname lâyihası» ve Şûrayı Devlet Tanzimat Dairesile Heyeti Umumiye mazbataları lera Vekalleri Heyetince 14/12/1933 de tetkik ve mütalea edilerek ilâhik nizamnamenin mer'iyete konulması tasvip ve kabul olunmuştur.

14/12/1933

REİSİCÜMHUR
GAZİ M. KEMAL

Başvekil İSMET	Adliye Vekâleti V. ZEKAI	Millî Müdafas Vekili ZEKAI	Dahiliye Vekili Ş. KAYA
Hariye Vekili Dr. T. RÜSTÜ	Mahye Vekili M. ABDÜLHALİK	Masrîf Vekili HİKMET	Nefis Vekili FUAT
	İktisat Vekili M. CELAL	Sıhhat ve İhtimâi Müavenet Vekâleti V. MUHLİS	
	Ölüm ve İhtimârlar Vekili ALİ RANA Z.	Ziraat Vekili MUHLİS	

Belediye teşkilâtı olan yerlerde lağvedilen muhtar ve ihtiyar heyetleri vazifelerinin hangi dairelerce ifa edileceğine dair nizamname

Madde 1 — Belediye teşkilâtı olan yerlerde lağvedilmiş bulunan mahalle muhtarlıklarına ve ihtiyar heyetlerine evvelce muhtelif kanun ve nizamname ve talimatnamelerle verilmiş olan vazife ve salâhiyetlerin hangi makam ve dairelere devredildiği aşağıdaki maddelerde gösterilmiştir:

Madde 2 — 20 eylül 324 tarihli İhtihabı Mahbusan Kanunu mucibince muhtarlara verilmiş olan vazifeler, her mahalle

halkından belediye meclislerince intihap edilecek ikişer kişi tarafından yapılacaktır.

Madde 3 — 1580 numaralı Belediye Kanununun otuz ikinci maddesi mucibince muhtarlara mevdu vazife, aşağıda gösterildiği vechile ifa olunacaktır:

Muayyen zamanın hulûlünde belediye reisi veya belediye şube müdürleri tarafından her mahallenin merbut bulunduğu muntaka polis âmirliğine tezkere yazılarak her mahalleden belediye intihap hakkını haiz okur yazar ikişer zat istenir ve polis âmirliğince de mahalledeki belediye intihap hakkını haiz zevat bir mahalle davet olunup aralarından iki zat seçmeleri ihtar olunarak bunlar tarafından seçilenlerin cümlesi belediye dairesine veya şubelerine davet edilir ve bunlar arasında kur'a keşide edilerek intihap encümenleri teşkil olunur.

Madde 4 — Nüfus Kanununda muhtarlara verilen vazifeler, aşağıda yazılı şekilde ifa olunacaktır:

1 - Tahriri nüfus ıcrâ ve ikmal olunan mahalle ahâlisinden olup da kendisini nüfusa kayıt ettirmemiş olanlar, mahallesinde sakin ve itimada şayan iki zatın şهادeti havi verecekleri varakaya istinaden belediye tarafından verilecek ilmühâber üzerine kanunun dokuzuncu maddesi mucibince sicilli nüfusa kaydolunurlar.

2 — Cüzdanını gaip edenlere kendi imzalarıyla verecekleri beyannameye istinaden belediye tarafından verilecek ilmühâber üzerine kanunun onuncu maddesi mucibince zayıfından cüzdan verilecektir.

3 — Doğum vukuatı için kanunun on dokuzuncu maddesine tevfiakan çocuğun baba veya veli veya vasisi tarafından doldurulacak vukuat ilmühâberleri, iki şahit huzurunda belediyede tanzim ettirilir.

4 — Ölüm vukuatı için kanunun otuz birinci maddesine tevfiakan nüfus idarelerine verilmesi lâzımgelen malûmat, defin ruhsatını veren belediyelere ita edilecektir.

5 — Nakli hane için kanunun 37 nci maddesi mucibince verilecek ilmühâberler, muntakası dahilinde bulunduğu en yakın

Polis Âmiri, Polis teşkilâtı olmayan yerlerde Jandarma Kumandanı tarafından verilir.

6 — Misafir suretile tebdilî mekân edenlerin gittikleri mahalde altı aydan ziyade ikamet etmek mecburiyetinde bulundukları takdirde, kanunun otuz sekizinci maddesi mucibince gösterme mecbur oldukları ilmühaberler, minkası dahilinde bulunduğu en yakın Polis Âmiri, polis teşkilâtı olmayan yerlerde Jandarma Kumandanı tarafından verilir.

Madde 5 — Askerlik mükellefiyet kanunu icabınca muhtarlar ve ihtiyar heyetlerine mevdu vazifeler, aşağıda izah edildiği veçhile yapılır:

1 — Kanunun on yedinci ve yirmi birinci maddelerindeki vazifeler, Belediye Meclislerince her mahalleden, mahallinin hususiyetlerine hakkile vâkif ve itimada şayan olmak üzere intihap olunacak birer zat tarafından ifa edilir. Bu zevat muhtarların ve ihtiyar heyetlerinin vermekle mükellef bulundukları malûmatı toplayarak ciheti askeriyeye verecekler ve diğer buna müteferri vazifeleri ifa edeceklerdir. Askerlik meclislerinde bulunacak belediye azasıle birlikte çağrılacak olan bu zevat, verecekleri malûmatın doğruluğundan mesul tutulur ve meşgul oldukları günler için belediyelerce kendilerine birer yevmiye verilir.

2 — Kanunun yirmi dördüncü maddesinde yazılı vazife, taallük ettiği minkanın polis teşkilâtınca, polis teşkilâtı olmayan mahallerde jandarma teşkilâtı tarafından yapılır.

3 — Birinci fıkra mucibince mahalle ahalisinden belediyece müntehap zevat, kanunun yirmi beşinci, yirmi altıncı, yirmi yedinci maddelerinde yazılı olduğu üzere çağrılanlar hakkında icap eden malûmatı topladıktan sonra pusulalarına işaret edecek ve pusulalarda gösterilen günlerde kendilerini beraber alarak mecliste bulundacaklardır. Mecliste çağrılanların hüviyetleri ve sairesi hakkında bunlar tarafından icap eden malûmat verilir.

4 — Kanunun otuz dördüncü maddesinde yazılı olduğu üzere mahalle ihtiyar heyetlerinin verecekleri şehadetnameler, tahkikata istinaden belediyelerce ita olunur.

5 — Kırk beşinci madde mucibince alâkadarlara bildirilmek üzere gönderilecek cetveller hakkında ihtiyar heyetlerince yapılan vazifeler, bu maddenin iki numaralı fıkrası mucibince minkası polis teşkilâtınca ve polis teşkilâtı olmayan yerlerde jandarma teşkilâtı tarafından yapılır.

6 — Kanunun kırk altıncı ve kırk yedinci maddeleri mucibince tebligat zabıtaca yapılmakla beraber lazım gelen malûmat belediyece müntahap zevat tarafından cetvellere kaydolunarak polis âmirine, polis teşkilâtı olmayan yerlerde jandarma kumandanına teslim edilir. Bu zevat toplanma gününde yoklamalarda hazır bulunarak gelenlerle geleniyenler hakkında malûmat verilir.

Efradan sevki zabıtaya aittir.

7 — Kanunun yetmiş birinci maddesi mucibince askerde bulunanlardan aileleri fakir ve muhtaç olanlara yapılacak yardım hakkındaki tasdikler belediyelerce yapılır.

8 — Kanunun yetmiş beşinci maddesinin sarahati veçhile askerlik çağında olup şubesi dairesinden onbeş günden fazla olmak üzere taşraya çıkmak isteyenler, çıkmazdan evval gidecekleri yerler hakkında şubesine ve askerlik şubesi olmayan yerlerde polis âmirine, polis teşkilâtı olmayan yerlerde jandarma kumandanına haber vereceklerdir.

Madde 6 — 30 mayıs 1926 tarihli ve 872 numaralı tedariki vesaiti nakliye askeriyeye ve 2 bazarın 1929 tarihli ve 1506 numaralı tedariki vesaiti nakliye komisyonlarının sureti teşekkülü hakkındaki kanunlara tevfikân muhtarlar mevdu vazifeler, işbu nizamnamenin beşinci maddesinde gösterildiği üzere

askerlik işleri için her mahalle ahalisinden belediyece intihap edilecek bir zat marifetile yapılır.

Madde 7 — Bina vergisi kanunu ve kanunun tatbik şekillerini gösteren nizamname ile muhtarlar verilen vazifeler, aşağıda gösterildiği veçhile ifa olunur:

1 — Belediye bududu dahilinde binaların tahriri ve irtatlarının tahmini için teşkil olunacak komisyonlara her komisyonun tahrir minkasını teşkil eden mahalleler ihtiyar heyetlerinin heyeti umumiyesi tarafından intihap olunacağı kanunun on beşinci maddesinde yazılı işişiş aslı ve işişiş yedek Aza her komisyonun tahrir minkasını teşkil eden mahalleler ahalisinden olmak ve belediye ile alâkası bulunmamak ve kanunun otuzuncu maddesinde zikredilen evsafı haiz bulunmak üzere nizamnamenin 11, 13, 57 nci maddelerine tevfikân belediye meclislerince intihap olunacaktır.

2 — Tadilat komisyonlarına kanunun yirmi sekizinci maddesi mucibince binanın bulunduğu mahalle ihtiyar heyetince intihap olunacak iki aza binanın bulunduğu mahalle halkından olmak ve belediye ile alâkası bulunmamak ve kanunun otuzuncu maddesinde zikr'olunan evsafı haiz bulunmak üzere nizamnamenin 49 uncu, 57 nci maddelerine tevfikân belediye meclislerince intihap olunacaktır.

Madde 8 — Arazi vergisi kanunun on yedinci maddesi mucibince tadilat komisyonlarına iştirak etmek üzere ihtiyar heyetince intihap edilecek iki aza, arazi ve arsının bulunduğu mahalle ahalisinden olmak ve belediye ile alâkası bulunmamak üzere belediye meclislerince intihap olunacaktır.

Madde 9 — Veraset ve İntikal Vergisi Kanununun otuz ikinci maddesinde her mahalle muhtarı tarafından her ayın on beşine kadar geçen ay zarfındaki ölüm vak'aları hakkında mensup oldukları varidat idaresine tahrirî verilecek malûmat, belediyeler ita etmeğe mecburdur.

Madde 10 — 1839 numaralı Hayvanlar Vergisi Kanununun muhtarlar verdiği vazifeler, aşağıda gösterildiği üzere ifa olunur:

1 — Kanunun dördüncü, beşinci, yedinci maddelerindeki vazifeler, belediyelerce ifa olunur.

2 — Kanunun onuncu maddesinin yoklamada kayıt harici zuhur eden hayvanlar için tutulacak zabıt varakasının imzasından imtina vukuunda tasdik keyfiyeti zabıta belediye memurlarınca yapılır.

3 — Kanunun on ikinci maddesinde yazılı olduğu üzere kayıt müddeti içinde hayvanlarını diğer bir köye nakletmek isteyenler hakkında yapılacak muamele belediyelerce yapılır.

4 — Kanunun on üçüncü maddesinde yazılan şerait dairesinde hayvanlarını başka kazaya götürmek isteyenler hakkında yapılacak muamele kezaik Belediyelerce yapılır.

5 — Hayvanlar vergisi kanunun 21 inci maddesi mucibince muhtarlar ihtiyar meclisleri azasına verilecek yüzde iki ikramiyeyi, belediyelerde bu vazifeyi ifa edenler alır.

Madde 11 — Ağustos 325 tarihli tahsili emval kanunun 11 inci maddesi mucibince emvali menkule haczi ve on yedinci maddesine tevfikân vergilerini tediyeden imtina edenlerin hapis hususlarında ihtiyar heyetlerine verilen vazifelerin 18 kanunusani 331 tarihli madde müzeyyeye tevfikân intihap edilecek iki zatın verecekleri şehadetnamelerin belediyece tasdikından sonra yapılacaktır.

Madde 12 — Muhasebe Umumiye kanunu hakkındaki izahnamenin kırk dördüncü maddesi mucibince bir verginin tahsili mümkün olmamasından dolayı kaydının terkinin için yapılacak ilmühaberler, belediyece hüsnü halli tasdik edilen iki kişi tarafından edilecek şehadete istinaden belediyelerce verilecektir.

Madde 13 — 1525 numaralı göse ve köprüler kanununun 15 inci maddesi mucibince yol vergisi ile mükellef olanlara ait verginin şehir ve kasabalara taallük eden tahakkuk muamelesi hakkında muhtarlar tarafından yapılacak cetveller, işbu nizamnamenin beşinci maddesinde yazıldığı veçhile askerlik işleri için belediye meclislerince her mahalleden intihap olunacak birer zat tarafından tanzim olunarak muhasebe-i hususiyeye verileceği gibi 19 uncu maddesinde yazıldığı veçhile musayyen müddetin hitamından sonra vesika muayenesi de bu zatlar tarafından yapılır.

Yol paraları daimi ve muvakkat tahsilatlar vasıtasile tahsil edilir.

Madde 14 — Ziraat erbabına ihtiyaç ve nüfusları nisbetinde arazi tevzi zımında olubaktaki talimatnameye tevfiқан teşekkül eden komisyonlarda ihtiyar heyetlerinin yerine alâkadar mahalle ahalisinden intihap olunacak iki zat kaim olacaktır.

Madde 15 — 1683 numaralı Askerî ve Mülki Tekaiüt Kanununun altmış birinci maddesi mucibince yapılacak yoklamalara ait ilânlar, maaş sahibinin bulunduğu belediyece veya şubelirince verilir.

Madde 16 — 1703 numaralı Tütün İhrası Kanunu mucibince muhtarlar verilen vazifeler, Belediyeler tarafından kendi memurları marifetile yaptırılır.

Madde 17 — Harcırah kararnamesinin tatbik suretlerini gösteren izahnamenin dört numaralı fıkrası mucibince aile harcırahları için muhtarların vereceği ilânlar yerine belediye tarafından bir vesika verilir.

Madde 18 — 239 numaralı meccanen kereste kat'ına müsadde itasına dair kanun mucibince mahalle ihtiyar heyetince tanzimi lâzım gelen mazbatalar, belediyece tanzim ve verilecek ruhsatnameler belediyeler namına ita olunur.

Madde 19 — 484 numaralı Devlet ormanlarından köylülerin intifa hakkına dair kanun mucibince muhtarların yapacağı defter ve ihtiyar meclisinden verilecek ilânlar, Belediyeye tanzim olunur.

Madde 20 — 7 kânunuevvel 327 tarihli Filoksera Kanunu mucibince gizli ithal olunan mevaddan ihrakında hazır bulunacak heyet arasında muhtarlar makamına belediye tarafından gönderilecek bir memur kaim olacaktır.

21 nisan 328 tarihli Filoksera nizamnamesine tevfiқан verilecek mahrec şehadetnameleri de belediyelerce verilir.

Madde 21 — 904 numaralı Islâhı Hayvanat Kanununun birinci maddesi mucibince aygır ve boğalar hükümet baytarı bulunan mahallerde onlar tarafından, bulunmayan yerlerde belediye memurları tarafından muayene edilecektir.

Madde 22 — 393 numaralı muzır hayvanların itilâfı hakkındaki kanunun onuncu maddesi mucibince kaleme alınan 12 şubat 340 tarihli talimatnamenin dördüncü maddesinin «B» fıkrasına tevfiқан Mûcadele Heyetlerinin muhtarlar yapacakları tefhim vazifesi, belediyelerce halka ilân suretile yapılacaktır.

Madde 23 — 858 numaralı çekirge kanununda yazılı bir mahalde çekirge zuhur ettiği veya tohum bıraktığı görüldüğü anda derhal mahallî hükûmete ihbar vazifesi o mahallin sakinlerine aittir.

Madde 24 — 14 ağustos 1330 tarihli ziraata irası hasar eden hasarat ve tufeylâ'n itilâfına ve nebatatı muzırrenin kal ve mahvına dair kanunda muhtarlar tahmil edilen hükûmete ihbar mükellefiyeti, ahaliye ve bekçilere aittir.

Madde 25 — 541 numaralı pamuklara arız olan hasarat ve emrazın imha ve tedavisi ve tohumların islâhı hakkındaki kanunda muhtarlar tahmil edilen vazifeler, kanunda aynı va-

zife ile mükellef tutulan diğer alâkadarlar tarafından yapılacaktır.

Madde 26 — Hayvan sirkatinin menî hakkındaki kanun ile muhtarlar verilen vazifeler, aşağıda yazılı şekilde yapılacaktır:

1 — Hayvan satmak isteyenlere kanunun birinci maddesi mucibince verilecek ilânlar, aynı ücret mukabilinde belediyelerce verilecektir.

2 — Çalışmış hayvanın mahalle ahalisine taksim suretile tazmini hususunda kanunun dokuzuncu maddesi ile ihtiyar heyetlerine tahmil edilen vazifeler, belediyelere devredilmiştir.

3 — Hayvan hırsızları ve yatakları hakkında mahalle ihtiyar heyetlerince kanunun on yedinci maddesine tevfiқан yapılacak zabıtnameler, belediyeler tarafından tanzim olunur.

Madde 27 — 1918 numaralı kaçakçılığın men ve takibine dair kanunun sekizinci maddesi mucibince salâhiyetli memurlarca hususî ev arama işleri, mahalle halkından en az iki kimsenin huzurunda yapılır.

Madde 28 — Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda muhtarlar ve ihtiyar heyetlerine mevdu vazifeler, aşağıda yazıldığı veçhile ifa olunur:

1 — Kanunun 65 inci maddesinde vekâletname imzasının tasdikı hususunda ihtiyar heyetlerine verilen salâhiyet belediyelere devredilmiştir.

2 — Kanunun 123 üncü maddesinde yazıldığı veçhile mübaşir tebliğ incerası esnasında tebliğ yapılacak kimsenin ikametgâhını değiştirdiğini anlar ve şu kadar ki yeni ikametgâhı meçhul bulunursa, mübaşir bu ciheti zabıtaya şerh ve tasdik ettirerek evrakı mahkemeye iade eder.

3 — Kanunun 131 inci maddesinde yazılı ikametgâhta tebliğ icra edilecek kimse bulunmadığı hallerde mübaşir tebliğ olunacak evrakı sahibine tebliğ edilmek üzere muntakamın en yakın polis âmirine, polis teşkilâtı olmayan mahallerde jandarma kumandanına bırakır.

4 — Kanunun 297 nci maddesinde yazılı imza var'ına muktedir olmayan veya yazı bilmiyen şahsın el ile yapılmış bir işaret veya mühür istimal edebilmesi için ihtiyar heyeti ve mahallince maruf iki şahıs tarafından tasdikı şartı, belediyelerce yapılacaktır.

5 — Kanunun 468 inci maddesinde yazıldığı veçhile müzaheretli adliyedenden istifade edilebilmek için verilecek şehadetnameler belediyelerce verilecektir.

Madde 29 — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 310 uncu maddesi mucibince bir davayı temyiz talebinde bulunanların yatırmak mecburiyetinde oldukları depo şartından müstesna tutulabilmesi için fakir olduklarına dair getirecekleri ilânlar belediyelerce verilir.

Madde 30 — Ahaliden fakir ve mühtaç olanlara ihtiyar heyetlerince verilegelen fakir ve ihtiyaç ilânları belediyelerce verilir.

Madde 31 — İkametgâh senedine raprı lâzımgelen maznunların ikametgâh senetlerinin tasdikı, bulunduğu muntakamın en yakın polis âmirine, polis teşkilâtı olmayan yerlerde jandarma kumandanına aittir.

Madde 32 — Zabitanın kanunen salâhiyetler bulunduğu aramalarda ihtiyar heyeti yerine mahalle halkından en az iki kimse hazır bulundurulur.

Madde 33 — Tapu işlerinde muhtar ve ihtiyar heyetlerinin ifa edegeldikleri vazifeler, aşağıda yazıldığı veçhile yapılacaktır:

1 — Yalnız malikinin vereceği beyanname ile iktifa olunarak muamelesi ikmal edilen ahvalin haricinde kalan gayri menkule ait akit işlerinde maliki tarafından verilecek beyannameler ma-

hâlesinde sakin bulunan ve belediyelerce itimada şayan görülen iki zatın şehadetine istinaden belediyelerce tasdik edilecektir.

2 — Kanunu Medeninin mer'iyetinden evvel vefat edenlerden vuku bulan intikallerde verasetin kîmlere munhasır bulunduğu hakkındaki ilmühaberler, yukarıdaki fıkra mucibince belediyelerce verilir.

3 — Kayıt ve senetlerine fotoğraf yapıştırmak isteyenlerin hüviyetlerini ve taallük ettiği gayri menkulün sahibi olduklarını gösterir varakalar, yukarıdaki fıkralara tevhan belediyelerce verileceği gibi bir resmî makamın tasdikile de iktifa olunabilir.

4 — Tapu memurlarınca mahallerinde yapılacak keşif ve tahkiklerde bulunacak vukuf erbabının hüviyet ve ehliyetleri kezañk yukarıdaki fıkralar dairesinde belediyelerce tasdik olunur.

5 — Tapu işleri münasebetile dosyalar içinde bulunması icap eden vesikaların suretleri dahi yukarıdaki fıkralar dairesinde belediyelerce tasdik edilir.

6 — Tapu ve kadastro idarelerince lüzum görülecek kamunî tebliğ, ihbar, davet ve ilânlar belediye tarafından yapılır.

7 — İsim ve şöhet gibi ahvali şahsiyeye müteallik hususlar belediyelerce tetkik ve tasdik olunur.

8 — Şehir veya kasabaya merbut olup da belediye hududu haricinde kalan gayri menkullerle müstakil olan ve ihtiyar heyetleri bulunmayan çiftlikler dahi bu madde hükmüne tâbidir.

Madde 34 — 23 eylül 1329 tarihli tedrisatı iptidaiye kanununun yetmiş sekizinci maddesi mucibince çocukların defterini tanzim vazifesi, mahallî maarif müdürlük ve memurluklarına tevdi edilmiştir. Ebeveyne yapılacak tebliğat ve ilânat ve takibat kezañk maarif memurluklarınca yapılır.

Madde 35 — Kanun ve nizamname ve talimatnamelerle muhtarlara ve ihtiyar heyetlerine verilmiş olan vazife ve salâhiyetlerden işbu nizamnamede yazılı olmayanlar arasında memleketin inzibat ve asayişine taallüku olanlar polis teşkilâtınca ve polis teşkilâtı olmayan yerlerde jandarma teşkilâtı tarafından ifa olunur. Bunun haricinde kalanlar belediyelere aittir.

Madde 36 — 17/6/1933 tarihli ve 2295 numaralı kanunun ikinci maddesi mucibince tanzim edilmiş ve Şûrayıdevletçe görülmüş olan bu nizamname neğri tarihinden muteberdir.

Madde 37 — Bu nizamname hükümlerinin icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

İLÂNLAR

İnhisarlar Umum Müdürlüğünden:

Nev'i	Miktarı
Elek ve aksarı	4
Presa	2
Presa sandığı	25
Delikli masa ilâvesile beraber	6
Uzun masa « 12 M. »	30
Tahta sandalya	500
Bölme	6

Nev'i ve miktarları yukarıda yazılı manipölasyon aletleriyle saire kapalı zarfla münakasaya konulmuştur. Talipler liste ve krokileri gördükten sonra zarflarını nihayet 6/1/1934 cumartesi

günü saat 14 de Galatada alım ve satım komisyonuna verilmelidirler 836/4-3

DEVLET DEMİRYOLLARINDAN

828 meşe makas traversinin kapalı zarfla münakasası 13/1/1934 Cumartesi günü saat 15 de Ankara da idare binasında yapılacaktır.

Fazla tafsilât Ankara ve Haydarpaşa veznelerinde beşer liraya satılan şartnamelerde yazılıdır.

840/4-1

ABONE ŞARTLARI

Abone seneliktir. Abone bedeli:

Ankara için : 750 kuruş

Vilâyetler » ; 900 »

Esnâ-i memleketler için 1500 kuruş

B. M. M. nin bir içtima senesine ait zabıt cerideleri bir senelik addolunur. Resmî Gazeteye Zabıt Ceridesi ile birlikte abone kaydolundugı surette gazete bedeli iki mîlinc ibtîğ olunur.

İLÂN ŞARTLARI

Resmî ilânların satırından 5 kuruş

Hususi » » » 10 »

âdet alınır.

Yevmî nüsha 100 paradır.

Başvakiyet Mektebi

EK-2. Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun

T.C. Resmî Gazete

Teslis tarihi : 7 Teşrinievvel 1336 - 1920

Yürre ve yarı işleri için Başvurulara Nispet ve Müdevvenat Umum Müdürlüğüne müracaat olunur	15 NISAN 1944 CUMARTESİ	SAYI : 5682
--	----------------------------	-------------

KANUNLAR

Hatay'ın ilhakı dolayısıyla açığa kalan memurlara
verilecek tekaüt aylığı ve tazminat
hakkında kanun

Kanun No: 4540

Kabul tarihi: 10/4/1944

Madde 1 — İhtiyar haklarını Suriye ve Lübnan lehine kullanılmayarak Türk vatandaşlığına geçenlerden Hatay Hükümeti zamanında umumî mülhak ve hususî bütçeli dairelerle Ziraat Bankası memurluklarında bulunmakta iken ilhak dolayısıyla açığa kalmuş ve ilhaktan sonra da kendilerine vasiye verilmemiş olanlar ile vasiyelerinde ipka edilipte bilâhare Harbiye tahsisatı görmemiş olduklarından açığa çıkarılmış olan subaylar ve ilhaktan önceki dairelerce tekdüze serkedisidilleri halde ilhak tarihine kadar muamelesi tekemmül etmemiş bulunanlar hakkında aşağıdaki hükümler tatbik olunur:

1 - Hizmet müddetleri 25 seneye baliğ olanlara en son bulundukları dairelerin tekaüt kanunları hükümleri tatbik olunur.

2 - Hizmet müddetleri 20 sene veya daha ziyade olanların 25 den noksan olan her hizmet senesi için 25 senelik tekaüt maaşının yirmi beşte biri indirmek suretiyle yukarıdaki fıkra gereğince tekaütlükleri yapılır.

3 - Hizmet müddetleri 20 sene den noksan olanlara her hizmet senesi için birer aylık hesabıyla son aldıkları aylıkların tutarı bir defada verilerek ilipikleri kısıllır.

4 - 1 ve 2 nci fıkraların tatbikinde, aylıkları tutarı Askeri ve Mülid Tekaüt Kanununun 4 üncü maddesinde yazılı cetvelin değiştirilmesi hakkındaki 4067 sayılı kanuna bağı cetvelin (tutarı) sütunundaki miktarlara tevafuk edenler hakkında aynı dereceye dâhil aali maaşlı memurlar gibi, tevafuk etmeyenler hakkında da hangi tutara daha yakın ise o tutar dereceye dâhil aali maaşlı memurlar gibi muamele yapılır ve aylığı tutarı mültaakip ilki tutarın tam yarısının tekaütlük edenlerin tekaüt maaş bir üst dereceye göre hesap edilir.

5 - Bu madde hükümlerine göre tekaüt maaşı bağlanacak veya tazminat alacak olanların son aylıklarının bir Suriye kurusu bir Türk kurusu itibar olunur.

6 - 1, 2 ve 3 numaralı fıkraların tatbikinde Suriye, Lübnan ve Hatay Hükümetleriyle Osmanlı Hükümeti zamanında geçen ve Türkiye Cumhuriyeti Tekaüt Kanunlarının kabul eylediği hükümlere uyan hizmetler esas tutulur.

Madde 2 — Birinci madde hükümlerine göre verilecek tazminatla umumî muvazanaeye tasilük eden tekaüt aylıkları Devlet borçları bütçesinin (Mü-

tekaüt, dul ve yetim maaşları ve tahsisatları) tertibinden ödenir. Diğer idarelere tasilük eden aylıklar kendi tekaüt sandıklarınca ödenir.

Madde 3 — Bu kanun neşri tarihinden mer'idir.

Madde 4 — Bu kanun hükümlerini teraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

12/4/1944

No.	Başlık	Dünya Tarih	Öl	Sahife	Kayıt Sayı	
4540	Askeri ve Mülid Tekaüt Kanununun 4 üncü maddesinde cetvelin değiştirilmesi ile ilgili kanun	10/4/1944	3	22	1347	4681

Şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtiyar
heyetleri teşkiline dair kanun

Kanun No: 4541

Kabul tarihi: 10/4/1944

Madde 1 — Şehir ve kasabalarda kurulu bulunan ve Belediye Kanununun 3 üncü maddesine göre kurulacak olan mahallelerde bir muhtar ve muhtarın başkanlığında bir ihtiyar heyeti bulunur.

Yapılacak işler bakımından bir kış mahalleinin bir muhtar ve ihtiyar heyetine bağlanması veya bir mahallede birden fazla muhtar ve ihtiyar heyeti bulunması belediye meclisinin kararına ve o mahallenin en büyük mülkiye memurunun tasdikine bağıdır.

Madde 2 — Mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti, bir muhtar ile dört üyeden teşekkül eder. Heyetin dört yedek üyesi vardır.

Madde 3 — Mahalle muhtar ve ihtiyar heyetinin görevleri işler şunlardır:

1 - Nüfus Kanunu hükümlerine göre:

- Kendilerini nüfus sicillerine kaydettirmemiş olanlara,
- Hürriyet cüzdanlarını kaybedenlere,
- Doğum vakalarını nüfus idarelerine bildirmekte müddetli olanlara,
- Ölüm vakalarını için nüfus dairelerine,
- Yer değiştirmelerin kütüklere kaydı için alâkedarlara,
- Sanat, sıfat, mesleği ve eşik gibi hususların nüfus sicillerine kaydı için talep edenlere,
- İlmühaber vermek;

2 - 1111 numaralı Askerlik Kanunu hükümlerine tevdiğe:

- Askerlik yoklama memurları tarafından istenilen mahabata vermek,

B) Askerlik gubelerine davet pusulalarını imza mukabilinde olarak askerlerine tahvil etmek ve davetlilerle beraber muayyen günde askerlik meclisine gitmek ve davete icabet etmemiş olanlar hakkında malî muamele yapmak;

C) Alâkadarlara bildirilmek üzere gönderilen askere sevk cetvelinin, hazır olan askerlerine tebliğ ederek kendilerini ve hazır bulunmayanlar hakkında icabeden mevrutları kaydederek cetveli o mahallin zabıta Amirine teslim etmekte beraber kendisi de toplama yerinde hazır bulunarak istenilecek malî muamele yapmak;

D) Askere sevk tarihinden itibaren akşeti meçhul kalamalar hakkında şahadetname vermek;

E) Askerlik çağında olanlardan 15 günden fazla bir müddetle gubasına bulunduğu mevziden harice çıkmak isteyenlerin verocikleri haberi kaydetmek ve gubelerine bildirmek;

3 - 1305 numaralı Şose ve Köprüler Kanunu hükümlerine göre:

A) Yol vergisi ile mülkîyet olanlar için hususî muhasebelerden verilecek cetvelleri doldurmak;

B) Mülkîyetlerindeki bodurun lfa edecek olanların vesikalarını muayene ile bu mülkîyetleri Madan Kaçurmuş olanların cetvellerini hususî muhasebeyne vermek;

4 - 1068 numaralı Hukuk Usulî Muhakemeleri Kanunu hükümlerine göre:

A) Sulh hükmeleri nezdinde görülecek davalara alt vekillikname imzalarını tasdik etmek;

B) İmza vazına muktedir olmanın veya yasa bilmiyen şahısların kullanacağı müberrri veya el ile yapacağı işareti tasdik etmek;

C) Adli müzaheret talebinde bulunanların mahkemeye ifraz edecekleri şahadetnameleri tasdik etmek;

5 - 1412 numaralı Cess Muhakemeleri Usulî Kanunu hükümlerine göre:

A) Bir dâvayı temyiz talebinde bulunacakların yuturmak mecburiyetinde oldukları depo garından müstesna tutulabilmeleri için fakir olduklarına dair ilâhhaber vermek;

B) Zabitce yapılacak bina aramalarında hazır bulunmak;

6 - Hayvan sıkıştırma men'i hakkındaki kanun hükümlerine göre:

A) Hayvanı satmak isteyenlere ilâhhaber vermek;

B) Tazmin ettirilmesi lâzımgelen çalınmış hayvan bedelinin, mahalle halkına tahsis etmek;

C) Hayvan hırsızları ve yatakları hakkında zabat tasdik etmek;

7 - 197 numaralı Verga ve İhtikali Vergisi Kanunu hükümlerine göre: mahallide her geçen ay içindeki ölümlük vakalarını ertesi ayın on beşine kadar varidat dâbelerine yazı ile bildirmek;

8 - Tuhafî Esmal Kanunu muhtemelen yapılacak bazielerde hazır bulunmak ve torçlarını tediyede temerrüt edenlerin malî idâdaları olup olmadığuna dair ilâhhaber vermek;

9 - 383 numaralı mazur hayvanların iflâfı hakkındaki kanun hükümlerine göre: hayvanların öldürülmesi için kullanılacak silah ve sairiyet muceddeleri mevzisinde müberrri heyetinden makbuz mukabilinde alarak tevaz etmek ve mevzisi hitamunda silâhları ve kullanılmamış muceddeleri toplayarak heyete teslim etmek;

10 - 1589 numaralı Belediye Kanunu hükümlerine göre: İhtihap encümeni teşkil için, belediyeler tarafından istenilecek kimseleri seçmek;

11 - Tedrisatı İptidaiye kararname hükümlerine göre: Her yıl okul açılmadan en az üç gün evvel semim bağı bulunduğuna ilk okulum baş öğretilmesi ile birlikte mahalle hududunda oturan ve mecburi öğrenim yaşında olan çocukların bir cetvelini tasdik ederek müberrri ve bu cetvelde adları yazılı çocuklardan okula devam mecbur olanları bu müddet içinde velillerine bildirmek ve devamsızlıkla ilgili her türlü teblig ve taliplere tavassut etmek;

12 - 2613 numaralı Kadastro ve Tapu Tahriri Kanunu ile 2644 numaralı Tapu Kanunu hükümlerine göre: Fetvâ ve ihtikali ve kayıtlı işlerine dair ilâhhaber ve vesikalar vermek ve mekamlara girerken hazır bulunmak;

13 - Mahalleye girdiği haber olduğu hüviyeti meçhul ve şüpheli şahıslar hakkında zabıta haber vermek;

14 - İnsan ve hayvanları ırız olan salgın ve bulageti hastalıkların ve nebatata hasar veren hastalıkların zabıta haber olduğu gün müddetinde bildirmek;

15 - Yardıma muhtaç olanlara fakirlik ihtiyacı ilâhhaberleri vermek;

16 - Mahallide sakin olanlar hakkında resmî muhasebelerce istenilen hüsnî ve vakarî tasdik etmek;

17 - İcra Vekilleri Heyetince, halkın ihtiyacını karşılamak ve kamu hizmetlerini kolaylaştırmak üzere kayar altına alınacak işlerde o mahalleye taalluk eden kimseleri tatbik etmek;

Madde 4 - I) Yukarıki maddelerde yazılı vazifelerden muhtarın yalnız olarak göreceği kimseler şunlardır:

I numaralı bendin B, E, F, ve 2 nci bendin E harflerinde 7 ve 13 ve 14 üncü bentlerde yazılı işler.

II) Bu vazifelerden ihtiyar heyetinin çoğunluğu ile görülecek kimseler şunlardır:

I numaralı bendin A ve 2 nci bendin A, B, C, D harflerinde ve 3 üncü bentte ve 4 üncü bendin A, B, C harflerinde ve 6 nci bendin A harfinda ve 6, 8, 9, 10, 11, 12, 15 ve 16 ncı bentlerde yazılı işler.

III) Bu vazifelerden muhtarın iki şahit kimsesi ile göreceği kimseler şunlardır:

I numaralı bendin C, D harflerinde yazılı işler.

IV) Bu vazifelerden yalnız iki kimsenin göreceği kimseler şunlardır:

5 numaralı bendin B harfinda yazılı işler.

Madde 5 - Mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti ile bunların yedek azaları, mahalle halkı tarafından seçilir. Bu seçim, her dört senelik bir devre sonunda yenilenir.

Bir seçim devresi içinde her hangi bir ashpale olursa olan seçimin yenilenmesi halinde yeni muhtar ve ihtiyar heyeti anasından vazifed, o devre sonunda hitam bulur.

Madde 6 - Mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti seçimi, en büyük mülkiye memurunun veya memur edeceği zabıta nezaretinde yapılır. Seçim Belediye Meclisinin mutaf İhtihap yılı içindeki birinci kimsesi ayında bitirilir.

Madde 7 - Seçime iştirak etmek ve rey vermek için:

1 - Türk olmak;

2 - Seçim başlamadan evvel en aşağı altı aydanberi o mahallide ikamet etmekte bulunmuş olmak;

3 - On seçme yapısı bitirilmiş olmak;

4 - Hürriyet, kaçakçılık, dolandırıcılık, sahtekârlık ve sahte evrakı bilerek kullanmak, emniyeti sulastırmak gibi yuz kuzartıcı suçlardan biriyle veya ağır hapis cezasıyla mahkûm veya hapis cezasından mahrum edilmiş olmamak;

Erat, esbaya, askerî memurlar ve polisler mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerinde rey iştirak edemezler.

Madde 8 - Mahalle muhtarlığına ve ihtiyar heyeti başkanlığına seçilmek için:

1 - Türk olmak;

2 - Seçim başlamadan evvel en aşağı bir senedenberi o mahallide ikamet etmekte bulunmuş olmak;

3 - 25 yaşını bitirmiş olmak;

4 - Hürriyet, kaçakçılık, dolandırıcılık, sahtekârlık ve sahte evrakı bilerek kullanmak, emniyeti sulastırmak gibi yuz kuzartıcı suçlardan biriyle veya ağır hapis cezasıyla mahkûm veya hapis cezasından mahrum edilmiş olmamak;

5 - Türkçe okur yazır olmak şarttır.

Mebuslar, Vilâyet Meclisi azaları, erat, esbaya, hakimlar ve mebuslar mahalle muhtarlığına ve ihtiyar heyeti başkanlığına seçilemezler.

Madde 9 - Muhtar ve âza olmak için lâzımgelen şartlardan her hangi birine halis gelmediği takdirde, muhtarlık ve âzâlık safatı zail olur. Ancak bu safatın zail olduğuna ve âzâdan birinin istifasının kabulüne veya vazifeye devamına neticesi bir âzâdan müstafi edilmeye, seçimi tasdikla asâhiyetin mukamalarına karar verilir.

Madde 10 - Ana, baba, büyük ana, büyük baba, evlat, kardeş ve bu derecedeki şahıslar mahalle muhtar ve ihtiyar heyetinde birleşemezler.

Madde 11 - Mahallin en büyük mülkiye memuru, muhtar ve ihtiyar heyeti seçimi için 8 inci maddede yazılı vasıfları haiz olmak üzere mahalle halkından üç kişilik bir seçim meclisini teşkil eder.

Belediye seçimi için tasdik edilmiş olan son defterler seçime esas ilâhaz olunur.

Seçimin merceci yapılacak, reylerin bir günde sandığa atılması kabul oluncaya kadar gün müddetinde verileceği ve son günde hangi âzâde haklar reylerin kabul oluncaya, seçime başlamadan en az üç gün evvel ilân olunur.

Her seçmen kendi reyini getirip seçim emelmeni hususunda esdığa atmakla mükelleftir.

Seçim pusulasında seçmenin adı, soyadı, adresi, imzası veya mühür bulunur. Her seçmenin elinde hüviyet cüzdanı olduğu halde seçin sandığının başına gelerek seçin defterindeki isim kısmını imzalaması ve Türkçe okuyup yazmak bilmeyorsa mühür veya parmak basması lazımdır.

Rey pusulasında muhtarlık için bir kişiden ve ihtiyar heyeti üzesi için de sekiz kişiden adı yazılır. Yazmak bilmeyenler, emniyet ettiği kimseye sandık başında yazdırılır.

Maddde 12 — Rey verilmesi için tayıla edilmiş müddetin sonunda seçin defterine konulan imza, mühür veya işaretlerin miktarı mahallide seçin haklarını taşıyanların milicileriyle mukayese edilerek yarısından eksik olduğu anlaşıp ise seçin müddeti üç gün uzatılır. Bu müddet sonunda reye iptirak edenlerin adedine bakılmıyarak sandık açılır.

Yazmak bilmeyen pusulaları seçimin kim olduğu belli olmayan pusulalar bir tarafa ayrılır.

Azalık vazifelerinin haliz olmayan isimleri nazara alınmaz. Muhtarlık için bir kişiden fazla isim yazılmışsa birinciden ve azalık için sekiz kişiden fazla isim yazılmışsa sekizinciden sonraki her bir isim hesabı katılmaz.

Seçim pusulasının sayılması ve tasnifi bu suretle tamamlanırdıktan sonra en ziyade rey kazandıran iliharen sırası ile her nümedin kaç rey almış olduğu muhtar için ayrı, ihtiyar heyeti üzesi için ayrı olmak üzere tesbit edilir.

Müslavi rey kazananlardan evli olan, evlişerden yaşı büyük olan, bu da müslavi ile çocuğu çok olan tercih olunur. Çocuk adedinde de müslavi varsa kura çekilerek isim önce çıkan sırada evvel olur.

Muhtarlık reylerinin tasnifinde en çok rey aldığı anlaşılan muhtarlığa ve ihtiyar heyeti üzesine ait reylerin tasnifinde de en çok rey kazandıran iliharen dört kişi asıl azalık, dört kişi de yedek azalığa ayrılır.

Maddde 13 — Reylerin tasnifi yapıldıktan sonra seçin emelmeni tarafından bir mazbata tasnim edilerek mahallin en büyük müllkiye memurluğuna verilir. Bu mazbata: A) Seçimin başlama ve bitim bulma tarihi;

B) Sandığın ne zaman ve kimlerin huzarıyla açıldığı;

C) Rey pusulalarının kaç tane zahir cyletiği ve tasdikli seçin defterindeki isimlerin kaç tanesinin huzasına imza veya işaret konulmuş ve kaç isim huzam boş kalmış olduğu;

D) Rey pusulalarından kaç adedi ne sebeple müsaher sayılmışığı;

E) Müteber sayılan rey pusulalarının tasnim neticesinde hangi isimlerin en çoktan en azı doğru kaç rey kazandığı (muhtarlık için ayrı, ihtiyar heyeti üzesi için ayrı);

F) Muhtarlığa, asıl ve yedek azalıklara kimlerin ayrıldığı;

G) Seçimin kamuna muhalif bir şekilde yapıldığı mahalle holkundan biri tarafından ihbar veya iddia edildiği takdirde bunun neden ilahet olduğu gösterilir.

Maddde 14 — Muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerinde bu kanun hükümlerine muğayir bir hareket vukus bir ay içinde seçimi tasdikla zulahtiyetli makamlar nezdinde iddia edildiği takdirde tahkikat yapılarak evrakı mahallenin başı bulundığı kaza veya vilayet idare heyetine verilir.

Idare heyetleri bu evrakı tetkik ederek en çok bir ay içinde kararını verir. Idare heyetlerinin verecektleri bu kararlara karşı her hangi bir mercele itiraz edilemez. Karar intihabin iptali merkezinde ise yeniden intihap yapılır.

Maddde 15 — Belediye Kanununda yazılı intihap cezaları, bu kanun muhtimesi yapılmak koşulları için de tatbik olunur.

Maddde 16 — Mahalle muhtarlığı ihtiyar heyeti asıl ve yedek azalarının seçimi, vilayet merkezine bağlı yerlerde valinin ve kaza dâhilindeki yerlerde kaymakamın tasdikli ile katılır.

Maddde 17 — Seçimi tasdik edilmeyen muhtarın yerine bir diğeri seçilir ve seçimi tasdik edilmeyen azaların yerine kendilerinden sonra rey kazandıran olan yedek azalardan biri getirilir.

Maddde 18 — Mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri vazifelerini ifada ilimal ve terahî gösterdikleri takdirde vali veya kaymakamlar kendilerine yazılı iliharda bulunurlar. Bu ilihara rağmen temerrüt edenlerin ipten eli çekilir ve idare heyeti kararıyla vazifelerine nihayet verilir.

Maddde 19 — Muhtarlık her hangi bir şekilde ihzıl ettiği takdirde, yenid seçilmeye kadar 16 ncı maddede yazılı tasdik makamı, mahalle ihtiyar heyeti dânesinden birini muhtarlık vazifelerini yapmağa selihiyetli kılar. Mahalle ihtiyar heyeti azalığında münhal olduğu takdirde bu yer yedek kan ile doldurulur.

Maddde 20 — Mahalle muhtarları ve ihtiyar heyetleri tarafından görülecek hizmetlere karşılık olarak iş sahiplerinden harç alınır ve alınan harç miktarı, evrak ve vesikalar üzerinde gösterilir.

Hangi işlerden ne miktar harç alınacağı her mali sene iptidasında vilayet idare heyetlerince kararlaştırılır.

Fakirlikleri mahallin en büyük müllkiye memuru tarafından kabul edilenden ve üçgüceli maddesinin ilineli bendinde yazılı işlerden harç alınmaz.

Maddde 21 — Harçlar menhasıran muhtarlara aittir.

Muhtarlık işlerinin tedviri için lüzumlu kıra, ıstıma, aydınlatma, hizmet ücreti gibi masraflar bu harçlardan ödenir.

Maddde 22 — Mahalle muhtar ve ihtiyar heyetlerine, vazifelerini ifa hususunda, mahalle bekçileri yardım etmekte mükelleftirler.

Maddde 23 — Bu kanunun tatbik şekilleri hakkında bir münasame yapılır.

Maddde 24 — Şehir ve kasabalarda muhtarlığın ilgasına dair 2295 numaralı kanun ve Memurî Kanununun 47 ncı maddesine bir fıkra eklenmesine dair 960 numaralı kanun ile 1111 numaralı Askerlik ve 2613 numaralı Kadastro ve Tapu Tahrir ve 2844 numaralı Tapu Kanunlarının bu kanunda yazılı muhtarlığa ait vazifeler hakkındaki hükümleri kaldırılmıştır.

Muvakkat maddde — İlk muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerine bu kanunun neyrini müttakıp bir ay içinde başlanılır.

Maddde 25 — Bu kanun neyrî tarihinden iliharen mer'idir.

Maddde 26 — Bu kanunun hükümlerini icraya, İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

12/4/1944

No.	Beld	Harare Tarih	Öl	İhtilal	Reyler Sayısı
Bu kanunda atılı geçen kanunlar:					
185	İstisna İhtisarı ile ilgili kanun	11/2/1918	1	5	518
186	Muhtar Kanunu	11/4/1918	1	7	2003
187	Vasat ve İhtilal Vazifesi Kanunu	11/4/1918	1	7	1116
188	200 numaralı Kanunla Kanunun 47 ncı maddesine bir fıkra eklenmesi ile ilgili kanun	11/2/1918	1	8	104
189	Halkın Ustası Mahkemeleri Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
190	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
191	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
192	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
193	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
194	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
195	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
196	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
197	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
198	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
199	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
200	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
201	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
202	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
203	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
204	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
205	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
206	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
207	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
208	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
209	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
210	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
211	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
212	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
213	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
214	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
215	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
216	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
217	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
218	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
219	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
220	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
221	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
222	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
223	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
224	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
225	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
226	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
227	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
228	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
229	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
230	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
231	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
232	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
233	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
234	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
235	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
236	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
237	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
238	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
239	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
240	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
241	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
242	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
243	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
244	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
245	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
246	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
247	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
248	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
249	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
250	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
251	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
252	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
253	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
254	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
255	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
256	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
257	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
258	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
259	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
260	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
261	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
262	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
263	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
264	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
265	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
266	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
267	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
268	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
269	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
270	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
271	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
272	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
273	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
274	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
275	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
276	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
277	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
278	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
279	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
280	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
281	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
282	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
283	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
284	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
285	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
286	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
287	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
288	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
289	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
290	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
291	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
292	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
293	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
294	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
295	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
296	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
297	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
298	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
299	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006
300	Askerlik Kanunu	11/2/1918	1	8	1006

MUKAVELENAME

Ticaret Vekâletinden :

Mükerrer sigorta inhisarının tesisi ve işletilmesi için Ticaret Vekâleti ile Türkiye İş Bankası arasında 26/3/1920 tarihinde 15 sene müddetle akdedilmiş olan mukavelemame, 1160 sayılı kanunun 4 üncü maddesi ile tayılan 25 seneyi doldurmak üzere 10 senelik bir devre için aşağıda yazılı şartlar dairesinde tedit edilmiştir.

Maddde 1 — İşbu mukavelemenin yürürlüğe girmesinden iliharen 1160 sayılı kanunda yazılı mükerrer sigorta inhisarını işletmek halkının 10 sene müddetle ve her nevi sigorta muamelelerine gamil olmak üzere Türkiye İş Bankası tarafından kurulmuş olan Millî Reasürans Türk Anonim Şirketine devrini Hükümet tahhük eder.

Maddde 2 — 10 senelik ilineli inhisar devresi içinde şimdiden takdi-

rine imkân olmayan iktisadî şartların ilhisas etmesi muhtemel zaruret ve icapların tahaddüslü halinde mukavelelerin bu zaruret ve icapların telifi maksadıyla tedit edilebileceği taraflarca kabul olmuştur.

Maddde 3 — Türkiye'de muamele yapan sigorta şirketlerinin Türkiye'de akdedtikleri her nevi sigorta miktarının % 50 si mükerrer sigorta inhisarına tabiidir.

Maddde 4 — Millî Reasürans Şirketi haricte yapacağı reasürans mukavelelerinin ilihva edeceği esasları Ticaret Vekâletine bildirecektir.

Maddde 5 — Sigorta şirketlerinin tefiş ve mürakabesi hakkındaki kanunun 15 inci maddesinde yazılı daimi komisler vazife ve selihiyetlerini haliz olmak üzere Ticaret Vekâletine şirket nezdinde daimi bir mürakap bulunuracaktır. Muvakkat Ticaret Vekâletince tayılan oluncak Şirket şirket tarafından temin edilecektir.

EK-3. Türkiye Muhtarlar Derneği Muhtarlar Federasyonu İlgililerden Talepleri

HÜKÜMETTEN, BAKANLARDAN, İLGİLİLERDEN İSTEKLERİMİZ

Madde 1- Muhtarın sorumluluğu olduğu kadar, yasal yetkilerinin artırılması;

Madde 2- Yasalarda düzenleme yapılarak mahallesinde, köyünde bulunan okul, cami, dernek ve eğitim kursları ile ilişkilendirilmesi, gerektiğinde muhtarın başkan olabimesi;

Madde 3- Ülke genelinde muhtarın bürolarının devlet tarafından ilgili birimlerin Koordinesi ile tefrişinin düzenlenmesi, bilgisayar konulması, Internet, Elektrik, su, ulaşım, haberleşme giderlerinin birimler tarafından karşılanması;

Madde 4- Muhtarın ödeneğinin 6000 göstergeden 15000 göstergeye çıkarılması Bağ-Kur prim borçlarının Devlet tarafından karşılanması veya muhtarın maaşı asgari ücretten verilerek, Bağ-Kur Pirimi' nin devlet tarafından karşılanması, ücrette adaletin sağlanması ;

Madde 5- Muhtarlara ulaşım ile ilgili seyahatlerde DDY ve THY 'nın tenzilatı olması, ülke genelinde belediyeler tarafından şehir içi seyahatlerde paso verilmesi, indirimlerden yararlanması;

Madde 6- Muhtar 657 sayılı devlet memuru yasasından yargılanıyor. Ama aynı yasanın diğer haklarından yararlanamıyor. Yasadaki haklardan yararlanması; Mahkeme bürokrat kapılarında beklememesi için ilgili sayın bakanın ülke genelinde diyalog çerçevesinde önlem almasını istiyoruz.

Madde 7- Köy ve mahalle muhtarlarımızla valilik, kaymakamlık, kolluk kuvvetleriyle daha sıkı irtibat sağlanarak sık sık birleşik toplantılar düzenlenmesi;

Madde 8- Mahalle ve köy muhtarlarımızın Bürokrat, Emniyet, Jandarma, Yerel Yöneticilere olan ilişkilerinde daha saygınlık kazanmasının sağlanması;

Madde 9- Muhtar emekli olması halinde tabanca ruhsat harçlarının Devlet memurlarındaki gibi olması;

Madde 10- Bürokrat hakkında da muhtarın görüşünün alınması;

Madde 11- Tüzel kişiliği olmayan mahalle muhtarlarına tüzel kişilik kazandırmak veya AB' de olduğu gibi tüzel kişiliği olan mahalle temsilciliğine dönüştürülmesi;

Madde 12- 6136 ateşi silahlara muhalefetten zarar gören mevcut muhtarlarımız için bir defaya mahsus af çıkarılması;

Madde 13- Ülke genelinde muhtar kimliklerinin, rozetlerinin aynı olması;

Madde 14- 442 sayılı köy kanununda yapılması gereken yasal değişikliklerin acilen çıkarılması;

Madde 15- 4541 sayılı mahalle muhtarlar yasasında yapılması gereken yasal değişikliklerin günün şartlarına uyarlanması;

Madde 16- Seçimle iş başına gelen köy ve mahalle muhtarlarının atanmışlar tarafından görevine son verilmemesi, Muhtarın suçlu olması halinde adli mercilerce yargılanarak görevine son verilmesi;

Madde 17- Gerek gördüğü durumlarda, muhtarın kimlik kontrolü yapabilme yetkisinin olması;

Madde 18- (Madde 15) deki talebin gerçekleşmesi halinde Mahalle muhtarının nikah kıyabilmesi;

Madde 18- (Madde 15) deki talebin gerçekleşmesi halinde Mahalle muhtarının nikah kıyabilmesi;

Madde 19- Mmuhtara karşı suç işleyenlerin, Devlet memurlarına karşı suç işleyenlerin tabii oldukları hükümlere göre ceza görmeleri;

Madde 20- Mahalle muhtarlarının (mahalle halkıyla dayanışma içerisine girerek, mahalle içinde yüzeyel işleri yaptırabilmek için sakinlerine yaptırımla ilgili salma koyabilme) belediyelerin bazı yüzeyel görevlerini de üstlenebilmesi;

Madde 21- Muhtarın vefat etmesi veya şehit olması halinde 1'inci dereceden yakınlarına devletten maddi ve manevi desteğin verilmesi;

Madde 22- Muhtar derneklerinin ülke yararına bütünleşmek amacıyla muhtarlar birliği kurulması için yasalarda değişiklik yapılması (Türkiye Belediyeler birliği gibi);

Madde 23- Köy muhtarlıklarına hudutları içerisinde faaliyet gösteren kum, taş, yeraltı, yerüstü kaynak ve maden işletmelerinden; köyde üretilip satılan her türlü canlı cansız mallardan; orman kesim, ıslah, koruma ve orman istihsalinden elde edilen gelirlerden % 1 oranında köyün kalkınması için pay verilmesi;

Madde 24- Okul taşımacılığının köyde olan bölümünün köy muhtarlığına verilmesi;

Madde 25- Köyde bulunan üreticinin malını değerlendirebilmesi için bölge ofisleri kurulması ve buradan alınacak bir harçla köyün kalkınmasına destek olunması;

Madde 26- Muhtar-Vilayet Belediye de halkın sorunları ile uyumsuzluk olması halinde omdusmanlık görevi üstlenmesi (Örneğin imar, istim lak, vs);

Madde 27- Muhtarlığın mahalle temsilciliğine dönüştürülmesi halinde, Belediyelere ödenen, emlak, çöp, ilan, reklam, vergi tahsilatından %1 gibi pay alması ve bunu da mahallesinin , köyünün yüzeyel hizmetinde kullanarak halka daha çağdaş hizmet sunma imkanının verilmesi;

Madde 28- Köy hudutları içinde hazine mallarının satışlarından elde edilen harçlardan % de oranında köy tüzel kişiliğine bırakılması ve muhtarın hizmetleriyle ilgili harcamalar yapabilmesi;

Madde 29- Köy meralarının kullanım hakları dahilinde köylü meradan sadece otlak üye olarak istifade edebiliyor, diğer kullanım haklarının da köy tüzel kişiliğe verilmesi;

Madde 30- Mahallede, Köyde İmar çalışmalarında, iş yeri açmada, ruhsat verme verme halinde muhtar görüşünün de alınması ki böylece kaçak yapılaşmanın önlenmesi yönünde caydırıcı olunması;

Madde 31- Muhtara, Sosyal Yardımlaşma Kurumlarından mikro krediler kullandırılma imkanı sağlanması; Muhtarın bu kredilerle halkı kooperatifçiliğe, üretkenliğe teşvik etme imkanı verilmesi;

Madde 32- Muhtarlıklara nüfus oranına göre PTT tahsilat şubesi açma yetkisi verilmesi;

Madde 33- Muhtarlıkların kullandığı evrakların tek tip ve soğuk damgalı resmi belge niteliği taşıması;

Madde 34- Mühür tastik ücretlerinin metropol kentlerle diğer kentler arasında farkın her yıl sonunda İl idare kurulu tarafından düzenlenmesi, kentler arasında eşitlik sağlanması;

Madde 35- Muhtarların İcra, Maliye, noter, belediye, Tedaş, banka tahkikatlarından mühür tastik ücreti alması ve ayrıca keşif işlemlerinden de harcırah almasının sağlanması;

Madde 36- Olağanüstü hal ve doğal afet durumlarında Muhtarların, İl mülki amiri , belediye başkanı ve halkla elektronik ortamda konferans yapabileme imkanının sağlanması.

EK-4. Aksaray İli Mahalle Muhtarlıklarıyla Yapılan Alan Araştırmasında Muhtarlara Sorulan Sorular

a) Muhtara Gelen Sorunların Niteliği

1. Mahallenizde yaşayan kişiler sizden hangi tür konularda yardım istiyorlar?
2. Yardım istenilen konular hangi alanlarda yoğunlaşıyor?
3. Mahallelinin maddi durumu sizce istenilen yardımın niteliğini değiştiriyor mu?
4. Değiştiriyorsa, maddi durumları farklı olan kimselerin isteklerinin nasıl farklılaştığını örneklerle açıklayabilir misiniz?
5. Mahallelinin eğitim durumu sizce istenilen yardımın niteliğini değiştiriyor mu?
6. Değiştiriyorsa, eğitim durumları farklı olan kimselerin isteklerinin nasıl farklılaştığını örneklerle açıklayabilir misiniz?
7. Cinsiyet farklılığı, mahallelinin sizden talepleri konusunda da bir farklılık oluşturuyor mu?
8. Oluşturuyor ise, nasıl farklılaştığını örneklerle açıklayabilir misiniz?
9. Mahallelinin yaş durumu sizce istenilen yardımın niteliğini değiştiriyor mu?
10. Değiştiriyorsa, yaş durumları farklı olan kimselerin isteklerinin nasıl farklılaştığını örneklerle açıklayabilir misiniz?

b) Muhtarın Görüştüğü Kurumlarla İlişkisi

11. Mahallelinin istekleri doğrultusunda hangi kurumlarla görüşmelerde bulunuyorsunuz?
12. Görüşmelerde bulunduğunuz kurumlardaki sorumluların size karşı bakışları ve davranışları nasıl?
13. Söz konusu kurumlar ilettiğiniz problemleri dikkate alıyorlar mı?
14. Bu kurumlarla yaptığınız görüşmelerden istediğiniz sonuçları elde edebiliyor musunuz?
15. Mahalle Muhtarı olarak Sivil Toplum Kuruluşları (Dernek gibi) ile ilişkileriniz nasıl?

c) Muhtarın Sorunların Çözümü Konusunda Yeterliliği

16. Mahallelinin size karşı bakışı nasıl?
17. Kendinizi mahallenin sorunlarını çözme konusunda yeterli görüyor musunuz?
18. Yetkilerinizi mahallenin sorunlarını çözme konusunda yeterli görüyor musunuz?
19. Mahalle muhtarlarının mahalledeki sorunların çözümünde daha etkin yer almaları için yetkilerinde nasıl değişiklikler yapılmalıdır?

20. Sizce mahalle muhtarlığı kurumu mahalledeki sorunların çözümünde ön planda olmalı mıdır?
21. Sorulan soruların dışında sizin mahalle muhtarlıkları hakkında ekleyecekleriniz nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

Kimlik Bilgileri

Adı ve Soyadı: Semih ASARKAYA

Doğum Yeri: Tokat

Doğum Yılı: 1990

Eğitim Durumu

Lise: 75. Yıl Cumhuriyet Lisesi (2008)

Lisans: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi (2012)

Yüksek Lisans: Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı (2015)

Haberleşme Bilgileri

Adres: Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Telefon: 0 382 288 29 13

E-Posta: smhasarkaya@hotmail.com